

Unheard of

An Exploratory Ethnographic Research into the Musical Practice of d/Deaf and
Hard of Hearing People in the Netherlands

Naomi Beijer

3984311

Thesis MA Applied Musicology

Department of Media and Culture Studies

Faculty of Humanities

Utrecht University

Supervisor: dr. Rebekah Ahrendt

Second semester, academic year 2017-2018

Date: 28-06-2018

Abstract and Keywords

As deafness is often understood as total hearing loss and music discourse prioritizes hearing over the other senses, many people believe that d/Deaf and hard of hearing people cannot experience music. Recent academic attention to Deaf musical practice, primarily within American Deaf culture, has sought to correct this misperception, but it persists. In line with such recent efforts, this thesis aims to acquire insight in the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands and the misconceptions surrounding this subject. Via semi-structured interviews with several informants from the Dutch Deaf musical practice, and an online survey, I explore what d/Deaf, hard of hearing and hearing people know about and think of the status of the Dutch Deaf musical practice. The results of this exploratory ethnographic research show that there are too few music events for d/Deaf and hard of hearing people, that there is a lack of knowledge about the possibilities of experiencing music in other ways than predominantly auditory, and that a number of misconceptions concerning the ideas around the Deaf musical experience and sign dancing exist. However, the demand for a musical practice of d/Deaf and hard of hearing is considerable which makes further exploration of the possibilities of a Dutch Deaf musical practice worthwhile.

Key words: Deaf musical practice, Deaf musical experience, music events, visual and tactile music, Musicology, Disability Studies, Deaf Cultural Studies

Table of Contents

Acknowledgments	4
Chapter 1: Introduction	5
Theoretical framework	7
Methodology	11
Chapter 2: Results of the Interviews and Online Survey.....	16
Introducing the interviewees	16
Introducing the survey respondents.....	18
Music events for d/Deaf and hard of hearing people.....	20
Making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people	25
Music without sound	36
Brief summary of chapter 2.....	40
Chapter 3: Discussion and Conclusion.....	42
Bibliography.....	46
Academic sources.....	46
Non-academic sources.....	47
Appendix A – Transcription Interview Ronald Ligtenberg.....	50
Appendix B – Transcription Interview Jessica de Waard	61
Appendix C – Transcription Interview Flora Koene.....	73
Appendix D – Completed Questionnaire Mirjam Stolk	82
Appendix E – Completed Questionnaire Maria Ong.....	86
Appendix F – Complete Coding of the Interviews.....	89
a. Complete coding of interview with Ronald Lichtenberg	89
b. Complete coding of interview with Jessica de Waard.....	96
c. Complete coding of interview with Flora Koene	107
d. Complete coding of interview with Mirjam Stolk.....	113
e. Complete coding of interview with Maria Ong.....	116
Appendix G – Questions of Online Survey	118
Appendix H - Online Survey Results Displayed in Tables	129
a. Identification and general questions (questions 1, 47-48).....	129
b. Section 1: Visual and tactile music (questions 2-9)	132
c. Section 2: Music events for d/Deaf and hard of hearing people (questions 10-19).....	136
d. Section 3: Ordinary music events (questions 20-24).....	142
e. Section 4: Music events that are made accessible for d/Deaf and hard of hearing people (questions 25-46).....	145

Acknowledgments

Over the last few months, I have been occupied with immersing myself within the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. Along the way, I stumbled upon many interesting opinions and ideas about the current musical practice and its future. Since I am a hearing person born in a hearing family—something that I did not keep a secret during my research—I was sometimes unfamiliar with these opinions. Therefore, I learned much regarding the Deaf musical practice and Deaf musical experience.

Before diving into my thesis, a few things must be pointed out. Firstly, to gain insight into the differences and similarities between the opinions of d/Deaf, hard of hearing and hearing people, it was important for me to establish the hearing condition during an interview or at the beginning of the online survey. However, some people pointed out to me that their identity is more than just a hearing condition. This is something that I certainly agree with. Secondly, since I was able to identify the different groups, I noticed that the number of d/Deaf and hard of hearing people participating in the online survey was smaller than that of the hearing respondents. This is partially due to the difficulties I had with reaching d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. Nevertheless, with regard to the obtained opinions, I have tried to remain as neutral as possible. Every opinion, positive and negative, has a place in my thesis. Thirdly, during the process of data collecting, it became increasingly clear to me that experiencing music is something very personal. Hence, I tried to embrace as many experiences as possible. However, it may be possible that some versions of experiences are not included. Hopefully this thesis helps to continue the current debate regarding the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people and contributes to creating a stage for all possible musical experiences.

Furthermore, I would like to thank a few people. First of all, a word of thanks addressed to all the people who took the time to fill in the online survey. Second, I would like to thank the five informants for their time and cooperation in the interviews. Extra gratitude goes out to the informants Jessica de Waard, Ronald Ligtenberg and Flora Koene. Not only did they participate in an interview, they also helped with guiding me through the wonderful d/Deaf and hard of hearing world and they invested their resources to help spreading the online survey. Finally, I would like to thank my thesis supervisor dr. Rebekah Ahrendt for her feedback and positive attitude during the process of researching and writing.

Chapter 1: Introduction

What do you think of when you read the words “music” and “deafness”? Do you think of someone who is not able to hear the music? Do you think of Beethoven? Do you think of the loud music at last week’s concert? Maybe the combination of the two words does not seem strange to you. Or maybe you do not think of anything at all. What if I tell you that around a year ago I thought these words were impossible to combine but that they now make me think of music events for d/Deaf and hard of hearing people, sign dancers, visual and tactile music, et cetera? There is a whole world of Deaf musical practices and Deaf musical experiences that most people do not know about, yet.

Let’s start with a first persistent misconception. Deafness is often understood as total hearing loss and in that sense, as musicologist Jessica A. Holmes describes it perfectly, “deafness [is] music’s ultimate disability.”¹ But deafness is not equal to total hearing loss and it includes the range of conditions from profound deaf to minor hearing loss. The degree of hearing loss has a number of gradations which are expressed in dB HL (decibel Hearing Level) and it differs per country at which level a person is considered to be deaf or hard of hearing. In the Netherlands, the criterion for being hard of hearing is a hearing loss of 35 dB or more in the best ear. Someone is called deaf if he or she has a hearing loss of 90 dB or more.² There are different types of deafness: pre-lingual or post-lingual.³ Moreover, some d/Deaf people refer to themselves as non-culturally deaf and others see themselves as culturally Deaf. This distinction, made visible by the use of a capital D or not, was coined by Deaf Studies scholar Paddy Ladd. His explanation is as follows: “the lowercase ‘deaf’ refers to those for whom deafness is primarily an audiological experience. [...] ‘Deaf’ refers to those born Deaf or deafened in early (sometimes late) childhood, for whom the sign languages, communities and cultures of the Deaf

---

¹ Jessica A. Holmes, “Expert Listening beyond the Limits of Hearing: Music and Deafness,” *Journal of the American Musicological Society* 70, no. 1 (April 1, 2017): 179, <https://doi.org/10.1525/jams.2017.70.1.171>.

² “Gehoerverlies - gradaties,” Doof.nl, accessed on June 23, 2018, <https://www.doof.nl/hoorbibliotheek/gehoerverlies/gehoerverlies-gradaties/>.

³ “Pre-lingual literally means ‘for the language’. Someone who is pre-lingually deaf has become deaf before the development of spoken language has started. These people are often born deaf or become deaf before the third year of life. Learning to speak is often difficult for pre-lingual deaf people. They learn to talk by looking and feeling. Because they cannot hear themselves, they often have a typical ‘deaf accent’. Post-lingual literally means ‘after the language’. Someone who has become deaf after the development of spoken language is post-linguistically deaf. For example, you can become deaf as a child or as an adult, as a result of meningitis or accident. The group of post-lingual deaf people is much larger than the group of pre-lingually deaf people.” Source: “Doof,” Doof.nl, accessed June 23, 2018, <https://www.doof.nl/hoorbibliotheek/gehoor/doof-2/>.

collective represents their primary experience and allegiance, many of whom perceive their experiences as essentially akin to other language minorities.”⁴

The second misconception can be found on the music’s side of this story. Within the music discourse, the value of hearing not only weighs heavier than the other senses, it is often prioritized over the others. However, to follow the argument of Holmes “aurality is but a naturalized mainstay of music; it by no means accounts for all musical experiences,” we need to set aside the value and priority of hearing within the music discourse and think of music as a multi-sensory experience. When combining this with dismissing the misconceptions about deafness, we are one step further in opening up to the idea of a musical practice of d/Deaf and hard of hearing people.

Therefore, the aim of this thesis is to gain insight in the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people and the misconceptions surrounding this subject. This research is embedded in a new research area that combines theories and methodologies of Musicology, Disability Studies and Deaf Cultural Studies. Musicologist Jeannette DiBernardo Jones, musicologist Anabel Maler, music theorist Joseph Straus, the participants of the Signed Music Project and Holmes have been pioneers with regards to this new area.⁵ However, their existing studies mainly treat American Deaf culture and American Sign Language (ASL). This research steps away from this dominant focus and explores an underexposed Deaf musical practice, namely that of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. Despite the interesting initiatives to be found within the Dutch Deaf musical practice, the academic literature about this is almost non-existing. One example of an interesting initiative is *Sencity*, a festival inspired by Deaf culture that has become a worldwide phenomenon. Another one is the initiative *Muziektolk hoort erbij* (literal translation: music interpreter is part of it) that is committed to

---

⁴ Paddy Ladd, *Understanding deaf culture: in search of deafhood* (Clevedon, England: Multilingual Matters, 2003), xvii.

⁵ Holmes, “Expert Listening beyond the Limits of Hearing,” 171-220; Jeannette DiBernardo Jones, “Imagined Hearing: Music-Making in Deaf Culture,” in *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, ed. Blake Howe et al. (Oxford: Oxford University Press, 2016), 1-23, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-3>; Anabel Maler, “Musical Expression among Deaf and Hearing Song Signers,” in *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, ed. Blake Howe et al. (Oxford: Oxford University Press, 2016), 1-21, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-4>; Joseph Nathan Straus, *Extraordinary Measures: Disability in Music* (New York: Oxford University Press, 2011), 1-212, and Jody Cripps et al., “A Case Study on Signed Music: The Emergence of an Inter-Performance Art,” *Liminalities: A Journal of Performance Studies* 13, no. 2 (March 2017): 1–25.

raise awareness for the musical experience of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands and to facilitate the presence of a sign dancer⁶ at music events.

To not get entangled in the many possibilities and because of the limitations of a master's thesis, further delineations need to be made. To be clear, since this thesis is written from a musicological perspective, only musical activities like concerts, music festivals, musicals, opera and dance nights are considered. Furthermore, only the current situation of the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands is explored. This is done to get insight in the current status of the Dutch Deaf musical practice. The gained insights are then used to write a fitting recommendation for the nearby future of this musical practice and to engage with the current public and academic debates.

The corresponding central research question is: what is the current status of the musical practice of the d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands? In order to answer that question, I need to know what music events for d/Deaf and hard of hearing people are organized in the Netherlands and how those music events are received. Furthermore, I am also interested in how the different people/parties involved think of the status of the Dutch Deaf musical practice. Finally, I am wondering if there is a need to combine music events for the d/Deaf and hard of hearing people and ordinary music events and if so, what recommendations can be made with regards to combining those specialized music events and ordinary music events. The insights gained after answering these questions are used to draw up recommendations for the people involved in this musical practice and for future research.

To investigate the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands, I set up an exploratory ethnographic research including interviews and a survey. Below, under the heading “theoretical framework” an overview of the relevant existing literature from the new research area that combines Musicology, Disability Studies and Deaf Cultural Studies can be found, together with an overview of the key concepts. Under the heading “methodology” the working method used for the interviews and survey is presented.

Theoretical framework

This thesis about the Dutch Deaf musical practice draws from existing literature and theories from the fields of Disability Studies and Deaf Cultural Studies as well as musicological research on the Deaf musical practice and Deaf musical experience.

---

⁶ A sign dancer is someone who translates the lyrics of a song to sign language. Later on in this thesis, sign dancing is discussed extensively.

Disability Studies emerged in the 1980s as an interdisciplinary field that “offers a sociopolitical analysis of disability, focusing on social and cultural constructions of the meaning of disability, and shifting our attention from biology [...] to culture [...].”⁷ It focuses on what the disability has enabled and rejects narratives of overcoming the disability.⁸ In this thesis, Straus’ definition for disability is kept in mind. He defines disability as “any *culturally stigmatized bodily difference*”⁹ by which he means that “disability is socially or culturally constructed [...] and varies with time, place, and context.” This definition also “embraces any negative social valuation, [...] the full range of physical and mental differences to which the human body is subject, [and] the deviation from whatever is understood as normal at a particular time and place.”¹⁰

Around 2005, Musicology arrived within Disability Studies. Musicologist Blake Howe explains three ways in which the central theoretical categories of Disability Studies are useful for the study of music. First, for disabled composers and performers, disability turns out to be a core characteristic of their musical identity. Second, disability has influenced the reception of the works of composers and performers. Third, although music is a nonrepresentational art form, musical works can signify disability in various ways.¹¹ In addition to that, Howe explains that musicological theories about performativity can be used to explore the way in which “disability (like gender) can be understood as a performance: something you do rather than something you are.”¹²

More recently, musicologists have used the ideas of Disability Studies combined with the field of Deaf Cultural Studies to research the musical practices within the (American) Deaf culture. Two examples of inspiring pioneering researches are those of Jones and Maler. Jones investigated the “musical practices that arise from [the] political identity [of Deaf culture].”¹³ Jones argues for “a way of making and listening to music that is specifically Deaf.”¹⁴ In order to understand a Deaf musical practice and Deaf musical experience, one needs to be aware of

---

⁷ Straus, *Extraordinary Measures*, 4.

⁸ Blake Howe et al., “Introduction: Disability Studies in Music, Music in Disability Studies,” in *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, ed. Blake Howe et al. (Oxford: Oxford University Press, 2016), 1-2, <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-1>.

⁹ Straus, *Extraordinary Measures*, 9.

¹⁰ *Ibid.*, 9-11.

¹¹ Howe et al., “Introduction,” 3-5.

¹² *Ibid.*, 5.

¹³ Jones, “Imagined Hearing,” 1.

¹⁴ *Ibid.*, 1-2.

the struggle between minority Deaf culture and the majority hearing world.¹⁵ Jones states that: “the struggles of the Deaf community as a minority group, the shared experiences of a common Deaf history and Deaf customs, and the shared institutions of Deaf schools and Deaf clubs have helped to shape a strong sense of Deaf identity. All these experiences characterize Deaf culture, but its definitive feature is sign language [...], so that Deaf people describe themselves as a linguistic minority.”¹⁶ For that reason, “the use of sign language is a strong artistic and political statement for Deaf musicians.”¹⁷ Furthermore, Jones addresses that “in a Deaf musical experience, the whole body becomes the membrane.”¹⁸ Thus, these visual and kinesthetic components (the politically Deaf identity, sign language and the Deaf body) are an important factor when discussing a Deaf musical practice and Deaf musical experience.¹⁹

Maler showed that deafness enables “distinctive musical performances within the context of song signing.”²⁰ Song signing is a musical performance that incorporates sign language. Maler focuses on ASL, but song signing can be done with other sign languages as well. The first musical performances that incorporated sign language go back to the early twentieth century. The contemporary forms that Maler writes about, belong to two traditions: uploading covers of existing pop songs on platforms such as YouTube and the sign language literary tradition.²¹ Furthermore, Maler explains that song signing is difficult to categorize because it belongs to both the Deaf and hearing culture, it overlaps with ASL poetic traditions, and “it finds in dancing a close relative.”²² But most importantly, Maler discovered a difference in motivations of hearing and d/Deaf song signers. Hearing song signers want to help d/Deaf and hard of hearing people to better understand music and they want to express themselves via song signing.²³ Deaf song signers also want to express themselves through song signing but “in that they show a much deeper investment in *how* they express themselves musically.”²⁴ Besides that, because of the important role of sign language within Deaf culture, Deaf song signers attach great value to a correct use of sign language.²⁵

---

¹⁵ Ibid., 2.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., 4.

¹⁸ Ibid., 5.

¹⁹ Ibid., 5.

²⁰ Maler, “Musical Expression among Deaf and Hearing Song Signers,” 1.

²¹ Ibid., 2.

²² Ibid., 2-3.

²³ Ibid., 14-15.

²⁴ Ibid., 15.

²⁵ Ibid., 15-16.

Another scholar who explored the Deaf musical experience is Holmes. Her article “pushes beyond naturalized conceptions of sound, extreme constructions of hearing loss, and sensory ideals.”²⁶ On the basis of the experiences of percussionist Dame Evelyn Glennie, who happens to be deaf, Holmes explains the importance of feeling and seeing in a Deaf musical experience. This can be related to the concept of “deaf hearing” of Straus which includes “feeling, seeing, moving, and inner, silent hearing.”²⁷ However, as Holmes explains, for every d/Deaf or hard of hearing individual the musical experience is different and sensory hierarchy cannot be determined.²⁸ Furthermore, Holmes addresses the diversity of attitudes toward music among d/Deaf and hard of hearing people “due in part to lack of consensus [on] how music relates to the Deaf identity.”²⁹ Holmes explains: “Deaf culture does not espouse a single view of music. In the Deaf community, music can provide meaningful creative expression, sensory pleasure, and cultural fulfillment. But it can also threaten the semantic value of sign language and potentially threaten the visual orientation of Deaf culture.”³⁰

Lastly, the participants of the Signed Music Project³¹ researched forms of what they called “signed music” and “explored the basic musical elements in the signed modality.”³² They define this type of music as “a visual-gestural performance that demonstrates musical elements and [that] is wholly autonomous from the auditory experience.”³³ Their preliminary analysis shows that signed music includes three of the five basic musical elements, namely rhythm, texture, and timbre.³⁴ Melody and harmony are missing. Nevertheless, they make a comparison with non-Western music forms that also do not contain all the five basic musical elements. Since non-Western music forms are still received as music, they conclude that “signed music is a real music.”³⁵

The literature as described above, helps to understand the aspects of the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people and gives the opportunity to compare the Dutch Deaf

---

²⁶ Holmes, “Expert Listening beyond the Limits of Hearing,” 173.

²⁷ Ibid., 188-189; Jones, “Imagined Hearing,” 16, and Straus, *Extraordinary Measures*, 167-170, and Peter van Veen, *Verhaal Halen bij Doven: een Geschiedenis*, (Deventer (the Netherlands): Van Tricht, 2012), 186-188.

²⁸ Holmes, “Expert Listening beyond the Limits of Hearing,” 209.

²⁹ Ibid., 191.

³⁰ Ibid., 210-211.

³¹ Jody H. Cripps (Associate Professor of Deaf Studies), Ely Rosenblum (doctoral candidate in the Department of Music at the University of Cambridge), Anita Small (founder of small LANGUAGE CONNECTIONS consulting) and Samuel J. Supalle (Associate Professor in Disability and Psychoeducational Studies). Source: Cripps et al., “A Case Study on Signed Music,” 1-24.

³² Ibid., 9.

³³ Ibid., 1, 4.

³⁴ Ibid., 4, 18.

³⁵ Ibid., 18.

musical practice to other Deaf musical practices. In additions to the description, I want to clarify some specific concepts. Firstly, in order not to exclude anyone, I use “d/Deaf” when writing about d/Deaf people in general. When addressing an individual whose identity is known, I will specify between “deaf” and “Deaf”. Secondly, both “hard of hearing” and “hearing impaired” are commonly used phrases. However, I use the first phrasing because “impaired” emphasizes too much the disability aspect and that is in contrast with the idea of Disability Studies.³⁶ Thirdly, in the Netherlands, the terms “Deaf culture” and “deaf community” are often used interchangeably. Since I had contact with both deaf and Deaf people, I chose to use the more general concept “deaf community.”

In addition to this clarification and as a preview to chapter two, I want to address the different types of music and music events that are included in this thesis. First, when I use the wording “music events for d/Deaf and hard of hearing people” or in short “specialized music events,” I address music events that are entirely dedicated to the Deaf musical experience. Second, by “making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people” I mean music events that are dedicated to the musical experiences of d/Deaf, hard of hearing and hearing people. Also, within this category, “sign dancing” is much discussed. Sign dancing is the practice of translating the lyrics of songs to sign language. There are different names for this occupation, such as Maler’s “song signing” and in Dutch it is often called *muziektolk* (literal translation: music interpreter). However, I chose to go with “sign dancing” because this term is more universally known. Third, in chapter two I write about “music without sound.” This category is related to “signed music” and uses the same definition of being “wholly autonomous from the auditory experience.”³⁷ However, this category not only includes forms of visual music but also forms of tactile music.

Methodology

As described before, I combined interviews and a survey within this exploratory ethnographical research. During the first stage of this research, I conducted five interviews. I chose to do several interviews because this gave me the opportunity to hear about the experiences of people who are familiar with this particular musical practice. The interviewees were chosen according the

---

³⁶ “Community and Culture – Frequently Asked Questions,” National Association of the Deaf, accessed June 23, 2018, <https://www.nad.org/resources/american-sign-language/community-and-culture-frequently-asked-questions/>.

³⁷ Cripps et al., “A Case Study on Signed Music,” 4.

“informants interview”³⁸ tactic. All the interviewees can be qualified as informants “who are well informed about certain issues”³⁹—in this case the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. For selecting the informants, I thought of the different people involved in music events, such as the organizers and visitors but also the composers and performers. I interviewed a director of a specialized music event, a hard of hearing concertgoer and interpreter user, a composer of visual and tactile music, a sign dancer, and a deaf performer. The interviews were conducted according to the “semi-structured interview”⁴⁰ approach. In this approach, the subject is fixed but the corresponding questions and answers are not.⁴¹ Beforehand, I made an interview guide with some open questions that functioned as a check list. Those questions were checked by outsiders for correctness and for not containing any difficult concepts. I sent the interview guide to the informants so that they could prepare for the interview. Depending on the informant, I varied the sequence of the questions during the interview and I asked further questions when an answer was significant. Furthermore, I have not kept my identity as a hearing person a secret during the interviews. The goal for me was to stay as neutral as possible and to let the informants freely tell about their experiences.

For processing the interviews, I converted the recordings of the interviews to transcriptions (see appendices A through E). As you can see, the first three appendices are transcriptions of spoken interviews and the last two are completed questionnaires. I chose to do two written interviews because of the preference of one of the informants and my lack of sufficient sign language skills. For the written interviews, the same semi-structured interview approach was kept in mind: most of the questions were open questions and where possible, follow-up questions were added.

To keep the transcriptions clear, I did not include any stutter and repetitions. The rest of the information is written down precisely as said in the interviews. For abstracting the most relevant results in an efficient way, I used the coding technique as part of the grounded theory of the American sociologists Barney Glaser and Anselm Strauss as described by the British social scientist Alan Bryman.⁴² I went through the three types of coding, namely open coding, axial coding and selective coding (see appendix F). First, during the open coding, I took the most relevant parts of the interviews and labeled them. Then, during the axial coding, I

---

³⁸ Ben Baarda and Monique van der Hulst, *Basisboek Interviewen: Handleiding voor het Voorbereiden en Afnemen van Interviews* (Groningen, Houten (the Netherlands): Noordhoff Uitgevers, 2017), 27.

³⁹ *Ibid.*, 27.

⁴⁰ Alan Bryman, *Social Research Methods* (New York: Oxford University Press, 2012), 471, 716.

⁴¹ Baarda and Hulst, *Basisboek Interviewen*, 21.

⁴² Bryman, *Social Research Methods*, 569.

structured the concepts from the first coding phase and accommodated them into categories. Finally, during the selective coding, I selected the relevant core categories that are presented in chapter two.

For the second stage of my research, I spread an online survey in order to efficiently reach as many individuals as possible to gain insight in what the broader target group thinks of the current status of the Dutch Deaf musical practice. To make sure that the questions of the survey were correct and without any difficult concepts, I had them checked by several people who had knowledge about the subject and several people who were not familiar with the Dutch Deaf musical practice. The online survey consisted of 50 questions in total that were subdivided into five sections, namely visual and tactile music, music events for d/Deaf and hard of hearing people, ordinary music events, ordinary music events that are made accessible for d/Deaf and hard of hearing people, and general questions (see appendix G). Within the last section, I only asked about age and residence because further personal data about gender, ethnicity, marital status, household composition and income were irrelevant for this research.

The questions of the other sections were designed in a way that both music lovers and people who previously visited music events as well as people who do not like music and never go to music events could complete the survey. Google Forms, the program with which the online survey was made, allowed me to enter several routes so that I could ask the respondents more specifically about their experiences. For example, when the respondents answered “yes” to the question “did you visit a music event for d/Deaf and hard of hearing in the Netherlands in the past year?”, they got questions to explain and evaluate their visit(s). If respondents answered “no”, they were asked for the reason(s) why not.

My population of interest was at first d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. However, during the interviews I was repeatedly told that hearing people often have the wrong ideas about deafness and the Deaf musical experience. Because of this, I decided to include hearing people as well and my population of interest then became d/Deaf, hard of hearing and hearing people in the Netherlands. Since the population of interest became quite large, I had to think carefully about how to sample this population.⁴³ To reach possible respondents, I used the “non-random convenience sampling technique” and “non-random snowballing sampling technique.”⁴⁴ The first technique means that “the sample is made up of

---

⁴³ Kate Kelley et al., “Good Practice in the Conduct and Reporting of Survey Research,” *International Journal for Quality in Health Care* 15, no. 3 (May 1, 2003): 261, <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzg031>.

⁴⁴ *Ibid.*, 264.

the individuals who are the easiest to recruit.” For the second technique the “sample is identified as the survey progresses; as one individual is surveyed he or she is invited to recommend others to be surveyed.”⁴⁵

Since many interest organizations for d/Deaf and hard of hearing people are active on Facebook, I used this platform as my main device for spreading the online survey. On April 22, 2018, I started by posting a link to the online survey at my personal Facebook page (around 700 followers). I also posted the link in the Facebook group called *Studievereniging Hucbald* (around 90 followers) and another called *Hucbald Alumni* (around 70 followers). These groups are connected to Musicology at Utrecht University and its student association. Via these three Facebook pages I knew I could reach hearing people that were willing to participate. During the second distribution round the day after, I had to make sure to reach d/Deaf and hard of hearing people. In order to do that, I asked interviewees Jessica de Waard, Ronald Ligtenberg and Flora Koene to spread the survey within their network. Jessica also posted the link of the survey on the Facebook page belonging to the initiative *Muziektolk hoort erbij* (at the time of posting the page had 1.000 followers) and within the Facebook group *SH-Jong Community - Jong & Slechthorend* (around 360 followers). I also sent emails with information about my research and survey to several interest organizations. Two of them, *Limburg hoort zo*⁴⁶ and *SH-Jong*⁴⁷ reacted. *Limburg hoort zo* wrote that they would spread the survey within their network. *SH-Jong* mentioned that I could place a post about my survey on the Facebook page, but Jessica had already done that. Then *Dovenagenda*⁴⁸ reacted by friendly making clear that they do not cooperate in survey requests. The organizations *Dovenschap*⁴⁹, *doof.nl*⁵⁰, *MuteSounds*⁵¹,

---

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ “[*Limburg hoort zo*] aims to bring deaf and hearing-impaired people into contact with each other, so that social isolation can be broken.” Source: “Over ons,” Stichting Limburg hoort zo, accessed June 23, 2018, <http://www.limburghoortzo.nl/dit-zijn-wij/>.

⁴⁷ “*SH-Jong* is there for young people aged 12 to 30 years who are hard of hearing, [and deals] with 3 issues: meeting, information and advocacy.” Source: “Wie zijn wij?,” SH-Jong, accessed June 23, 2018, <http://www.shjong.nl/wie-zijn-wij/>.

⁴⁸ A website with an overview of events for d/Deaf, hard of hearing and deafblind people. Source: “Agenda voor Doven en Slechthorenden in Nederland,” Dovenagenda, accessed June 23, 2018, <http://www.dovenagenda.nl/>.

⁴⁹ “*Dovenschap* represents the interests of the deaf and/or sign language users and monitors the cultural and linguistic heritage of the Dutch deaf community.” Source: “Missie,” Dovenschap, accessed June 23, 2018, <https://www.dovenschap.nl/missie/>.

⁵⁰ “*Doof.nl* provides daily news and reliable information about hearing loss and hearing problems in the broadest sense.” Source: “Wie zijn wij,” Doof.nl, accessed June 23, 2018, <https://www.doof.nl/wie-zijn-wij/>.

⁵¹ “*MuteSounds* [organizes] extraordinary cultural events for deaf, hard of hearing and hearing people.” Source: “Over MuteSounds,” MuteSounds, accessed June 23, 2018, <https://mutesounds.nl/over-mutesounds/>.

*Stichting Zo Hoort Het*⁵² and *FODOK*⁵³ unfortunately did not answer my emails and did not spread my online survey.

All in all, I reached out to about 2.220 people. When putting that number in a sample size calculator⁵⁴ and setting the confidence level on the highest level (95%) and margin of error at the lowest (5%), the calculator shows a sample size of 327. Unfortunately, I only received 180 responses. Nevertheless, I think the gained results of the online survey, especially in combination with the interview results, are useful for outlining the status of the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands.

After a month I closed the online survey and started processing the results by making a data analysis with the help of IBM SPSS Statistics version 24. Per question, I converted the answers into frequency tables and where needed I made crosstabulations to track down the differences and similarities between the d/Deaf, hard of hearing and hearing people (see appendix H). Some of the tables from the appendix are transformed into charts for a graphical display in chapter two.

These charts, together with the core codes of the interviews, can be found in chapter two. The results are presented on the basis of three themes: music events for d/Deaf and hard of hearing people, making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people, and music without sound. Per theme, you find a description of the results. Below that description, the charts and tables are displayed. The complete results are presented in the appendices consisting of the transcriptions of the interviews (appendices A through E), the completed coding of the transcriptions (appendix F), the questions of the online survey (appendix G) and the complete analysis of the results of the online survey displayed in tables (appendix H). In chapter three, the results of the interviews and online survey are discussed. This chapter also contains the conclusion and recommendations for the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands and for future research.

---

⁵² “*Stichting Zo Hoort Het* is a young, fresh organization that focuses on organizing fun activities for deaf, hard of hearing and hearing children and young people.” Source: “Welkom,” *Zo Hoort Het*, accessed June 23, 2018, <http://www.zohoorthet.nl/site/>.

⁵³ “The Dutch Federation of Parents of Deaf Children, *FODOK*, was founded in 1956 by parents who wanted to improve the situation of their deaf child. *FODOK* is committed to deaf children and to their parents in various ways.” Source: “Over ons,” *FODOK*, accessed June 23, 2018, <https://www.fodok.nl/over-ons/>.

⁵⁴ “Sample Size Calculator,” Survey Monkey, accessed June 23, 2018, <https://www.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>.

Chapter 2: Results of the Interviews and Online Survey

In this chapter the most relevant results of the interviews and the online survey are presented. First, the interviewees and survey respondents are introduced. Then the results are displayed per theme, namely music events for d/Deaf and hard of hearing people, making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people, and music without sound. The complete results are displayed in the appendices A through H.

Introducing the interviewees

The first informant is Ronald Ligtenberg, creative director of Possibilize, an organization that “wants to inspire youngsters to overcome their imaginary boundaries.”⁵⁵ By offering a place where young people can organize projects, Possibilize helps them to develop and discover their hidden talents. As Ronald explained multiple times during the interview “the common thread between all the projects is that the disability is always taken as an inspiration.” The same goes for one of their projects called *Sencity*, a music festival inspired by Deaf culture. This festival sees in Deaf culture a source of inspiration and it focuses on translating the music into a multi-sensory experience. The festival, as I experienced during *Sencity* 2018 at TivoliVredenburg in Utrecht, includes multi-sensory music performances, hand talks (talks in sign language), interactive art installations, and dance and theatre performances. The multi-sensory music performances included music, sign dancers, a vibrating floor, a video jockey, an aroma jockey (someone who mixes and spreads aromas that connect with the music), and a food jockey (someone who compiles bites that suit the music).

The second interviewee is Jessica de Waard. She is a music lover, often goes to concerts and she sometimes performs on stage herself. At the age of twenty she became hard of hearing, but this did not stop her love for music. When listening to music at concerts, the vocals are difficult for her to hear, so she likes to take along a sign dancer who signs the lyrics of the songs. To raise awareness for the musical experience of d/Deaf and hard of hearing people and for the need of a sign dancer, she and others have undertaken an initiative called *Muziektolk hoort erbij*.⁵⁶

My third interview was with Flora Koene. She studied composition at the Conservatory of Amsterdam and graduated in June 2017. For her master’s research she examined ways of

---

⁵⁵ “Organisation,” Possibilize, accessed June 23, 2018, <http://www.possibilize.today/en/organisation/>.

⁵⁶ “Over de actie,” Muziektolken.nl, accessed June 23, 2018, <https://www.muziektolken.nl/over-de-actie>.

visual and tactile music and the results were presented in a film.⁵⁷ Her definition of visual music is: “a sequence of images experienced in time which are characterized by higher level concepts such as form (beginning, middle and end), meter, rhythm, shape, space (location and direction), instrumentation, amplitude, size and could be characterized by color and texture, with which patterns of predictability and surprise and patterns of tension and release are established.”⁵⁸ Her definition of tactile music is quite similar, but instead of images, it comprises “a sequence of tactile stimuli experienced in time” and she omitted “direction” and “color” from the list of characteristics. She now works on a visual music project based on a poem by deaf poet Selena Maas and the visual music will be performed by several d/Deaf performers. This project will premiere in November 2018.

The fourth person I had contact with is Mirjam Stolk, sign language of the Netherlands (SLN) interpreter with the specialization of sign dancing. Mirjam has been working as an interpreter for more than twelve years and translated many songs. She sign dances at concerts, festivals and sometimes at weddings and company parties, and she uploads videos of requested songs on Facebook every month.⁵⁹ In March of this year, her sign language video of “Outlaw in ‘em” by Dutch singer Waylon, the Dutch contribute to the Eurovision Song Contest 2018, went viral.⁶⁰ From then on she appeared several times in the Dutch media to explain her work as a sign language interpreter and sign dancer. She is also one of the co-founders of the initiative *Muziektolk hoort erbij*.

The last informant is Maria Ong. She went to the *St. Michelgestel Instituut voor Doven* (a Deaf primary school) and to a high school for d/Deaf people. She worked as a laboratory assistant and she worked with d/Deaf children. She is profound deaf but with a cochlear implant she hears some sound. Her hobby is dancing, and she participates in a sign language choir called *Het Nederlandse Gebarenkoor* in Utrecht.

---

⁵⁷ Flora Koene, “Music through the three time sensitive senses - A search for visual and tactile music” (Thesis, Conservatory of Amsterdam, 2017), accessed June 23, 2018, <http://www.florakoene.nl/visual-music/styled-4/index.html>.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ *Mirjam Stolk, tolk NGT*, Facebook, accessed June 23, 2018, <https://www.facebook.com/Mirjam-Stolk-tolk-NGT-100193003430942/>

⁶⁰ Bas Boerma, “Mirjam (34) ‘vertaalt’ Songfestivalhit Waylon voor doven,” *AD*, March 5, 2018, <https://www.ad.nl/hoeksche-waard/mirjam-34-vertaalt-songfestivalhit-waylon-voor-doven~ac335bf75/>.

Introducing the survey respondents

Between April 22 and May 22, 2018, 180 people took the time to fill in the online survey. Question one, forty-seven and forty-eight (see appendix G) were asked to get insight in the hearing condition, residence and age of the respondents. Below this description, you can find three figures that include the results of those questions. In the first figure, the identification with regards to the hearing condition of the respondents is displayed. Despite my effort to reach d/Deaf and hard of hearing people, I mostly gained responses from hearing people. The ratio comes down to 65% hearing people and 35% d/Deaf and hard of hearing people. But this corresponds well with the national average that states that one out of ten people is d/Deaf or hard of hearing.⁶¹ Within the category “other” I placed the identities that did not occur often, such as being a parent of a d/Deaf child or someone with a cochlear implant. Below the pie chart, you can find a graphic display of the residences subdivided into the Dutch provinces. The most respondents are from the mid-Netherlands. The North lagged slightly behind in terms of respondents. A possible explanation is that my own network is located in the provinces Utrecht (thirty-nine respondents) and Gelderland (fifty-one respondents) and that I reached mostly people from my network. Lastly, the clustered column includes the age range per identification. The youngest respondent was 9, the oldest was 69. The mean is 34.7, the median is 29 and 18-24 is the modal class.

---

⁶¹ “Slechthorendheid Nederland,” Hoorstichting, accessed June 23, 2018, <https://www.hoorstichting.nl/publicaties/slechthorendheid-nederland/>.

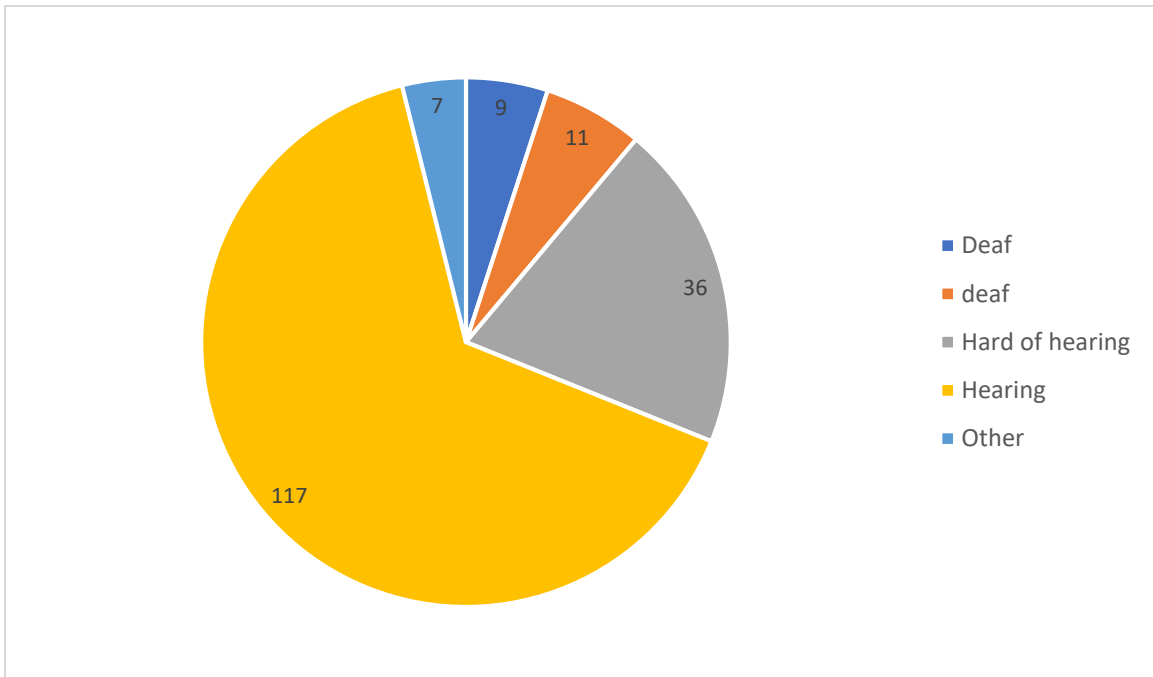

Figure 1 Identification

Figure 2 Number of respondents per Dutch province; edited image from “Kaart Nederland Tekening,” Rogerlangfordart, accessed June 4, 2018, <http://rogerlangfordart.com/kaart-nederland-tekening-178260-00-19-04>.

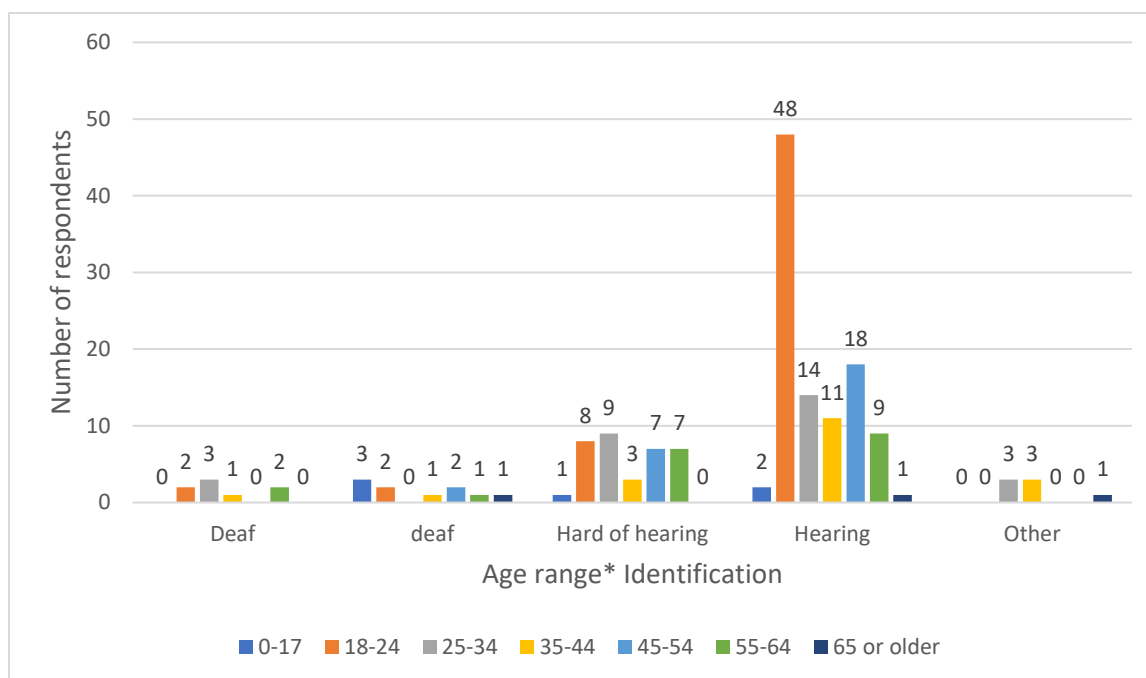

Figure 3 Age range

Music events for d/Deaf and hard of hearing people

This subdivision consists of the coded core categories “Sencity and MuteSounds,” “general information about Sencity” and “ignorance,” and the results of section two of the online survey.

One important thing for me to find out was “what are the current musical offerings for the d/Deaf and hard of hearing in the Netherlands?” Maria did not address this subject directly, but the other four interviewees explained to me that there are two specialized music events: *Sencity* and *MuteSounds*. Both are annual festivals, but *Sencity* focuses more on music and *MuteSounds* more on activities such as workshops and sports.⁶² Ronald, Jessica and Flora agreed that the quantity of specialized music events is too little. However, Jessica stated that it is enough and that the focus needs to be on making ordinary music events more accessible.

Of the 180 survey respondents, only thirty-four respondents indicated that they visited a music event for d/Deaf and hard of hearing people (figure 4). Several respondents mentioned that they visited *Sencity*, *MuteSounds* and *Soldaat van Oranje*. When mentioning *Soldaat van*

⁶² More information: “Sencity,” Sencity, accessed June 23, 2018, <http://www.sencity.today/en/> and “Let’s meet MuteSounds,” MuteSounds, accessed June 23, 2018, <https://mutesounds.nl/>.

Oranje, a successful Dutch musical, the respondents refer to the show of April 18, 2018, when two sign language interpreters were present, and subtitling was included.⁶³ Striking about these results is that the respondents named more music events than the interviewees. From this I understand that it is not clear to the respondents what a specialized music event is. When asked about the level of satisfaction regarding the quality of these specialized music events, the answers are generally “satisfied” or “very satisfied” (figure 6). The thirty-four respondents are less content with the quantity of these music events (figure 7).

The 146 respondents that did not go to a music event for d/Deaf and hard of hearing people had different reasons for this (table 1). Hearing people were eager to mention that they are capable of hearing. My guess is that this means that they do not consider themselves suitable for these music events. The reason that was filled in the most was “I did not know this existed” and although this was mentioned by people from all the different identification groups, forty out of the forty-nine responses came from hearing people (table 2). This was something that Jessica also remarked. She explained that hearing people often think that d/Deaf and hard of hearing people cannot enjoy music and that they do not want to go to live music concerts. I experienced this myself as well. When I told fellow students, friends and family about my thesis’s subject, they often reacted by saying that they had never heard of my subject before and that they had not previously realized that d/Deaf and hard of hearing people can or want to experience music.

From all the 180 survey respondents, eighty-five respondents indicated to be (very) interested in specialized music events (figure 8).

---

⁶³ “Soldaat van Oranje – De Musical voor doven, slechthorenden en andere gebarentaligen,” Soldaat van Oranje, accessed June 23, 2018, https://soldaatvanoranje.nl/doven_slechthorenden/.

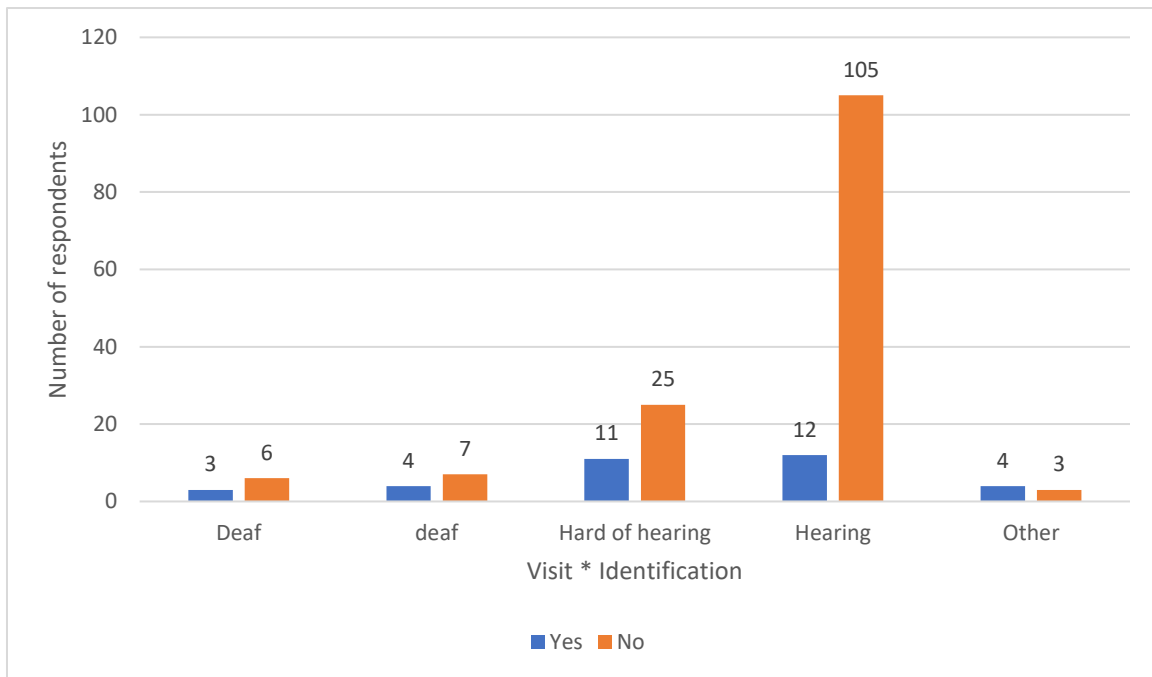

Figure 4 Visit to a music event for d/Deaf and hard of hearing people

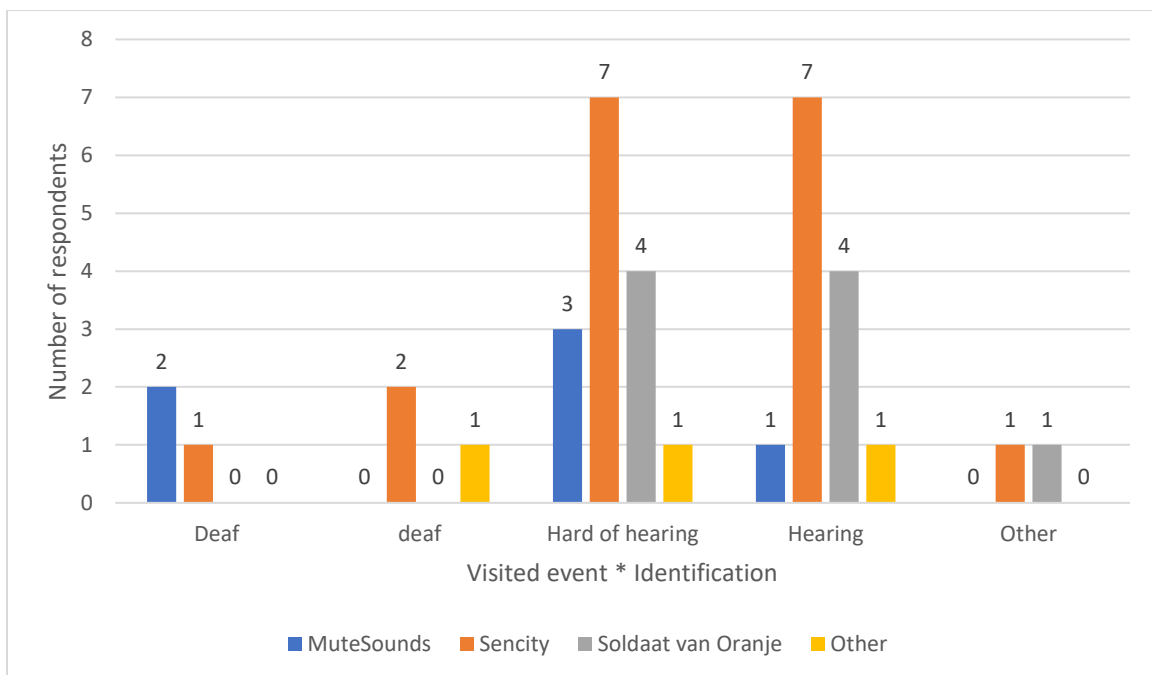

Figure 5 Visited music events for d/Deaf and hard of hearing people

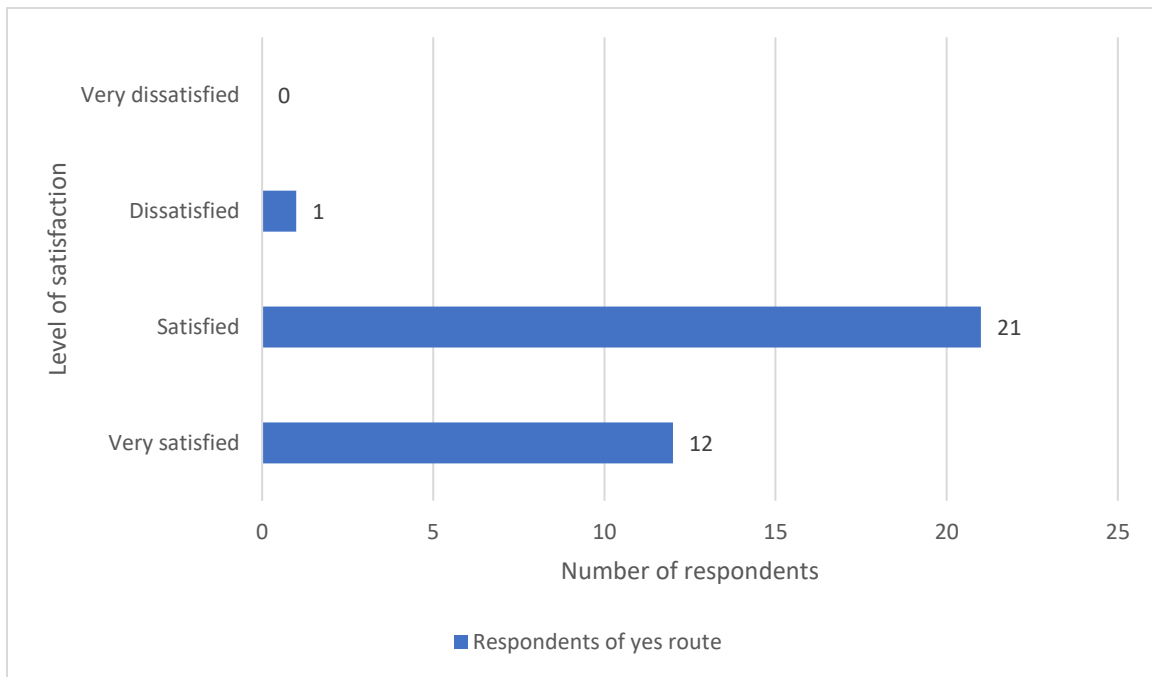

Figure 6 Level of satisfaction regarding the quality

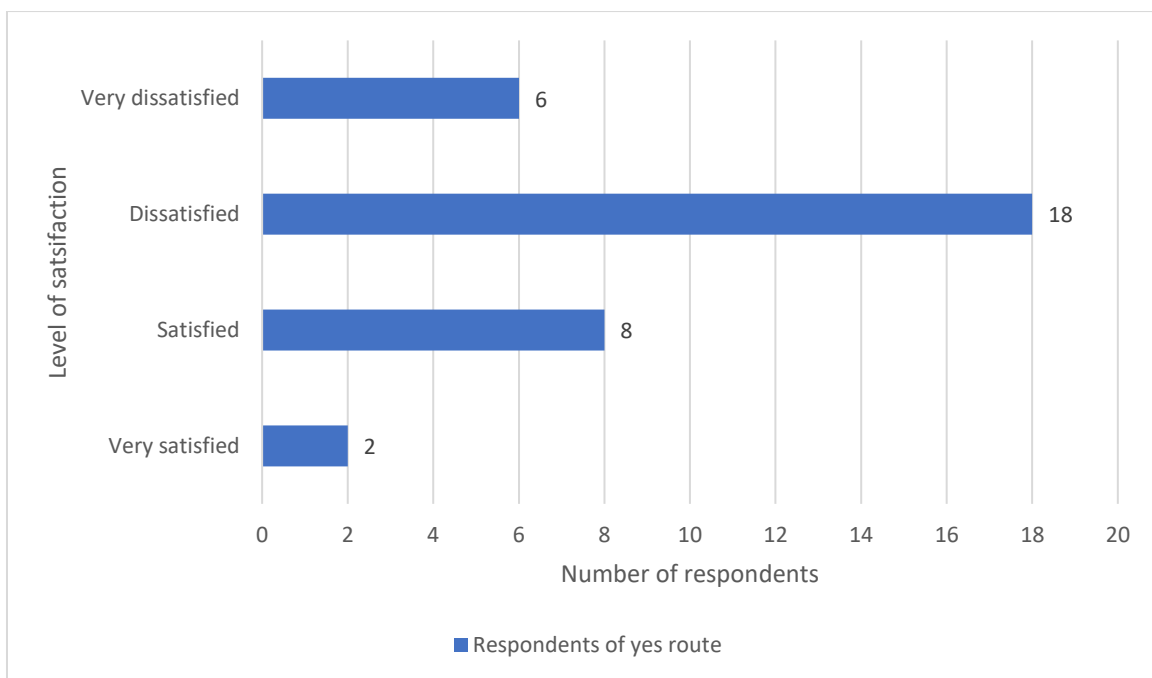

Figure 7 Level of satisfaction regarding the quantity

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	14	7.8	9.6
	Distance	4	2.2	2.7
	Distance; not suitable for young children	1	.6	.7
	I am a hard of hearing person and I am capable of enjoying music	2	1.1	1.4
	I am a hearing person; I did not know this existed	4	2.2	2.7
	I am a hearing person; these events are not relevant for me.	2	1.1	1.4
	I am a hearing person; I prefer ordinary music events.	1	.6	.7
	I am capable of experiencing music	1	.6	.7
	I am capable of hearing	15	8.3	10.3
	I am not part of the target group	3	1.7	2.1
	I am too young (nine years old)	1	.6	.7
	I did not grow up with music	1	.6	.7
	I did not know this existed	49	27.2	33.6
	I did not receive an invitation	2	1.1	1.4
	I never thought about it	4	2.2	2.7
	I do not know when these events occur	1	.6	.7
	I do not know where these events are organized	3	1.7	2.1
	I do not like music	1	.6	.7
	I live abroad	1	.6	.7
	I never visit any music events	1	.6	.7
	I prefer other types of music	1	.6	.7
	I prefer ordinary music concerts	1	.6	.7
	I want to hear and feel the music	1	.6	.7
	I was not in the opportunity yet	6	3.3	4.1
	No interest	7	3.9	4.8
	No need	8	4.4	5.5
	No reason	1	.6	.7
	No time	2	1.1	1.4
	The music is too loud	1	.6	.7
	This does not appeal to me	5	2.8	3.4
Too busy	2	1.1	1.4	
Too busy and too expensive	1	.6	.7	
Total		146	81.1	100.0
Missing		34	18.9	
Total		180	100.0	

Table 1 Reasons not to go

			Identification					
Reason why not	I did not know this existed	Count	Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
			1	1	7	40	0	49
		% within Reason why not	2.0%	2.0%	14.3%	81.6%	0.0%	100.0%

Table 2 Most frequent reason from table 1

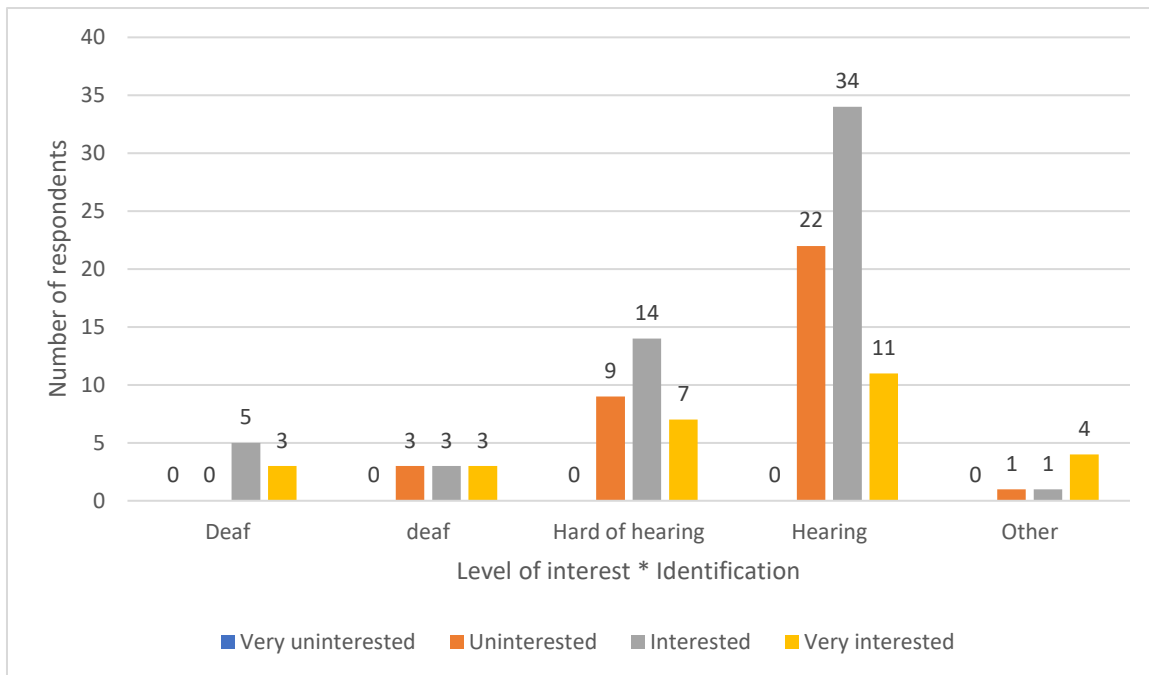

Figure 8 Level of interest in specialized music events

Making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people

This subdivision consists of the coded core categories “making ordinary music events accessible,” “music experience,” “sign dancer,” “arrange a sign dancer,” “Muziektolk hoort erbij,” “d/Deaf sign dancer” and “ignorance,” and the results of section three and four of the online survey.

To get insight in what d/Deaf and hard of hearing people think of ordinary music events, I included section three. However, the results of this section are less significant. As expected, mostly hearing people indicated to have visited an ordinary music event. When looking at the reasons why forty-two respondents did not go to an ordinary music event (table 3), the results are too diverse to draw a conclusion.

Section four included questions specifically about making ordinary music events more interesting or accessible for d/Deaf and hard of hearing people. Thirty-one people went to such a music event (figure 10) and they named frequently *MuteSounds*, *Sencity* and *Soldaat van Oranje* as visited music events (figure 11). Again, when asked about the level of satisfaction, an overwhelming number of respondents is (very) satisfied with the quality and (very)

dissatisfied with the quantity. When asked why the other 149 respondents did not visit such a music event, two answers struck me the most. Thirty-nine respondents claimed that they did not know that these music events existed, and ten respondents could not tell if they visited a music event that was made accessible for d/Deaf and hard of hearing people or not. Because of this I conclude that a considerable amount of the respondents had no or little knowledge about the possibilities to expand ordinary music events.

During the interviews, the informants had a lot to say about making the ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people. As mentioned earlier, interviewee Jessica reasoned that the focus should be on making ordinary music events accessible for d/Deaf and hard of hearing people. All the five informants gave multiple options to realize this, namely: sign dancers, vibrating floor, holding a balloon to feel the vibrations, aroma jockey, food jockey, visuals, performance of the artist(s), light show, surtitles or subtitles, and the entire lyrics shown on screen or incorporated in the visuals.

In the survey I included questions to see whether respondents might be interested in the methods mentioned by the interviewees and some extra. The least known method was “tools that can be connected to a hearing aid.” The respondents were most interested in “performance of the artist(s).” The Deaf⁶⁴ respondents indicated that they found “visuals,” “subtitles,” “sign dancer,” “light show,” “vibrating floor,” and “tactile stimulation” the most interesting. The deaf⁶⁵ respondents judged “subtitles,” “sign dancer,” “light show,” “vibrating floor,” and “performance of the artist” as the most interesting. The hard of hearing respondents were interested in “tools that can be connected to a hearing aid,” “visuals,” “subtitles,” “light show,” and “vibrating floor.” This indicates that d/Deaf respondents slightly favor visual and tactile methods and that hard of hearing respondents chose visual methods above tactile methods.

Many of these methods are applied during *Sencity* and *MuteSounds*, but during ordinary music events these things are not often applied. Ronald and Jessica gave possible explanations for why the many possibilities are only applied on a small scale. Ronald told me that ordinary music event organizations do not feel the necessity to spend their money on making music events accessible for d/Deaf and hard of hearing people and that they would rather spend their money on a big headliner for example. Jessica added that she is often asked the question how big the target group is, which indicates that the size of the target group is unclear. This insecurity ensures that the organizations do not adjust their music events. Ronald believes that all facilities

---

⁶⁴ Here I specifically refer to the respondents who identified themselves as “Deaf.”

⁶⁵ Here I specifically refer to the respondents who identified themselves as “deaf.”

are an enrichment for the audience—for hearing people as well. He expected that the music scene as a whole would have come further with applying the facilities of *Sencity* to other music events, like dance nights, but this is not the case.

But what is important for the Deaf musical experience? Maria, who is profoundly deaf, told me: “I like to see moving music in the form of looking at a screen with subtitles and a sign dancer who translate the lyrics in a rhythmic way. [Furthermore,] I prefer to participate myself in dancing, singing and empathizing and it feels good to play drums on the djembe.” Jessica, who identifies herself as a hard of hearing person, hears the lower tones better than the higher tones and because of that lyrics are difficult for her to hear. So, for her everything that has to do with interpreting the lyrics (subtitles on a screen, sign dancer, etc.) is important. Besides that, Jessica emphasized—other interviewees and survey respondents have mentioned this as well—that the musical experience varies per person and it depends on the residual hearing.

Lastly, Flora mentioned an interesting perspective regarding the difference between focusing on rhythm and vibrations or visualizing the lyrics and music: “the advantage of tactile [music] is that you do not have to focus on the interpreter [or screen], which means that you preserve the social aspect of music. You can have a conversation with someone while listening to music. So, with tactile music you actually have that social aspect of music in the same way as when you listen to the music together with someone.”

Sign dancing

Furthermore, when discussing how to make ordinary music events more interesting or accessible for d/Deaf and hard of hearing people, the subject “sign dancing” was discussed a lot. Although, every informant brought up “sign dancing,” I talked the most extensively with Mirjam and Jessica about this subject. This can be explained by the fact that both Mirjam and Jessica are involved in the initiative *Muziektolk hoort erbij* and that Mirjam is a sign language interpreter who is specialized in sign dancing. According to Mirjam, “a sign dancer translates the lyrics in a rhythmic and poetic way and it sort of overlaps with dancing”. According to Jessica, who is an interpreter user, “a sign dancer is someone who translates the music in a dynamic way.” Jessica further emphasized that sign dancers need to show emotions, incorporate dynamics and tell the story of the music visually. She also explained that there are sign dancers who are specialized in certain music styles or genres.

Since a sign dancer is not ordinarily present at a music event in the Netherlands, a number of steps must be taken to arrange a sign dancer. Mirjam and Jessica explained the

process to me. The requests come from d/Deaf and hard of hearing people. Sign language interpreters can be arranged via *Tolkcontact* or *Tolknet*, but most common is that the interpreter user arranges a sign dancer from his or her own network. Jessica said: “Before I buy a ticket, I approach interpreters via WhatsApp to ask them if they want to cooperate and if they are available. Actually, just like you gauge with your friends whether they want to come to a festival with you or not.” As Mirjam and Jessica both explained, there is not a fixed protocol so usually the interpreter user contacts the organization him- or herself. During a music event, the best place for a sign dancer is the stage and therefore permission is needed. Additionally, a sign dancer needs a spotlight for visibility and enough space to move freely. When a spot is arranged, the sign dancer contacts the artist(s) because he or she needs a setlist and lyrics for preparation. Jessica told me that the setlist and lyrics are not always given and Mirjam mentioned that most of the time, she searches on YouTube and other websites for lyrics herself. In Mirjam’s experience, the preparation time of sign dance assignments is much longer than that of ordinary interpreter assignments and unfortunately, there is no payment arrangement for the extra preparation time.

Because it is usually difficult to arrange a sign dancer, the initiative *Muziektolk hoort erbij* was founded. The goal of this initiative is on the one hand to raise awareness for the musical experience of d/Deaf and hard of hearing people, to give information about sign dancing, and to facilitate sign dancers via a data base with information about individual sign dancers. On the other hand, the initiative tries to map the (size of the) target group and encourages organizations and artists to participate. For this they use the Facebook page called *Muziektolk hoort erbij*⁶⁶ and their website <https://www.muziektolken.nl/>. They also have a Facebook group called *Muziekbeleving Doven & Slechthorenden*⁶⁷ (literal translation: music experience Deaf and Hard of hearing people). This group offers a place for sign dancer users to tell their story about their musical experiences. In time, the stories will be collected and handed to the music event organizers.

To get some insight in the size of the target group: the Facebook page has 1.818 followers.⁶⁸ Besides that, *Muziektolk hoort erbij* organized several live streams via Facebook and YouTube to interpret two music events that were broadcast on the Dutch television. The first live stream was on March 29, 2018, when *The Passion*, a modern narration of the life of

---

⁶⁶ Muziektolk hoort erbij, Facebook, accessed June 23, 2018, <https://www.facebook.com/Muziektolkhoorterbij/>.

⁶⁷ Muziekbeleving Doven & Slechthorenden, Facebook, accessed June 23, 2018, <https://www.facebook.com/groups/397922310666825/>.

⁶⁸ Muziektolk hoort erbij, Facebook, accessed June 23, 2018, <https://www.facebook.com/Muziektolkhoorterbij/>.

Jesus, was broadcast. They reached 22.000 viewers of which 300 saw the entire program.⁶⁹ During the Eurovision Song Contest in May 2018 they also organized multiple live streams. They reached 10.500 viewers during the first semi-final, 7.600 during the second semi-final, and 7.500 during the final.⁷⁰ According to Jessica, they got positive feedback from the deaf community, however the criticism was that people want the sign dancer to be on tv and not on the so called “second screen.”

When we talked about which people become a sign dancer, the interviewees explained to me that sign dancing is exercised by d/Deaf, hard of hearing and hearing people. Maria clarifies: “a hearing sign dancer relies on his or her hearing to make a good translating. A d/Deaf sign dancer needs a *voeder* (feeder).” A feeder shows the signs to the d/Deaf sign dancer so that the d/Deaf sign dancer can sign simultaneously with the music.⁷¹ Ronald stated that: “a trained d/Deaf sign dancer is better than a hearing sign dancer because their facial expression and body language is more expressive.” Flora said the same thing regarding visuals music: “d/Deaf people possess the skills to perform a sign language poem better than hearing people.” However, there is a lot of negativity around this specific topic. From the interviews I understood that d/Deaf people often criticize hearing sign dancers. Jessica experienced that d/Deaf people think that only d/Deaf people, whose native language is sign language, can perform sign dancing. Besides that, during one of her projects, Flora was told by d/Deaf people that she did not have the right skills to perform a Deaf poem and to perform visual music.

According to Ronald, d/Deaf people criticize not only hearing sign dancers, but they often feel a lot of envy towards d/Deaf sign dancers as well. Deaf people critique d/Deaf sign dancers for the lack of evoking the emotions, using their own invented signs or not using the conventional SLN. To address this problem, Possibilize came up with a Sign Dance Academy but it lacked registrations because d/Deaf people were afraid of the audience’s reaction. On the other hand, Ronald told me that d/Deaf people complain about the lack of d/Deaf sign dancers. As a result of this, Ronald still tries to set up something to train d/Deaf sign dancers. His new plan is to deploy some key figures of the Dutch deaf community to persuade young d/Deaf people into sign dancing.

---

⁶⁹ Jessica provided me access to this data.

⁷⁰ Jessica provided me access to this data.

⁷¹ “Muziektolken laten doven genieten van Songfestival,” *Omroep Gelderland*, modified May 8, 2018, accessed June 23, 2018,

<https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2314836/Muziektolken-laten-doven-genieten-van-Songfestival>.

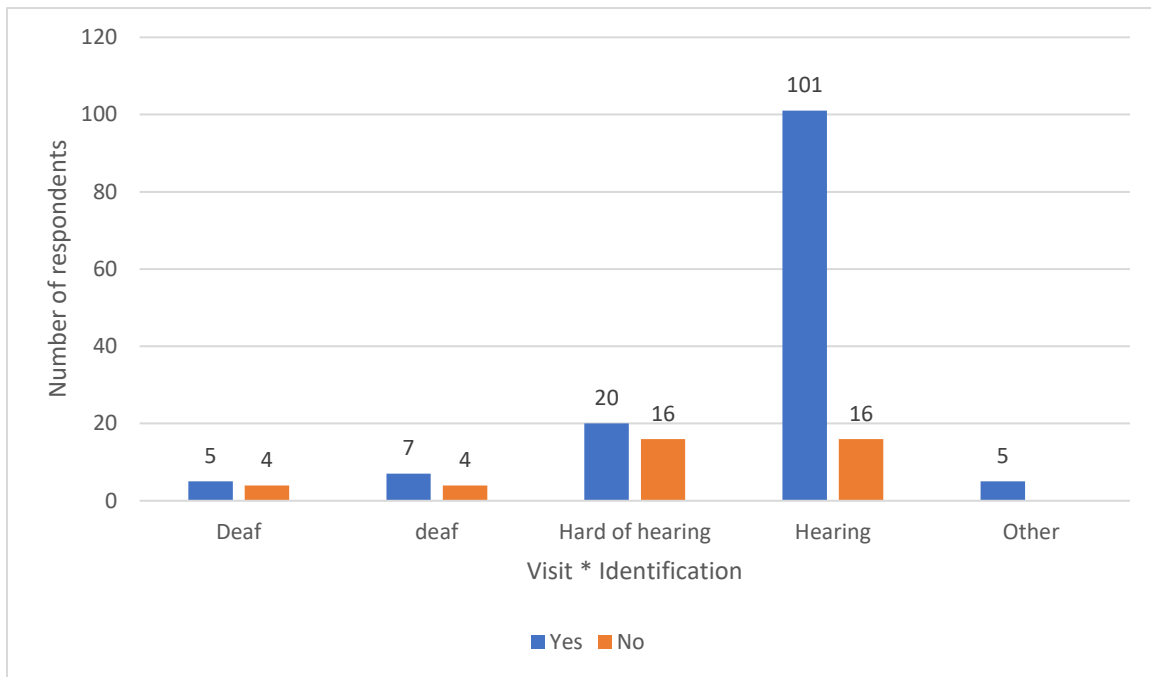

Figure 9 Visit to an ordinary music event

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	3	1.7	7.1
	As a hard of hearing person, I am not really focused on that	1	.6	2.4
	Because I cannot bear it	2	1.1	4.8
	Due to sickness	1	.6	2.4
	I could not find a suitable event	1	.6	2.4
	I did not come my way	1	.6	2.4
	I did not grow up with music	1	.6	2.4
	I did not know this existed	1	.6	2.4
	I do not know where to go	1	.6	2.4
	I do not like music	1	.6	2.4
	Music is not important for me	1	.6	2.4
	No interest	3	1.7	7.1
	No money	1	.6	2.4
	No need	1	.6	2.4
	No opportunity yet	3	1.7	7.1
	No reason	1	.6	2.4
	No time	6	3.3	14.3
	Other interests	1	.6	2.4
	The sound is not pleasant to my ear	1	.6	2.4
	There were no sign dancers present	1	.6	2.4
Tinnitus symptoms	1	.6	2.4	
Too busy	2	1.1	4.8	

The table continues on the next page.

	Too expensive and no time	1	.6	2.4
	Too loud	4	2.2	9.5
	Too loud and too many drunk people	1	.6	2.4
	Too young (nine years old)	1	.6	2.4
	Total	42	23.3	100.0
Missing		138	76.7	
Total		180	100.0	

Table 3 Reasons not to go

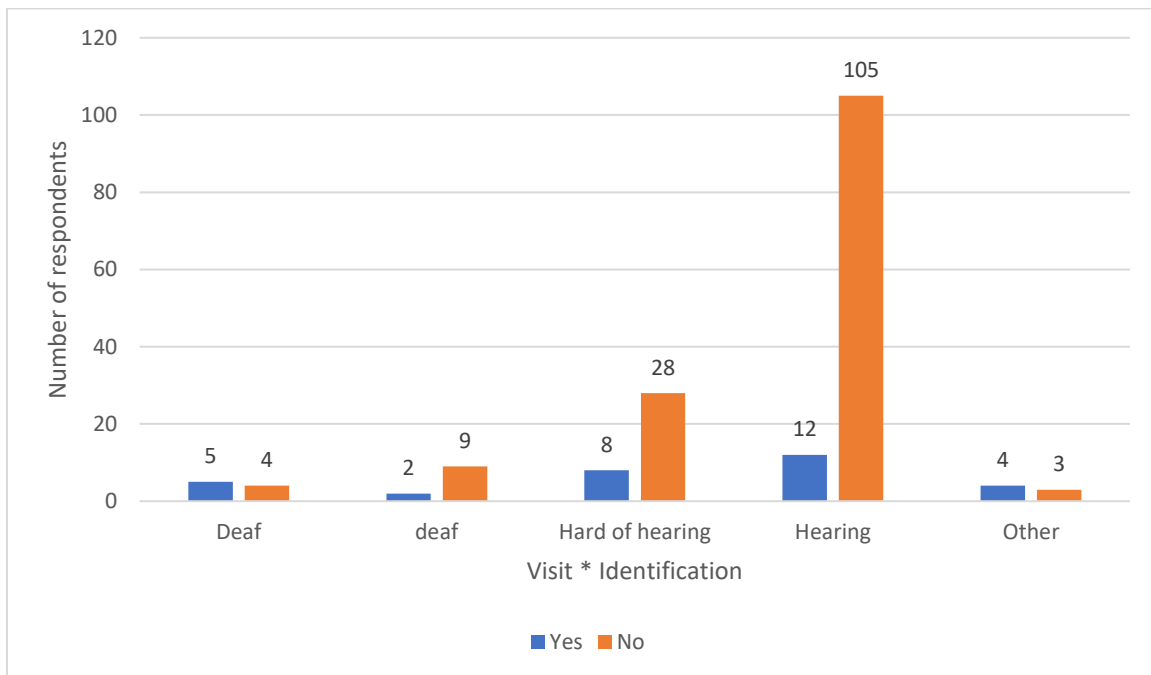

Figure 10 Visit to an ordinary music event

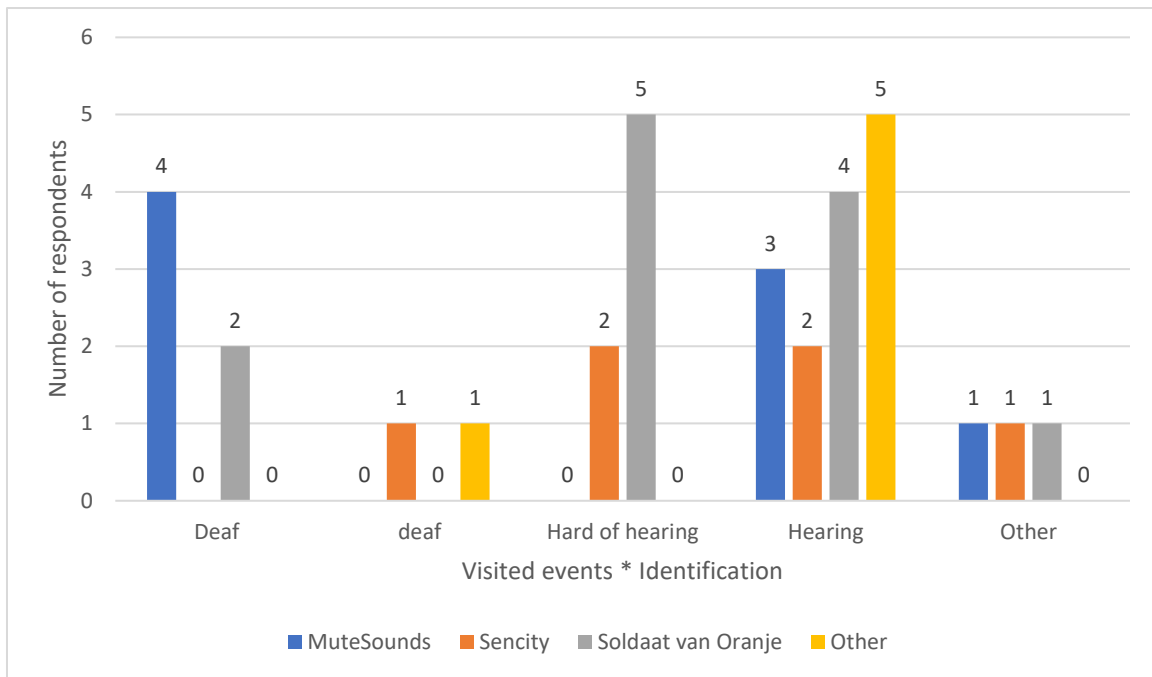

Figure 11 Visited music events that are made accessible for d/Deaf and hard of hearing people

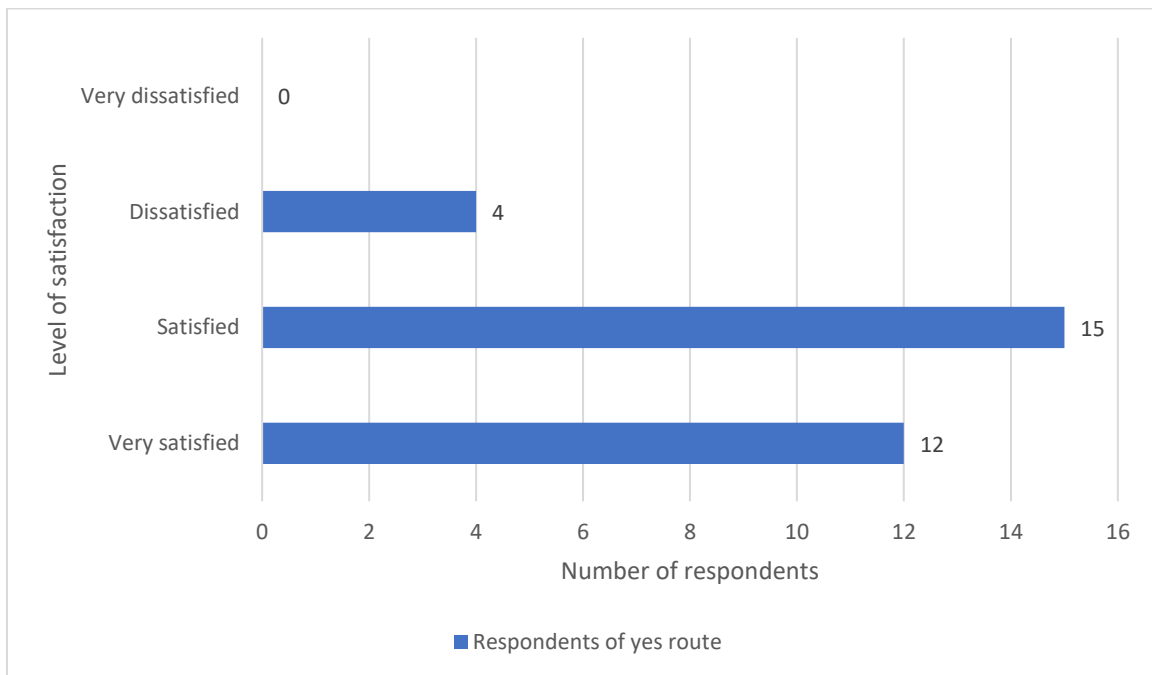

Figure 12 Level of satisfaction regarding the quality

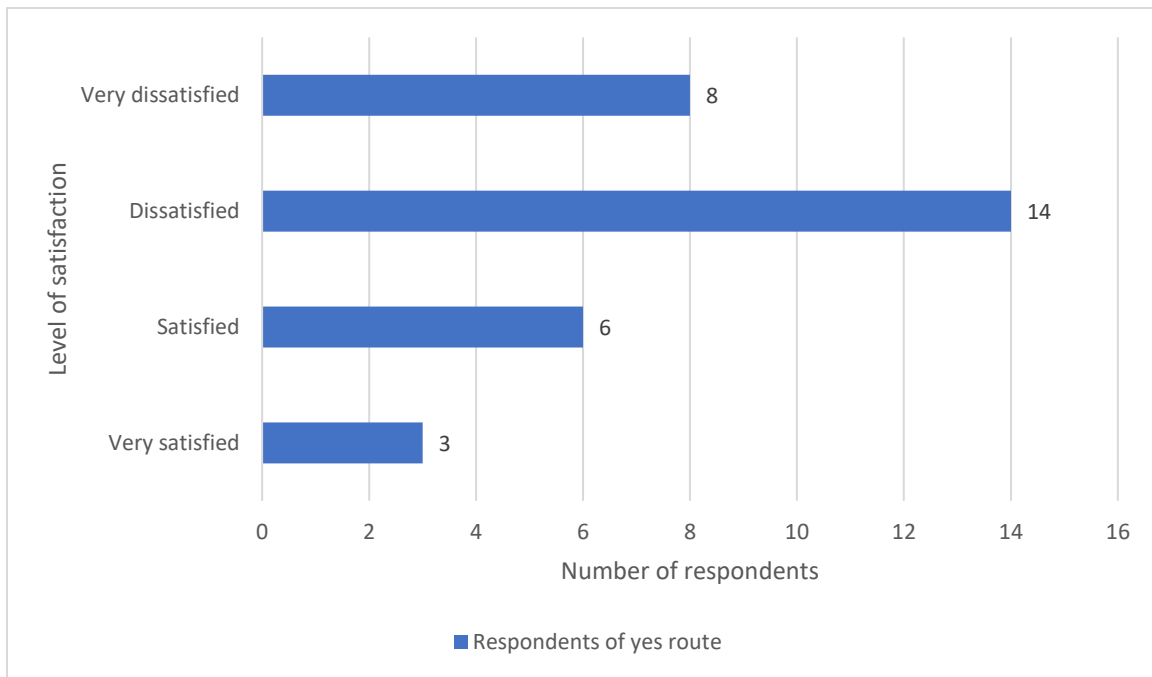

Figure 13 Level of satisfaction regarding the quantity

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	15	8.3	10.1
	Because it is frustrating	1	.6	.7
	Besides Sencity, these events do not exist	1	.6	.7
	Distance	1	.6	.7
	Distance; not suitable for young children	1	.6	.7
	Due to physical problems I cannot visit these events.	1	.6	.7
	I am a hearing person	3	1.7	2.0
	I am capable of hearing	5	2.8	3.4
	I am not interested in music events	1	.6	.7
	I am not part of the target group	4	2.2	2.7
	I am too young (nine years old)	1	.6	.7
	I cannot do it	1	.6	.7
	I cannot hear the music, so I am not able to enjoy it	1	.6	.7
	I did not know this existed	39	21.7	26.2
	I did not know this existed in the Netherlands	1	.6	.7
	I did not know this existed; no need	2	1.1	1.3
	I did not receive an invitation	2	1.1	1.3
	I do not know if the event has been made accessible or not	10	5.6	6.7
	I do not know where these events are organized	2	1.1	1.3
	I do not like music	1	.6	.7
	I do not know where to find them	1	.6	.7
	I go to a concert because of the artist(s)	1	.6	.7
	I hear enough to visit any type of concert	1	.6	.7
I hesitated because I cannot do sign language	1	.6	.7	
I never looked for it	1	.6	.7	

Table continues on next page.

I never thought about it	6	3.3	4.0
I prefer normal music events	1	.6	.7
I still can enjoy music despite severe hearing loss	1	.6	.7
I usually go to ordinary theatre and use ring line	1	.6	.7
I want to visit any type of music event	1	.6	.7
I was not in the opportunity yet	1	.6	0.7
It did not come my way	5	2.8	3.4
It does not matter to me whether the deaf and hard of hearing should have access or not	1	.6	.7
Lack of knowledge	1	.6	.7
No idea	2	1.1	1.3
No interest	5	2.8	3.4
No money	1	.6	.7
No need	3	1.7	2.0
No reason	3	1.7	2.0
No reason, because I am a hearing person	1	.6	.7
No time	5	2.8	3.4
Sickness	1	.6	.7
Such events are not really organized yet	1	.6	.7
The offer does not connect with me	1	.6	.7
This is not an option for me	1	.6	.7
Too busy	2	1.1	1.3
Too expensive	1	.6	.7
Too few options	2	1.1	1.3
Too little information and too little variation	1	.6	.7
Too loud, purely acoustic events are hard to find	1	.6	.7
Too loud; use other types of tactile sensory stimulation than only loud bass tones	1	.6	.7
Within classical music, this does not exist	1	.6	.7
Total	149	82.8	100.0
Missing	31	17.2	
Total	180	100.0	

Table 4 Reasons not to go

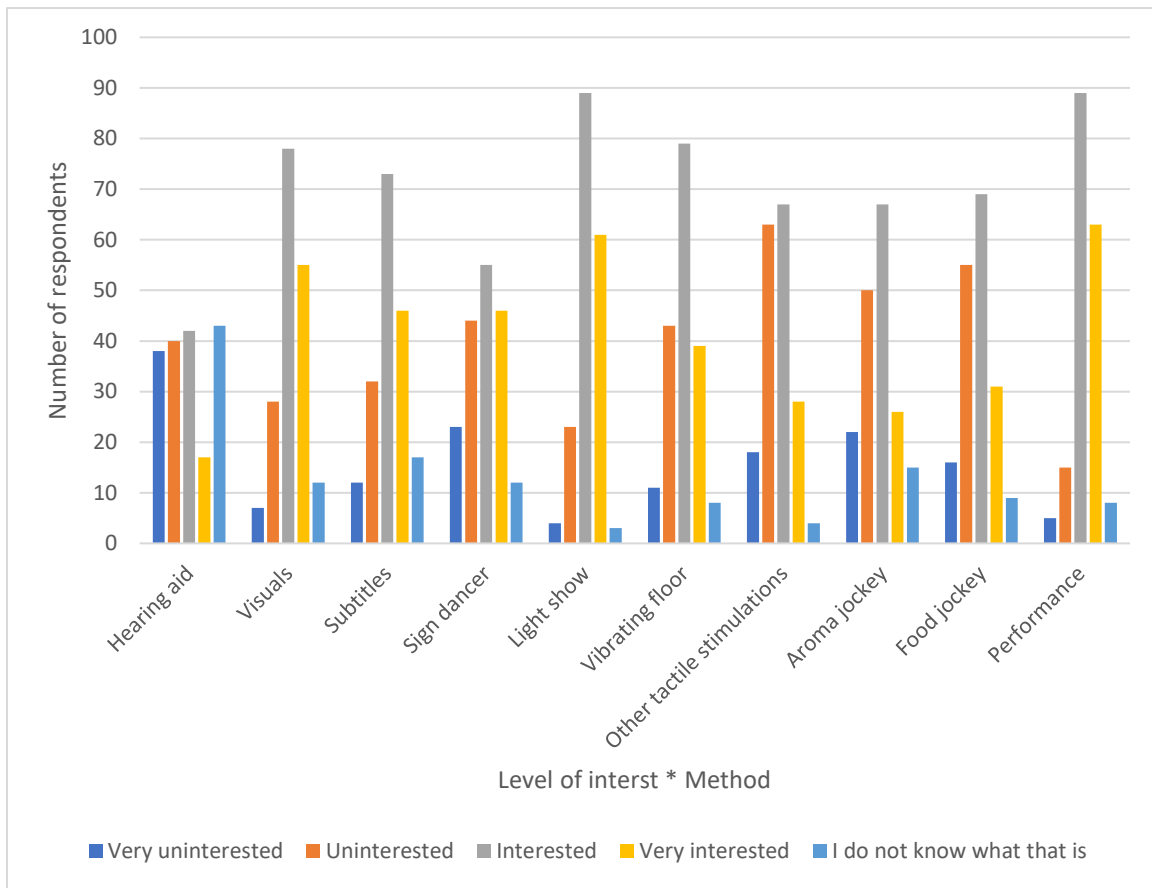

Figure 14 Interest in methods to make ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people.

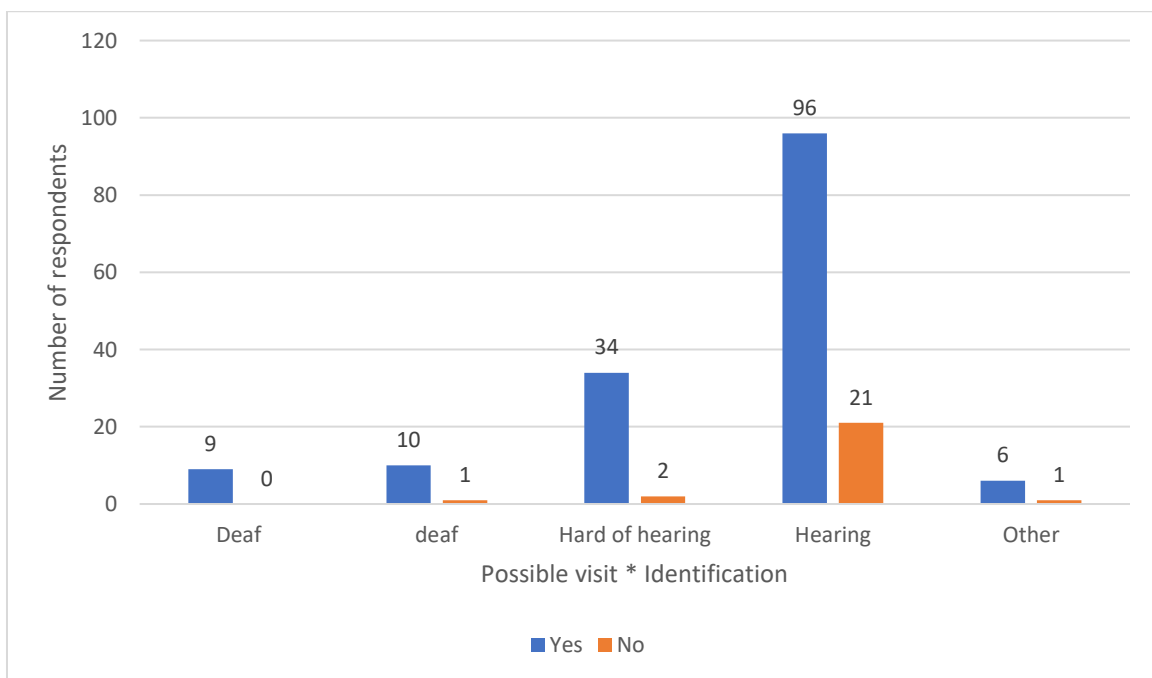

Figure 15 Possible visit to music events that are made accessible for d/Deaf and hard of hearing people

Music without sound

This subdivision consists of the coded core categories “music without sound,” “same structure as sounding music” and “ignorance,” and the results of section one of the online survey.

Without giving an explanation first, I asked the respondents about their familiarity with non-auditory music forms like visual and tactile music. Most Deaf⁷² respondents were familiar with visual and tactile music (figure 16). Among the deaf⁷³ and hard of hearing respondents the ratio is almost equal. Two-thirds of the hearing respondents are not familiar with these types of music. As displayed in the pie chart (figure 17) below, the people who knew these types, 70.4% claimed that they only came in contact with forms of visual music. Around 12% had only contact with tactile music. 16.9% had an experience with both forms. The respondents generally came in contact with visual and/or tactile music via a specialized music event, via interest organizations for d/Deaf and hard of hearing people and/or via internet. The group of hearing respondents showed the most variety in ways of contact, but this can be attributed to the fact that the hearing group is the biggest and therefore logically produces the most varied answers. When the respondents were asked about the level of satisfaction of the quality and availability, again, most of the respondents were satisfied with the quality and dissatisfied with the availability (figure 19 and 20). Also, on an average the level of interest scored high, except for the nine out of twenty-four hard of hearing respondents who indicated that they are not interested (figure 21).

Something that was not included in the survey was a question about what the respondents regard as visual and tactile music. However, this was discussed during the interviews and different perspectives came to the fore. One perspective advocates for the importance of emotions and storytelling within music and the other focuses on the structure and parameters of music. Although Jessica and Mirjam also inclined to the first perspective, Ronald is the one who can be designated as the defender of this perspective. According to him, the emotions of music are very important. For him, visualizing the melody and beat does not work because those abstract visuals do not evoke emotions. It is not his purpose to let d/Deaf people experience melody and it is his philosophy to translate the emotions of the music via multi-sensory stimulations. According to Flora, not all the senses are suitable for reproducing music.

---

⁷² Here I specifically refer to the respondents who identified themselves as “Deaf.”

⁷³ Here I specifically refer to the respondents who identified themselves as “deaf.”

Flora believes that visual and tactile music have the same structure as music. She said: “in music, you can experience time. You do not experience time by smelling and tasting.” For her, melody is also problematic, and she labeled it as something that belongs to sounding music.

Furthermore, Flora told me about her collaboration with d/Deaf performers. Through her visual music videos and her projects, she came in contact with a lot of d/Deaf and hard of hearing people. Some of them told her “I am deaf, so I cannot experience music” or “I was not brought up with music and it is not something for deaf and hard of hearing people.” Maria also stated the same thing in her interview. Lastly, at the end of the interview, Flora expressed a personal wish of compiling her own ensemble of d/Deaf performers and she wants to organize and teach workshops and courses about visual music. By doing this, she hopes that a visual music tradition in the Netherlands will arise.

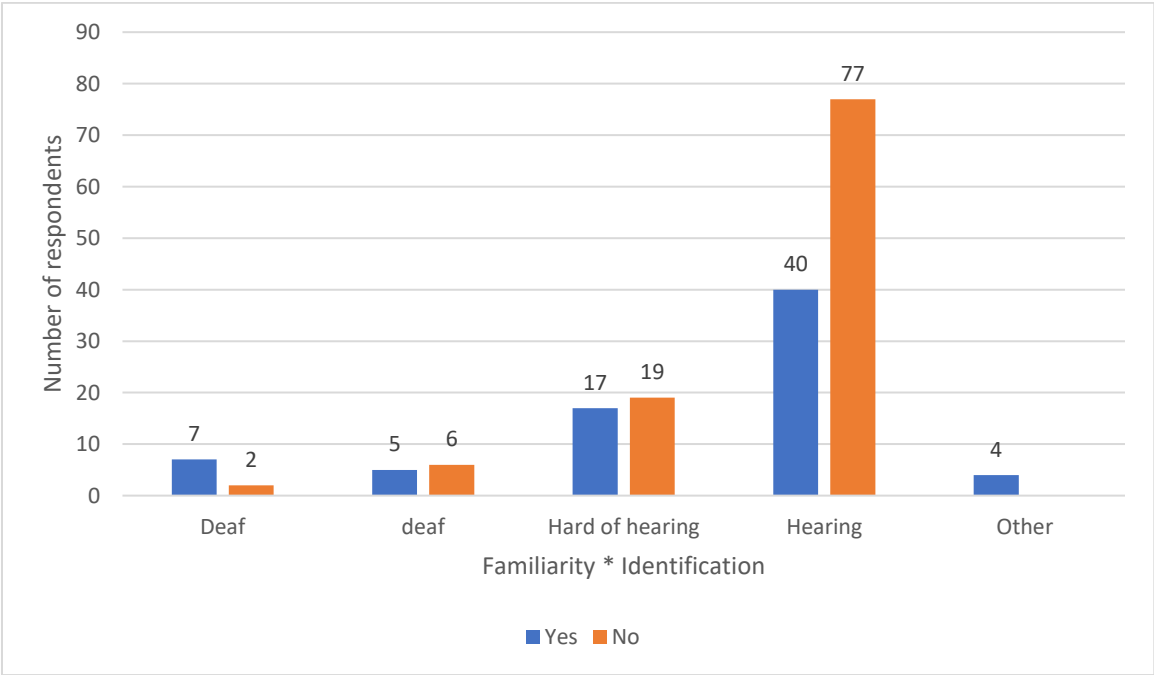

Figure 16 Familiarity with visual and tactile music

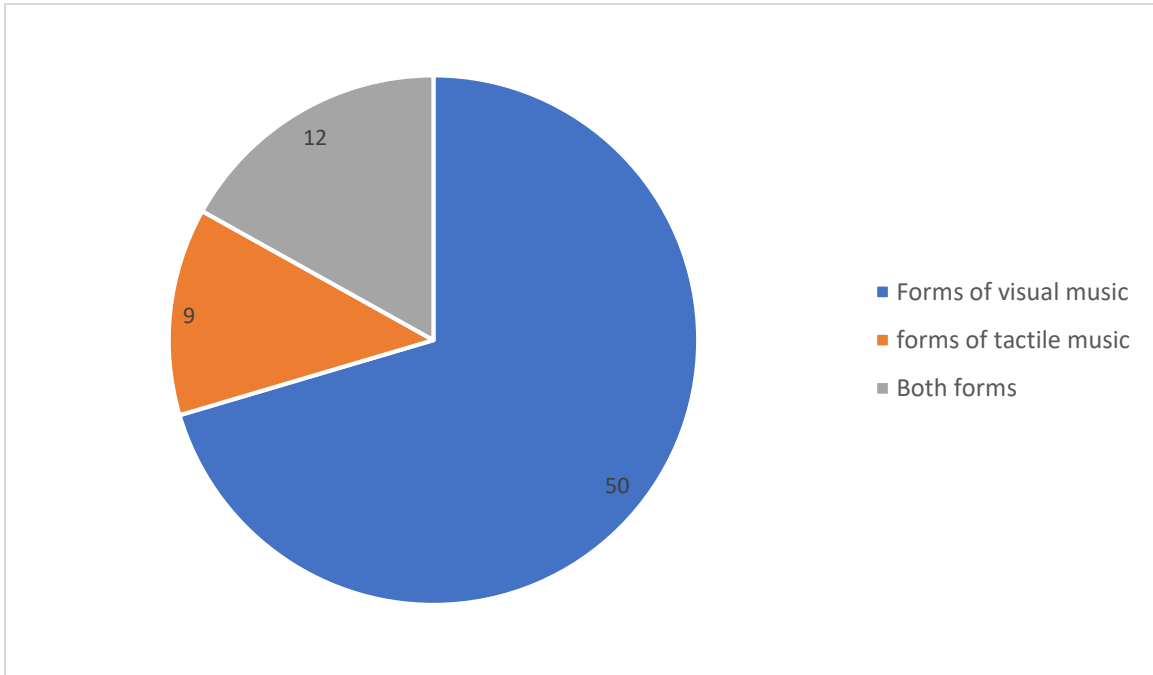

Figure 17 Forms of visual and tactile music

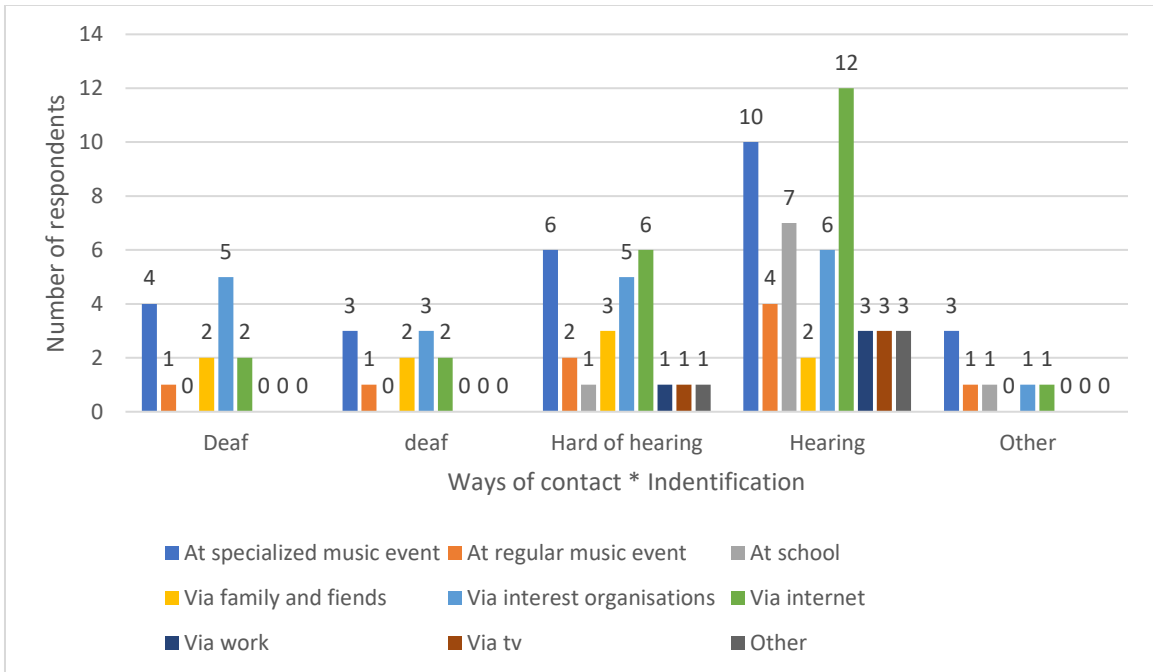

Figure 18 Where and how the respondents came in contact with visual and tactile music

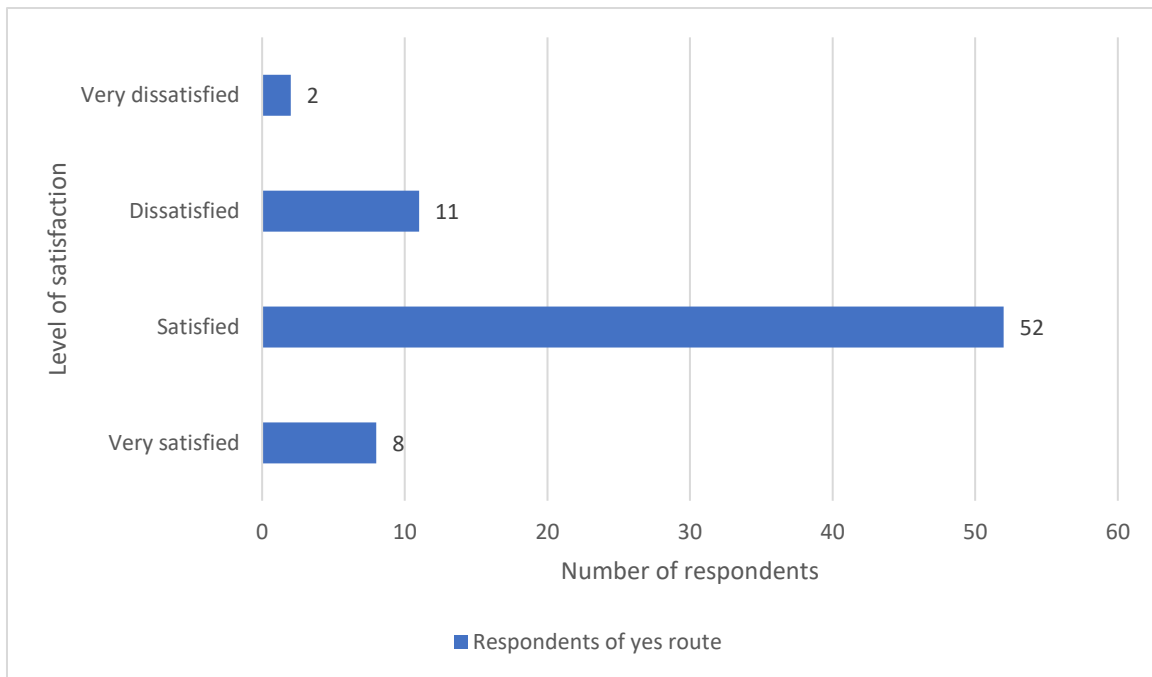

Figure 19 Level of satisfaction regarding the quality

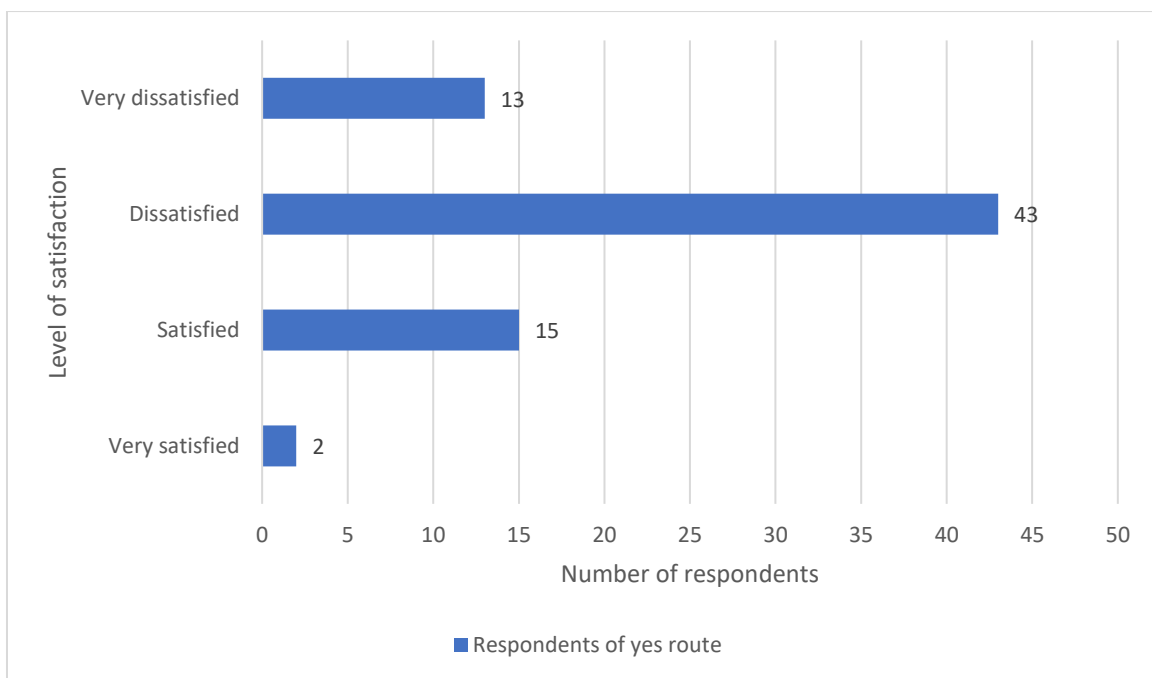

Figure 20 Level of satisfaction regarding the availability

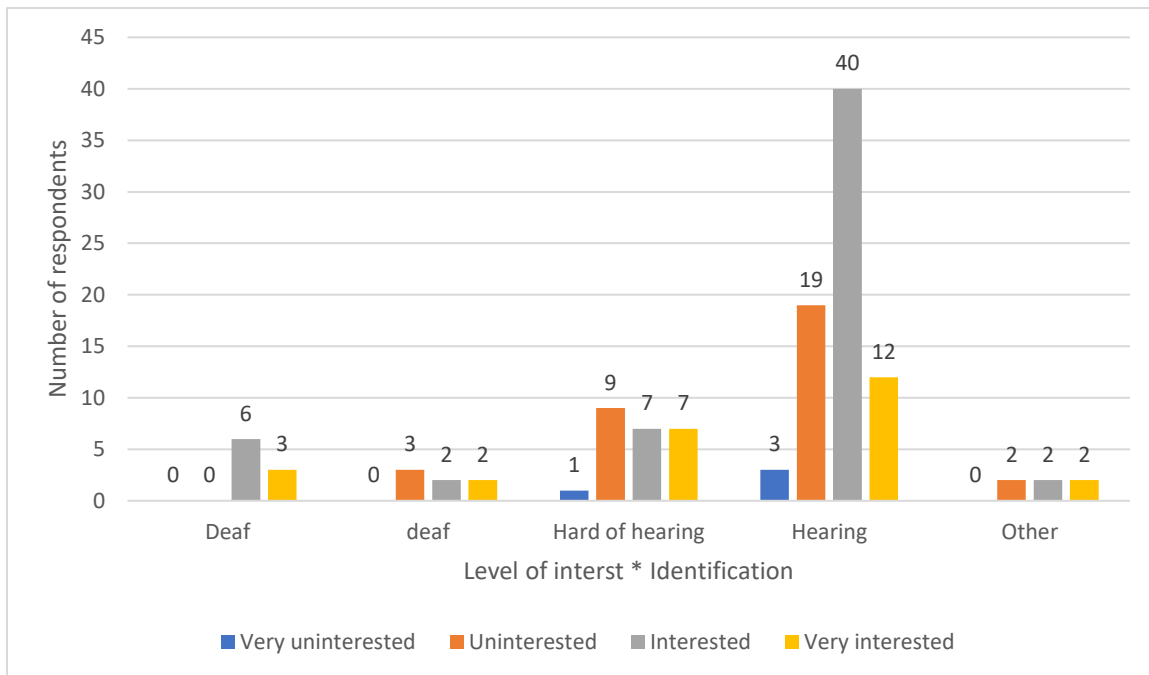

Figure 21 Level of interest in visual and tactile music

Brief summary of chapter 2

Of the many data collected as displayed in appendices A through H, a number of relevant results were presented in this chapter. Within the theme “music events for d/Deaf and hard of hearing people,” I found a contradiction in what people regard as specialized music events. The thirty-four respondents who visited these music events indicated that they are satisfied with the quality and dissatisfied with the quantity. Out of the 146 respondents that did not visit such a music event, forty-nine respondents gave the reason “I did not know this existed.” 47.2% of the respondents is interested in these specialized music events.

Within the second theme “making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people,” I noticed, again, that there is no consensus about which music event belongs to this category, that the quality is received as satisfactory and the quantity as dissatisfactory, and about a third of the respondents did not know about this type of music events. Furthermore, the informants had some different ideas about what is most important for the Deaf musical experience: visual or tactile stimuli. Moreover, I have established that there is a demand for sign dancers but there are some problems surrounding arranging one. Until now it lacked a central place where one can arrange a sign dancer, but *Muziektolk hoort erbij* tries to fill this gap. A sign dancer preferably wants access to the stage and needs a setlist for the preparation. Both these things are generally hard to arrange because of ignorance among

organizers and artists. Finally, on the one hand, Deaf people tend to criticize d/Deaf sign dancers for making incorrect translations and hearing sign dancers for not translating correctly and for lacking the right skills. On the other hand, d/Deaf people also complain about the lack of d/Deaf sign dancers. Until now, d/Deaf people did not register for the sign dance course offered by *Sencity*. 86.1% of the respondents claimed to be interested in this type of music events.

When asking the informants and respondents about visual and tactile music within the third theme “music without sound,” they indicated to know visual music best, but the statements made about what is perceived as visual music, are contradictory. Initiatives like Flora’s are hard to find, as well as d/Deaf musicians and performers. The d/Deaf performers that collaborate with Flora hesitated at first and told Flora that they think that d/Deaf people cannot experience music and that music is something for hearing people. The initiative of Flora and her future plans to organize visual music workshops can counter the ignorance and the existing misconceptions. 46.1% of the respondents is interested in music without sound.

Chapter 3: Discussion and Conclusion

Via the interviews and online survey, I understood that d/Deaf, hard of hearing and hearing people are interested in music events for d/Deaf and hard of hearing people and types of music without sound. I also understood that the quality of these music events is satisfactory, and that the quantity is dissatisfactory. Additionally, these types of music events and forms of music are surrounded by misconceptions, some of which have not previously appeared in academic studies. On the one hand, there are the existing misconceptions relating to the criticism towards d/Deaf and hearing sign dancers and the lack of consensus about the Deaf musical experience. On the other hand, one finds newly uncovered misconceptions regarding the overlap in the classification of the different types of music events, the inconsistency in the definition of visual music and the problems surrounding the work of a sign dancer.

I acknowledge that there are limitations to this research. As addressed in the methodology, the sample size of the online survey is relatively small and does not comply with official guidelines. Still, the results of the online survey in combination with the interviews are relevant for this study and for outlining the status of the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. Furthermore, the subject of this thesis included a musical practice, something that is bound to place and time and that is constantly changing. Which is not a bad thing, but it is simply something that one needs to be aware of. Now at the end of this research process, I already have begun to see some changes, especially to the benefit of Dutch sign dance practice. In May of this year, sign dancing received much of attention on social media and within the Dutch national press because of the initiative to interpret the songs of the Eurovision Song Contest 2018. Now with the many Dutch summer music festivals about to happen, various initiatives have been taken to arrange sign dancers for these festivals and to raise yet more awareness for the need of sign dancers. For example, Dutch national radio station NPO 3FM has begun following sign dancer users who are going to one of the major Dutch music festivals this summer.⁷⁴ Unfortunately, I am not able to include the most recent developments in this study and for that reason it would be interesting to see how things stand with the Dutch Deaf musical practice after a certain period of time. Nevertheless, the results

---

⁷⁴ Muziektolk hoort erbij, “3FM is voor een item op zoek naar een Dove of Slechthorende muziekliefhebber,” Facebook, June 5, 2018, accessed June 23, 2018, <https://www.facebook.com/Muziektolkhoorterbij/photos/pb.1904128319659903.-2207520000.1528203239./2028725470533520/?type=3>.

from this exploratory ethnographic research contribute to the public and academic discussion and provide some recommendations for the Dutch Deaf musical practice and future research.

The first recommendation is related to the status of the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people in the Netherlands. Of all the three themes of chapter two can be concluded that the quality of the musical events within this musical practice is received as (very) satisfactory and the quantity as (very) dissatisfactory. However, the most striking result is the fact that 86.1% of the survey respondents are interested in “making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people.” The interviews showed that this type of music event is not often organized. Ordinary music event organizers do not feel the necessity to adapt and frequently lack insight in the size of the target group. This research shows that not only the specific target group consisting of d/Deaf and hard of hearing people is interested in such music events, but also a large amount of hearing respondents indicated interest. Further (practical) exploration of the possibilities around “making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people” is therefore worthwhile.

The second recommendation concerns the existing misconceptions relating to the criticism towards the Dutch d/Deaf and hearing sign dancers and the lack of consensus regarding the Deaf musical experience. For the first misconception, as Maler and Jones described, one must be aware that Deaf culture is a linguistic minority and that sign language is vital for the Deaf identity. But in order to tackle the criticisms completely, research similar to the analysis of Maler on the differences between d/Deaf and hearing sign dancers is needed. Regarding the second misconception about the disagreement on what is needed for a Deaf musical experience, we must return to the articles of Maler, Jones and Holmes. All three authors acknowledge the role of the Deaf body when experiencing music and Holmes and Jones addressed the multi-sensory “deaf hearing”⁷⁵ coined by Straus. Thus, considering the Deaf body and the multi-sensory aspect are important. And while the informants of my interviews disagreed on the importance of the visual above the tactile and vice versa, Holmes concludes that “rendering straightforward sensory hierarchies [is] futile.”⁷⁶ As a recommendation, I emphasize the importance of acknowledging the essential character of sign language and the Deaf identity, that the Deaf musical experience is multi-sensory in a non-hierarchical way, and above all, that experiencing music is something personal. However, this should not be at the

---

⁷⁵ Straus, *Extraordinary Measures*, 167-170.

⁷⁶ Holmes, “Expert Listening beyond the Limits of Hearing,” 209.

expense of discovering new possibilities. I think that, in order for the Dutch Deaf musical practice to thrive, we need to push boundaries and leave room for experimentation.

The last recommendation includes the newly recognized misconceptions regarding the overlap in the classification of the different types of music events, the inconsistency in the definition of visual music and the problems surrounding the work of a sign dancer. By all means, it can be concluded that these misconceptions belong to Dutch Deaf musical practice. Whether these misconceptions occur in other Deaf cultures or deaf communities must be further examined. Another conclusion is that these three misconceptions can be traced back to lack of awareness. Many respondents indicated that they did not know that music could be interesting for d/Deaf and hard of hearing people, let alone that visual and tactile music exist. The same goes for their knowledge about the existence of specialized music events and the possibility of making ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people. The problems surrounding the work of a sign dancer are also characterized by ignorance on the side of music event organizations and artists which makes them hesitate to collaborate. By increasing the provision of information about the variety of music events and about the possibility with regards to visual and tactile music, these misconceptions can be tackled. For this, one can take example of the existing initiatives like *Sencity*, *Muziektolk hoort erbij*, the visual music project of Flora and *Het Nederlandse Gebarenkoor* that have already taken the first steps towards creating awareness. Future initiatives such as Ronald's plan to set up a Sign Dance Academy and Flora's wish to organize visual music workshops are other ways in which the d/Deaf, hard of hearing and hearing people are introduced into the possibilities regarding the Deaf musical practice and Deaf musical experiences.

Thus, the musical practice of d/Deaf and hard of hearing people is surrounded by misconceptions about deafness and the rejection of a multi-sensory musical experience. Furthermore, Deaf musical practice, especially in the Dutch situation, is very underexplored within the cultural field and academic literature. In this exploratory ethnographic research, I investigated the status of the Dutch Deaf musical practice via semi-structured interviews with several informants from different backgrounds and with different roles within the musical practice. I also conducted an online survey in order to track down what d/Deaf, hard of hearing and hearing people know about and think of the status of this musical practice. The conclusion is that there is a lack of music events for d/Deaf and hard of hearing people and that a number of misconceptions exist, but, the demand by both d/Deaf, hard of hearing and hearing people is considerable. The findings of this exploratory ethnographic research contribute to the

understanding of the aspects of a Deaf musical practice and at the same time, they invite to further explore the possibilities that arise through combining Musicology, Disability Studies and Deaf Cultural Studies.

Bibliography

Academic sources

- Baarda, Ben, and Monique van der Hulst. *Basisboek Interviewen: Handleiding voor het Voorbereiden en Afnemen van Interviews*. Groningen, Houten (the Netherlands): Noordhoff Uitgevers, 2017.
- Bryman, Alan. *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Cripps, Jody, Ely Rosenblum, Anita Small, and Samuel Supalla. "A Case Study on Signed Music: The Emergence of an Inter-Performance Art." *Liminalities: A Journal of Performance Studies* 13, no. 2 (March 2017): 1–25.
- Holmes, Jessica A. "Expert Listening beyond the Limits of Hearing: Music and Deafness." *Journal of the American Musicological Society* 70, no. 1 (April 1, 2017): 171–220. <https://doi.org/10.1525/jams.2017.70.1.171>.
- Howe, Blake, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner, and Joseph Nathan Straus. "Introduction: Disability Studies in Music, Music in Disability Studies." In *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, edited by Blake Howe, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner, and Jonathan Sterne. Oxford: Oxford University Press, 2016. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-1>.
- Jones, Jeannette DiBernardo. "Imagined Hearing: Music-Making in Deaf Culture." In *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, edited by Blake Howe, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner, and Joseph Nathan Straus, 1-23 Oxford: Oxford University Press, 2016. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-3>.
- Kelley, Kate, Belinda Clark, Vivienne Brown, and John Sitzia. "Good Practice in the Conduct and Reporting of Survey Research." *International Journal for Quality in Health Care* 15, no. 3 (May 1, 2003): 261–66. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzg031>.
- Koene, Flora. "Music through the Three Time Sensitive Senses - A Search for Visual and Tactile Music." Thesis, Conservatory of Amsterdam, 2017. Accessed June 23, 2018. <http://www.florakoene.nl/visual-music/styled-4/index.html>.
- Ladd, Paddy. *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*. Bristol: Multilingual Matters Ltd, 2003.

Maler, Anabel. "Musical Expression among Deaf and Hearing Song Signers." In *The Oxford Handbook of Music and Disability Studies*, edited by Blake Howe, Stephanie Jensen-Moulton, Neil Lerner, and Joseph Nathan Straus, 1-21. Oxford: Oxford University Press, 2016.

<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199331444.001.0001/oxfordhb-9780199331444-e-3>.

Padden, Carol, and Tom Humphries. "Introduction: The Lens of Culture." In *Inside Deaf Culture*. Massachusetts: Harvard University Press, 2005.

Straus, Joseph Nathan. *Extraordinary Measures: Disability in Music*. New York: Oxford University Press, 2011.

Veen, Peter van. *Verhaal Halen bij Doven: een Geschiedenis*. Deventer (the Netherlands): Van Tricht, 2012.

Non-academic sources

Boerma, Bas. "Mirjam (34) 'vertaalt' Songfestivalhit Waylon voor doven." *AD*, March 5, 2018. Accessed June 23, 2018. <https://www.ad.nl/hoeksche-waard/mirjam-34-vertaalt-songfestivalhit-waylon-voor-doven~ac335bf75/>.

Doof.nl. "Doof." Accessed June 23, 2018. <https://www.doof.nl/hoorbibliotheek/gehoor/doof-2/>.

Doof.nl. "Gehoorgeverlies – gradaties." Accessed June 23, 2018. <https://www.doof.nl/hoorbibliotheek/gehoorgeverlies/gehoorgeverlies-gradaties/>.

Doof.nl. "Wie zijn wij." Accessed June 23, 2018. <https://www.doof.nl/wie-zijn-wij/>.

Dovenagenda. "Agenda voor Doven en Slechthorenden in Nederland." Accessed June 23, 2018. <http://www.dovenagenda.nl/>.

Dovenschap. "Missie." Accessed June 23, 2018. <https://www.dovenschap.nl/missie/>.

FODOK. "Over ons." Accessed June 23, 2018. <https://www.fodok.nl/over-ons/>.

Hoorstichting. "Slechthorendheid Nederland." Accessed June 23, 2018. <https://www.hoorstichting.nl/publicaties/slechthorendheid-nederland/>.

- Mirjam Stolk, tolk NGT. Facebook. Accessed June 23, 2018.
<https://www.facebook.com/Mirjam-Stolk-tolk-NGT-100193003430942/>
- MuteSounds. “Let’s meet MuteSounds.” Accessed June 23, 2018. <https://mutesounds.nl/>.
- MuteSounds. “Over MuteSounds.” Accessed June 23, 2018. <https://mutesounds.nl/over-mutesounds/>.
- Muziekbeleving Doven & Slechthorenden. Facebook. Accessed June 23, 2018.
<https://www.facebook.com/groups/397922310666825/>.
- “Muziektolken laten doven genieten van Songfestival.” *Omroep Gelderland*, May 8, 2018. Accessed June 23, 2018.
<https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2314836/Muziektolken-laten-doven-genieten-van-Songfestival>.
- Muziektolken.nl. “Over de actie.” Accessed June 23, 2018.
<https://www.muziektolken.nl/over-de-actie>.
- Muziektolk hoort erbij. “3FM is voor een item op zoek naar een Dove of Slechthorende muzikliefhebber.” Facebook, June 5, 2018. Accessed June 23, 2018.
<https://www.facebook.com/Muziektolkhoorterbij/photos/pb.1904128319659903.-2207520000.1528203239./2028725470533520/?type=3>.
- Muziektolk hoort erbij. Facebook. Accessed June 23, 2018.
<https://www.facebook.com/Muziektolkhoorterbij/>.
- National Association of the Deaf. “Community and Culture – Frequently Asked Questions.” Accessed June 23, 2018. <https://www.nad.org/resources/american-sign-language/community-and-culture-frequently-asked-questions/>.
- Possibilize. “Organisation.” Accessed June 23, 2018,
<http://www.possibilize.today/en/organisation/>.
- Sencity. “Sencity.” Accessed June 23, 2018. <http://www.sencity.today/en/>.
- SH-Jong. “Wie zijn wij?” Accessed June 23, 2018. <http://www.shjong.nl/wie-zijn-wij/>.
- Soldaat van Oranje. “Soldaat van Oranje – De Musical voor doven, slechthorenden en andere gebarentaligen.” Accessed June 23, 2018.
https://soldaatvanoranje.nl/doven_slechthorenden/.

Stichting Limburg hoort zo. “Over ons.” Accessed June 23, 2018.
<http://www.limburghoortzo.nl/dit-zijn-wij/>.

Survey Monkey. “Sample Size Calculator.” Accessed June 23, 2018.
<https://www.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>.

Zo Hoort Het. “Welkom.” Accessed June 23, 2018. <http://www.zohoorthet.nl/site/>.

Appendix A – Transcription Interview Ronald Ligtenberg

Date: 4 April 2018

Location: Utrecht (Skype from London)

Duration recording: 55:39 minutes

Interviewer: Naomi Beijer (N)

Interviewee: Ronald Ligtenberg, creative director of Possibilize (R)

I contacted the informants via e-mail or Facebook. Before the interview, I sent some example questions to the participants. Before the recording started, I thanked the interviewees for the collaboration, I explained the goal and structure of the interview, and I asked them if it is okay to make a recording and if I could mention their names in my thesis. All the informants agreed with making a recording and using their names.

N: De opname loopt in ieder geval. Allereerst hartelijk dank dat je dit wilt doen, dat je tijd hiervoor vrij maakt.

R: Ja.

N: Ik heb een behoorlijke vragenlijst gestuurd. We moeten maar even zien hoever we komen. Ik weet niet of jij een bepaalde tijd hebt, dat jij weer weg moet? Dat je zegt, ik moet met een kwartier of dertig minuten weg?

R: Nee.

N: Nee, oké.

R: Ik ben wat verkouden, ik werk daarom vanuit huis vandaag, maar verder, *let's go for it!*

N: Ja.

R: Interessant onderwerp moet ik zeggen, ik het doorgescrolld en er zitten een aantal vragen tussen die iedereen stelt maar gelukkig ook een heleboel vragen die ik nog niet eerder gezien heb. Ik ben benieuwd naar jouw input. Dus, ik hoop hier ook van te leren.

N: Ja, want de insteek van mijn scriptie en waarom ik dit interview wil afnemen, is omdat ik merk dat er in ieder geval vanuit de academische wereld weinig aandacht is voor muziek bij doven en slechthorenden. Er zijn wel wat onderzoeken gedaan zoals ik al eerder uitlegde in de e-mail, maar die focuste zich vooral op Amerika. Voor de Nederlandse situatie zie ik eigenlijk maar weinig literatuur. Ik heb bijvoorbeeld tot nu toe ook nog niet echt een goed overzicht gevonden van de evenementen die er zijn. Mijn insteek is een verkennend onderzoek, dus echt gaan kijken van wat is er allemaal en wat vindt men daarvan. Daarbij wilde ik dus ook meerdere mensen uit het veld spreken. Jij als organisator, maar ook met muzikanten zowel horend als doof, of met een componist of met de bezoeker. Zeg maar, met iedereen wil ik eens een keer een gesprekje aangaan om eens te kijken, wat is er en wat vindt men daarvan en wat kan ik daarvan leren. En dan zal er daarna wel een lijst met verdere opties voor verder onderzoek en aanbevelingen uitkomen. Dat is een beetje de insteek.

R: Oké.

N: Als eerste, een praktische vraag voor mijn scriptie: ik heb twee opties, ik kan jou als "organisator van een festival" noemen of ik kan jou bij naam met functie erbij in mijn scriptie zetten. Wat wil jij zelf?

R: Ah, dus anoniem of niet. Ik vind het prima als je mijn naam noemt.

N: Oké.

R: Om het correct te doen, ik ben directeur van Possibilize en de opricht van Sencity. Ik ben zelf niet heel erg meer bij de organisatie van Sencity betrokken. Er is nu een projectleider die

dat verder allemaal op zich neemt, die ik nog wel steeds aanstuur. En ik organiseer daarnaast nog wel alle projectleiders internationaal aan.

N: Nou dan hebben we die vraag van functie en taken meteen al gehad. Ik ben zelf met name bekend met Sencity festival. Ik ben afgelopen editie geweest en de Utrechtse editie daarvoor ben ik ook toevallig als bezoeker geweest. Zou jij verder wat over Sencity kunnen vertellen? En als jij verder nog iets over Possibilize wil vertellen, doe dat dan vooral.

R: Wat is je vraag precies?

N: Kun je wat vertellen over Sencity festival?

R: In 2003 hebben we de eerste editie gedaan. Ik ben toen in 2002 begonnen met het idee en dat kwam vanuit mijn persoonlijke situatie om een uitdaging aan te gaan. Om mezelf te ontwikkelen en een doel te stellen dat groter leek dan ik eigenlijk kon realiseren. Door dan te kijken wat er dan gaat gebeuren en door dan waarschijnlijk te dealen met faalangst, want dat is waardoor ik mij liet stoppen in mijn leven, ben ik dat doel aangegaan. Dus niet zozeer vanuit liefdadigheid, ik heb ook geen dove familie in mijn omgeving. Het was vooral een intrinsieke motivatie om eens iets anders te doen dan dat ik al aan het doen was. Gaandeweg, tijdens het project ben ik honderd keer op mijn bek gegaan maar ook honderd keer weer opgestaan. Na het eerste project was ik niet meer dezelfde persoon die ik was aan het begin van het project. Die transformatie maakte dat ik er vooral mee door wilde gaan en het ook toegankelijk wilde maken voor iedereen om zo'n traject in te gaan. Dus, het feit dat het een muziekevenement voor en door doven is, is min of meer een bijzaak. Wat eigenlijk best gek is natuurlijk, want het idee zelf is al interessant genoeg voor heel veel mensen om op zijn minst de oren te doen spitsen. Maar dat is wel de reden geweest waarom we ook over de grenzen zijn gegaan omdat we ons steeds een uitdaging wilde blijven stellen. De volgende uitdaging werd om internationaal muziekevenementen te organiseren en dan niet zozeer door ons maar door lokale partijen. We moesten dus lokale partijen vinden die aan de slag wilde om het *event* te doen ondersteund door onze kennis en expertise die aanwezig was in ons team. En dat heeft ertoe geleid dat we op bijna elke continent, op Azië na, muziekevenementen voor doven hebben georganiseerd. Maar ook, dat er altijd een trainingstraject verbonden is geweest aan Sencity. Onze jogneren worden getraind in het organiseren van evenementen. Waarbij ze ook leiderschapskwaliteiten ontwikkelen. Na een jaar of vijf, volgens mij, zijn we begonnen met andere evenementen te organiseren, en toch al eerder trouwens, en dat maakt het dat de stichting niet alle Sencity organiseert maar ook breder is. Daarom is er ook een verschil tussen Sencity en de stichting met tegenwoordig de naam Possibilize. Zo doen we bijvoorbeeld ook workshops lichaamstaal met doventrainers. Fotografieprojecten voor blinden, met blinde en ziende kinderen. We hebben een interactie project met jongeren met en zonder beperking. Een boekingsbureau voor inclusieve acts. En dan nog een aantal dingen. Maar dat zijn een aantal belangrijke projecten die we doen. De rode draad tussen al die projecten is dat steeds de beperking als inspiratiebron genomen wordt. Wat wij *Possibilizing* noemen.

N: Ben jij bekend met *Disability Studies*?

R: Ja.

N: Het doel van mijn scriptie is om vanuit het gedachtegoed vanuit *Disability Studies* te schrijven en het gedachtegoed is dat een *disability* niet zorgt voor dat iets niet kan, dat iets beperkt, maar dat het juist *enables*, dus optie geeft en dat er juist wel dingen kunnen. En ik hoor dat heel erg in jouw verhaal tot nu toe terug. Dat vind ik in ieder geval heel leuk en een leuke overeenkomst tussen jouw organisatie en mijn scriptie.

R: Mooi, maar nog even over het festival. Waar we oorspronkelijk mee begonnen zijn is de emotie van muziek te vertalen naar een ander zintuig. Als je kijkt wat is muziek, dan is het eigenlijk de vertaling van emotie. Een componist is ooit heel vrolijk geweest en heeft daar een nummer bij geschreven dat uiting geeft aan die vrolijkheid. Of is verdrietig geweest, of

whatever. Wij zijn gaan kijken, hoe kun je nou de andere zintuigen inzetten om die emotie vertalen. Dus welke geur roept diezelfde vrolijkheid op. Of welke geur roept diezelfde teleurstelling op. En dat kun je ook met smaak doen en welke textuur heb je nodig of welke smaak van eten heb je nodig. Of welke lichteffecten of welke videobeelden of welke dansbewegingen heb je nodig. Inmiddels is Sencity breder dan dat en zoals je gezien hebben we ook talkshows en presentaties van doven. Wat het nu is, is dat Sencity als festival een festival is geïnspireerd door de Dovencultuur. Dat alle mooie dingen die doofheid te bieden heeft, zoals je net ook al aangaf vanuit *Disability Studies*, alle inspiratie die daar te halen valt die willen we graag overdragen aan het hordende publiek. Wat dat betreft zou je kunnen zeggen dat het horende publiek misschien nog wel belangrijker is dan ons dove publiek.

N: In welk opzicht?

R: Dat we kunnen laten zien hoe inspirerend de Dovencultuur kan zijn. Uiteindelijk, en daar rekenen we op en daar zetten we onze marketing op in, zullen er de komende jaren nog wel meer dove mensen komen dan horenden. *But that's up to us*.

N: Ja want wat mij opviel, de vorige editie in Utrecht, ik heb zelf bij TivoliVredenburg in de horeca gewerkt. De vorige editie werd volgens mij iets meer als evenement voor doven en slechthorende aangekaart. Het was een dansnacht volgens mij. En nu werd het vooral, bijvoorbeeld op Facebook, als een multi-zintuiglijk festival gecommuniceerd. Heeft dat dan ook te maken met dat je het dan meer voor de horenden wilt openstellen?

R: Nou, bedoel je met de vorige editie, de vorige keer dat we in Tivoli waren?

N: Ja.

R: Wij kondigen het zelf in ieder geval zelden aan als een muziekevenement voor de doven, maar de buitenwacht pikt dat wel zo op. Dus op zich is dat niet een koerswijziging die wij hier zelf toegepast hebben. Maar ik kan me zo voorstellen dat het in de briefings die jij gekregen hebt vanuit Tivoli wel zo aan jou verteld is.

N: Ja, maar dan ook even voor mijn scriptie, ik moet dus de nadruk leggen op het multi-zintuiglijke, dus als multi-zintuiglijk festival noemen. Of hoe zou ik het goed kunnen verwoorden?

R: Goeie vraag, want het is niet alleen maar meer multi-zintuiglijk. Die talkshows zijn wel degelijk een belangrijk onderdeel en dat festivalhart ook. Dus, de *onliner* die in de projectplannen staat is dat het een festival is dat geïnspireerd is door de Dovencultuur.

N: Ja, dan houd ik dat aan.

R: Maar voor jouw scriptie, uiteindelijk gaat het vooral over muziek, dus ik kan me voorstellen dat we focussen op dat muziekelement. De *Sense Stage*.

N: Ja, maar toch, voor mij persoonlijk is dit het bekendste festival. Ik was hiervoor nog niet echt bekend met evenementen voor doven en slechthorenden. Dus, dit is voor mij wel de instap geweest. Dus ik wil ook wel gewoon een globale beschrijving geven van wat ik allemaal die dag heb gezien. Maar de focus gaat wel zijn, inderdaad, op het muziekgedeelte.

R: Op de website zul je ook, ik weet eigenlijk niet zeker of het nog steeds zo is, maar je zul amper tegenkomen dat het een muziekevenement voor doven is.

N: Dat klopt ja. Even kijken hoor, wat vond je van de afgelopen editie in Utrecht?

R: Nou, ik heb net de evaluatie doorgelezen en die staat vol met ... [word is not intelligible] die allemaal niet klopten. Die voornamelijk wij als organisatoren weten en kennen. Ik moet dus even denken, even in een andere modus schakelen om niet over die punten te beginnen. Want er stond bijvoorbeeld geen banner bij de entree. Maar, voor ons was het de eerste keer dat we al om 15:00 uur begonnen en dat het tot 03:00uur zou duren. En dat element, daar was ik zelf wel verbaasd over, dat dat heel goed uitpakte. Ik was heel bang dat het de eerste paar uren heel erg leeg zou worden en dat viel eigenlijk reuze mee. En we hebben een aantal nieuwe elementen uitgetoetst qua zintuigprikkeling, en die pakten ook beter uit dan ik verwacht had. Misschien

wat lastig om dat te verwerken omdat jij niet weet wat ik verwacht had.

N: Maar wat zijn dan nieuwe dingen die jullie nu hebben geprobeerd.

R: Dat we veel theateraler de emotie en het verhaal proberen over te brengen. Dus dat er bepaalde mensen, er was een nummer, ik weet niet meer zo goed waar het over ging, maar het ging over generositeit en we hadden een aantal *performers* die met roze de zaal in kwamen en het publiek die rozen gaven met als opdracht die weer aan iemand anders te geven. Waardoor, in het publiek een heleboel mensen met elkaar in contact gingen. En dat soort dingen vind ik echt supergaaf. Zodat je in de emotie komt van dat nummer, dus ook als je dat nummer niet kan horen, ga je wel mee in het gevoel wat die zanger op dat moment eigenlijk wilt overbrengen. En dat vind ik supergaaf. En dat is ook hoe we het bedoelen. En dan kom je ook echt op een dieper level van het overbrengen van de intentie van die muziek. En dat pakte een aantal keer heel goed uit en er zijn nog honderd punten te bedenken die beter kunnen. Maar daar zal ik je niet mee vermoeien. We hebben wel een aantal manieren gevonden om nog beter de intentie van de muziek over te brengen. Wij gaan eigenlijk heel erg uit van, en volgens mij is dat iets anders dan hoe jij het in de scriptie tot nu toe hebt verwoord, wij gaan er eigenlijk vanuit dat dove mensen kunnen nooit de, of heel moeilijk, de melodie van muziek ervaren. Dus dat proberen we ook niet. In eerste instantie namen we wel eens zo'n equalizer of *Media Player*, zo'n grafische weergave van de muziek. Weet je dan wat ik bedoel als ik dat zeg?

N: Ja.

R: En die lieten we dan op een groot scherm zien. Alleen als je dat ziet, zonder de muziek te horen, dan zie je alleen maar wat lijntje over een scherm lopen. Dat roept geen emotie op. Of, we kunnen wel de beat van de muziek weergeven, maar daar heb je eigenlijk ook niet zoveel aan. Je moet een beat voelen en dan ga je ritmisch meedansen. Maar als je die beat niet voelt of niet hoort, ja dan ga niet op basis van een beat die je ziet op een scherm mee dansen. Een trilvloer is hooguit ter ondersteuning om dat mee te geven want dat geeft wel weer de mogelijkheid om een beat te voelen. Maar niemand die muziek niet hoort die op zo'n vloer staat wordt dan ineens vrolijk of enthousiast of verdrietig of sensueel of noem maar op. Die trilvloer zelf die brengt zelf nog geen emotie over. Het geeft ook geen intentie ook. Ik ben je vraag even kwijt.

N: Nou, ik vond deze koers die je opging wel interessant omdat jij zei van in mijn scriptie bleek dat nog niet zo en dat jullie dus minder bezig zijn om de melodie en de beat over te brengen, maar, en dan denk ik dat de lijn van je verhaal is, dat jullie dus meer op die emotie overbrengen focussen.

R: Ja precies. Als ik jouw scriptieverhaal al scrollend lees, dan kwam het op mij over dat muziek door doven, omdat het anders vertaald wordt. Nee, laat ik het anders zeggen, bijvoorbeeld, de *sign dancers* die vertolken de emotie van de muziek. Maar daarmee is het geen muziek meer, wat die *sign dancers* doen. Dus mensen hebben het over visuele muziek, maar ik ervaar dat niet zo. Wat die *sign dancers* doen is dansen. Zij gebruiken hun lichaamstaal om een emotie over te brengen. Maar daarmee is het wat mij betreft geen muziek meer. En sommige doven gebruiken die term, visuele muziek, maar ik kan daar niet zo goed in meegaan omdat het voor mij muziek geluid is en *sign dancen* is een dans waarin gebaren gebruikt worden. De emotie die die muzikant inbrengt, is nog steeds wel iets wat je kan overbrengen. En wat zij dus ook proberen over te brengen. Maar voor mij is het een andere kunstdiscipline.

N: Nou, mijn scriptie heeft ook het doel om naast muziekevenementen, ook wel de vormen van, en laat ik het dan even dove muziek noemen bij gebrek aan een beter begrip. Ik ben dus aan het onderzoeken welke vormen komen er voorbij. Als er dan bij Sencity een andere vorm wordt gebruikt en als dat tot nu toe nog niet in mijn plan stond, dan is dat helemaal prima. Dat vind ik alleen maar leuk om te ontdekken.

R: Ja precies. Ik geef het je graag mee. Ik ben ook wel benieuwd, want volgens mij, jij gaf een

quote van een dove persoon. Ik weet even niet meer waar het over ging, maar die zei van het geeft juist meer een verrijking aan de muziek.

N: Ja dat komt uit een onderzoek dat is gedaan vanuit de *Disability Studies* hoek, naar song *signing* specifiek. Dus dat is echt, als je bijvoorbeeld op YouTube gaat zoeken op song *signing* dan kom je heel veel ASL-pop songs, of in ieder geval bestaande popsongs die vertaald zijn naar ASL tegen. Dat onderzoek gaat ook specifiek over song *signing*, die categorie. En zo ben ik al wel wat meer vormen tegengekomen. Maar specifiek voor song *signing* kan het juist helpen om doof of slechthorend te zijn en helpt het juist niet om horend te zijn omdat je het dan heel anders ervaart. Maar ik vind dit nu nog lastig te begrijpen want ik ben natuurlijk horend. Daarom moet ik van doven en slechthorenden input krijgen om te horen wat zij er allemaal van vinden.

R: Nou, als ik daar gelijk op door mag gaan. Ik zou dat wel kunnen onderstrepen. De dove mensen die kunnen sign dansen, dat kan ik ook als horende zien, dat dat toch net even een level dieper gaat dan wat onze horende *sign dancers* doen. Het is toch net iets meer gezichtsexpressie. Maar bijvoorbeeld ook meer dynamiek. En ik onderstreep ook dat het een verrijking is aan alle podiumkunsten. Dus, een band met een *sign dancer* ziet er interessanter uit dan een band zonder *sign dancer*. Dus *sign dancer* voegt iets toe aan de hele podium *performance*. En dat is de inspiratie die wij meenemen. Maar het blijft wat mij betreft nog steeds een andere kunstdiscipline, een podium performance of een danser, bij muziek.

N: Ja, oké.

R: Maar dat lijkt me er eentje om toe te voegen aan je onderzoek.

N: Ja, zeker. Ga ik doen. Ik ga dit heel even laten liggen over hoe jullie er dan voor kiezen om de muziek of de emotie daarvan over te brengen, want ik wil even doorgaan naar een andere vraag, even kijken, nou ik ben wel benieuwd, ik ben nu in de fase dat ik aan het verkennen ben, dus wat is er en wat wordt er gedaan. Dus ik ben heel benieuwd naar de positie van Sencity binnen, ik heb het aangegeven met culturele veld. Dat kan het veld specifiek voor doven en slechthorenden zijn, maar dat kan ook überhaupt het muziekaanbod zijn.

R: Ja. Waarschijnlijk ben je MuteSounds ook al tegengekomen.

N: Ja, die ben ik tegengekomen inderdaad.

R: In Nederland is dat eigenlijk de enige die in de buurt komt van wat wij doen. Als ik het goed begrepen heb, want ik heb ze een tijdje niet meer zo goed gevolgd, is het muziektolken onderdeel van hun maar gaan ze niet zo heel ver in die zintuigprikkeling als dat wij dat doen. En ik weet niet hoe ver ze dan wel gaan, maar ik kan me eigenlijk niet voorstellen dat het op het level gebeurt zoals wij dat aanpakken. Volgens mij gaan zij mee op andere vlakken, zijn ze meer op andere vlakken bezig. Randprogrammering is veel belangrijker voor hun dan muziek bij ons is. En daar houdt het eigenlijk wel mee op. Wat je nog wel eens ziet is af en toe een initiatief dat opkomt, bijvoorbeeld dat Kentalis wel eens een concert voor kinderen wil doen. Of dat *sign dancer* individueel bij optredens, bij band optredens komen. Ken je de Facebookgroep Muziektolk hoort erbij?

N: Ja, en ik heb daar ook contact mee nu, met de organisatie.

R: Met Mirjam denk ik?

N: Ja maar ook met Jessica, Jessica de Waard en Mirjam dan inderdaad.

R: Zij [Mirjam] en Anouk Bakkers die worden wel eens gevraagd om bij een band muziek te tolken. Dus zij zijn ook bezig maar, daar groeit niet iets anders op zintuigprikkeling. En anderzijds worden wij ook wel eens gevraagd door bedrijven die, wat dan niets met doven te maken heeft, om ook een *aroma jockey* of een trilvloer bij hun muziekevenement neer te leggen. Puur omdat ze het leuk vinden om die muziek ook te ruiken. En op het gebied en dan gaat het dus echt over toegankelijkheid, een enkele keer staan we dus ook op een festival, soms heeft het wel iets met een beperking te maken. Bijvoorbeeld Funpop, dat is een festival in Venlo, dat

gericht is op jongeren met een verstandelijke beperking en daar staan Nick en Simon en, hoe heet die gast nou ook alweer uit Volendam?

N: Jan Smit?

R: Ja die bedoel ik! Jantje Smit, die staat daar ook. En daar staan wij dan ook met de trilvloer en de geuren en de hele rataplan.

N: Oké.

R: In Nederland vroeg jij toch of niet?

N: Ja, mijn scriptie focust zich ook op Nederland. Ik weet dat jullie ook internationaal heel actief zijn, en dat is heel interessant maar dat houd ik maar voor een volgend onderzoek. Maar uit jouw verhaal leid ik dan wel af dat Sencity de grootste, bekendst, of hoe zou ik het moeten noemen, is?

R: Nou ja, dat denk ik wel dat we dat kunnen stellen ja.

N: Ja, dan mijn vraag, wat vind jij daarvan? Dat dat zo is.

R: Ja, nee, het feit dat het het grootste is of het bekendste is, dat doet me niet zo heel veel. Als in, wij doen wat we doen en daar word ik zelf heel gelukkig van. En als er iemand zou zijn die tien keer zo groot zou zijn dan is dat maar zo. Maar dat weerhoudt ons niet om nog steeds te doen wat wij doen. En MuteSounds is ooit voortgekomen uit stagiaires, jongeren die bij ons stage gingen lopen. En vervolgens zelf aan de slag gingen met dit concept. Daar werd ik niet heel vrolijk van. En met name omdat ze vervolgens ook ons, nou omdat ze een soort tegenbeweging gingen vormen. Terwijl dat wij, dit land is zo klein, laten we alsjeblieft samenwerken. En weet je, als we niet samenwerken ook goed, maar ga alsjeblieft elkaar tegenwerken. Daar werd ik niet zo blij van. Maar ook dat, inmiddels doen ze dat ook niet meer en is de deur wel weer opengezet door hun om samen te werken. En ja laten wij ons alleen maar inspireren. Kijk concurrentie op zich is ook niet erg. En dat is ook zelfs goed voor ons want het heeft ons ook scherper gehouden en scherper gemaakt. En het heeft ervoor gezorgd dat we nu contracten met stagiaires afstemmen. Dus, ja of er nou iemand was die tien keer zo groot was of dat er nog tien andere zouden zijn, wij doen gewoon iets waar we zelf heel gelukkig van worden. En er geen vraag meer zou zijn naar Sencity, omdat andere het beter doen, dan hadden we wel weer iets anders bedacht. Dus, ja, aan de andere kant, het zou natuurlijk mooi zijn als er voor de dovengemeenschap veel meer muziekevenementen toegankelijk zouden zijn of evenementen interessanter zouden zijn voor dove mensen. Dus wat dat betreft, weet je, het feit dat wij de enige zijn, dat vind ik meer teleurstellend. Ongeacht of we of we de grootste of bekendste zijn, het feit dat wij de enige en dan samen met MuteSounds, dat is iets wat ik eigenlijk wel sneu vind. Ik had zelf ook wel verwacht, 15 jaar geleden, dat we nu veel verder zouden zijn met deze ontwikkelingen. Dat er veel meer zou zijn op dit vlak. Ik kan me nog wel herinneren dat ik 15 jaar geleden dacht, binnen tien jaar dat iedere zichzelf respecterende discotheek een trilvloer en een aromajockey zou hebben. Maar dat is nu nog niet zo.

N: Ik ben het ook nergens anders tegengekomen. Maar dan, en dan moet ik even goed na gaan denken hoe ik deze vraag ga stellen, zou jij dan meer specialiseerde evenementen willen zien of zou jij willen dat elementen bijvoorbeeld van Sencity, worden geïntegreerd bij normale festivals en concerten?

R: Ja goede vraag en het antwoord is allebei. Het een bijt het andere natuurlijk niet. En aansluitende op wat ik net zei, ik had eigenlijk verwacht dat veel meer festivals of clubs zich zouden toeleggen op het toevoegen van andere zintuigprikkelingen. Dus dat dat veel meer in *schwung* zou raken. En iedereen die op Sencity komt die denkt hé dit is wel gaaf dit zou eigenlijk veel vaker moeten gebeuren. Het ligt voor de hand om te zeggen dat de kosten te hoog zijn, maar blijkbaar is het ook weer niet noodzakelijk genoeg om dat toe te voegen. De marges zijn niet heel hoog van deze branche, dus, wat wij ook wel meemaken is dat het festival liever een dj boekt voor het geld dat ie anders kan besteden om onze trilvloer en aromajockey in te

huren. Nou dat kan ik me ook nog steeds wel heel goed voorstellen. Aan de andere kant, we hebben alle faciliteiten zo ontwikkeld dat ze voor het reguliere publiek ook een verrijking zijn. Dus voor jou als horende is het ook leuk om op die trivloer te staan en de geuren te ruiken en de smaaksensaties zien langs te komen, dus we hebben het wel zo ontwikkeld dat het heel makkelijk toepasbaar zou kunnen zijn omdat het een toevoeging is aan jouw beleving en ondertussen de muziek daarmee ook toegankelijker maakt. Want als het puur en alleen iets voor doven zou zijn en dat het voor jou eerder irriterend zou zijn, zoals bijvoorbeeld het journaal. Je kijkt waarschijnlijk liever naar het reguliere journaal dan naar het journaal met een gebarentolk.

N: Ja, maar dat heeft denk ik ook met het tijdstip te maken. Zo, zeg maar, ik zou niet weten wanneer het journaal met de gebarentolk eigenlijk is tegenwoordig. Dat bedacht ik me van de week nog, dat ik dat echt niet zou weten.

R: Maar stel, vroeger werd het tegelijkertijd uitgezonden.

N: Ja, dat is zo.

R: Dan hebben we het over dertig jaar geleden of zo.

N: Ja dat klopt. Ja, ik heb het ook nog wel gezien. Dat je dan op de ene zender en dan de andere zender.

R: Ja, maar ik keek toen nog steeds eerder naar het reguliere journaal.

N: Ja toen wel. Nu sta ik er misschien anders in maar vroeger stond ik daar wel echt anders in.

R: Dus dat komt omdat die gebarentolk bij het journaal afleidend is ten opzichte van wat je eigenlijk wilt zien. En we hebben er wel altijd op gehamerd dat dat bij ons niet het geval kon zijn. Dus dat in alles dat we ontwikkelen moet een verrijking zijn voor iedereen. Tot op het level dat je dus zelfs een *sign dancer* kan aanbieden omdat de band het zo interessant vindt om dat als podium performance te hebben. Of er nou doven of geen doven in het publiek zijn. Maar ondanks dat, heeft het nog geen navolging gekregen. En dat vind ik jammer.

N: En, heb jij een idee hoe reguliere concerten, concertorganisaties, festivalorganisaties, verleid zouden kunnen worden om verrijking in te gaan zetten?

R: Nou de ideeën die wij altijd hadden, is enerzijds dat het wettelijk verplicht moet worden, dat er een wettelijke verplichting moet komen. Wat ik hier in Londen zie is dat er vaak staat van dat als je *special assistance* nodig hebt, neem dan contact met ons op. En wat ze daarmee bedoelen is als je een gebarentolk erbij wilt hebben dat kun je die krijgen maar laat het ons weten. Als je rolstoelservice nodig hebt, laat het ons weten. Dat is volgens mij een wettelijke verplichting en die ontbreekt in Nederland. En wij hebben ook als een van de laatste het verdrag voor de gehandicapten ondertekent. Alleen jouw vraag was, hoe kunnen we die mensen verleiden. En als we het wettelijk gaan opleggen, is dat niet echt verleiden.

N: Misschien is opleggen dan ook een beter woord, maar ik dacht laat ik de vraag neutraal stellen.

R: Ja maar wij hebben wel altijd gezocht naar die verleiding, omdat ik daar ook meer in geloof dan dat je het van bovenaf wettelijk oplegt. En, het enige dat ik me nog kan voorstellen door het artistiek nog zo interessant te maken en tegelijkertijd ook kostenneutraal en het voorbeeld dat ik dan meestal geef is, stel je hebt een rolstoeltoilet dat zo'n mooi kunstwerk is of zo'n interessante unit is voor een festival, dat zo'n festival dat ding inhuurt om dat het zo'n mooi kunstwerk is. En dan per ongeluk, heel toegankelijk, maakt ie daarmee het festival ook meer toegankelijk voor die rolstoelen namelijk, alleen de intentie ligt eigenlijk meer bij om het festival te verrijken dus. Ik denk dat we nog meer die kant op moeten. We hebben ooit eens een concept bedacht, voor dat hele toiletblok om de vip toe te voegen. Dus een *toilet unit*, of een *area* waarin mensen dan vijf euro zouden betalen, de reguliere bezoeken zouden betalen, waar meer ruimte is, waar schonen wc's zijn, waar mensen gemasseerd worden, waar ze even hun gezicht ook kunnen wassen, hun make-up allemaal weer netjes recht kunnen zetten en die unit is dan gratis toegankelijk voor de rolstoeltoiletters. Ondertussen zie je op heel veel festivals die

vip *areas*, ik heb alleen niet gezien dat ie daarmee ook toegankelijk zijn voor rolstoelers. Terwijl dat volgens mij een open deur zou zijn. Maar dat lijkt me nou juist een hele mooie oplossing. Ja, dus dat.

N: Oké, even kijken hoor. Hoe ver ik ben. Daar gaat me pen. Dat hebben wij eigenlijk allemaal wel behandeld. Ja, ik heb eigenlijk nog een vraag die ik per se wil stellen, dat is de toekomstvisievraag. Ik heb hem opgeschreven als de toekomstvisie van Sencity festival, maar je mag hem ook breder trekken. Wat is jouw toekomstvisie?

R: Ja, nou breder, ik wil Possibilize meer ontwikkelen als een platform waarop iedereen zijn uitdagingen kan gaan realiseren. Waarop we onze methodieken makkelijker kunnen toepassen op elk willekeurig idee waarvan de beperking een inspiratiebron is. Ik heb ooit het idee eens gehad om nog te gaan bungeejumpen met rolstoelers. Maar als iemand zoiets zou willen organiseren dan wil ik graag het platform beschikbaar stellen om dat soort dingen ook te realiseren. En qua Sencity blijven we verder gaan met het door ontwikkelen van hoe kun je die emotie nou overbrengen middels andere zintuigen. En, mensen gaan meestal uit van vijf zintuigen, maar er zijn ook wetenschappers die zeggen we hebben er wel 21. Bijvoorbeeld, temperatuur ervaren. Weet je wel, je voelt of het warm of koud is in een kamer en dat is een ander zintuig dan tast. Evenwicht is ook een zintuig. Angst is een zintuig, of het ervaren van angst. En zo zijn er nog wel heel veel meer te bedenken. En we gaan op de volgende editie ook experimenteren met een zo genaamde *weather jockey*.

N: Oké, wat moet ik me daarbij voorstellen?

R: Nou ja, wat ik net zei, warmte of kou.

N: Warm koud.

R: Dus bij het ene wat meer de warme lucht en bij de andere past meer koude lucht. Of misschien zelfs wel een tornado. Of een nevel waardoor het lijkt alsof je nat wordt of verkoeling krijgt. Dus dat is een aspect dat we gaan toepassen. Ik wil ook meer aandacht voor het *sign dancer* krijgen. We zijn al een tijdje aan het zoeken naar manieren hoe we meer doven kunnen betrekken bij het *sign dancen* en dus ook meer doven op het podium kunnen krijgen tijdens het *sign dancen*. Je hoort heel veel klachten vanuit de dovengemeenschap dat er zo weinig *sign dancers* zijn. Maar ik hoor heel weinig doven jongeren die willen *sign dancen*. Dus dat maakt het een beetje lastig om daar iets op te ontwikkelen. Klagen is natuurlijk leuk, maar als niemand uiteindelijk wilt opstaan, want er ook nog wel speelt is dat de dove jongeren die erop zich nog wel oren naar hebben, die haken meestal af omdat er zo vaak ook heel veel negatieve reactie vanuit de dovengemeenschap zelf komt op dat *sign dancen*.

N: Wat voor een reacties?

R: Dus, nou, dat ze niet goed gesigndanced heeft, of dat die bepaalde emoties niet goed overbrengen of dat ze hun eigen gebarentaal gebruiken en dat dan niet standaard Nederlandse Gebarentaal is. En noem maar op. Dus, er is zeker in de Nederlandse dovengemeenschap ook veel afgunst en jegens elkaar. Het is natuurlijk ook niet zo'n groot wereldje dus heel veel mensen kennen elkaar ook. En, Serhat is een dove jongeman die heel lang met ons gewerkt heeft en nog steeds af en toe wel optreedt, alleen hij is een van de weinige en wij krijgen dan altijd weer te horen waarom nou altijd Serhat. Terwijl, hij is een van de weinige en er zijn er niet zo heel veel meer, namelijk. Wat we wel eens, vorig jaar, hebben we een *Sign Dance Academy* opgestart. Dat wil zeggen, we hebben er een aantal oproepen uitgedaan en we hebben een aantal mensen gevonden die dus bereid waren om mee te werken aan om dove jongeren op te leiden daartoe. En dan hebben we het over drie jongeren die zich daarvoor hebben ingeschreven, maar die zijn uiteindelijk weer af gehaakt omdat ze eigenlijk bang waren voor de reactie van het publiek. En dat is natuurlijk wel jammer want wij willen het heel graag naar een hoger level tillen en op zijn minst breder maken, die groep breder maken. Die jongeren die bezig zijn. Maar dan hebben we natuurlijk wel mensen nodig.

N: Heb jij enig idee, hoe dan dat kritiekaspect aangepakt zou kunnen worden? Dat lijkt me dan het probleem?

R: Ja, nou wat ervoor nodig is dat het bij die jongeren zelf meer zelfvertrouwen komt. Dus, dat is dan iets waar we de volgende stap, daartoe zouden kunnen zetten. We zijn nu, nee dat is helemaal niet. We hadden het plan om een aantal dove jongeren te benaderen. Zoals Serhat bijvoorbeeld. En nog wat sleutelfiguren uit de dovengemeenschap. Om die in een clubje bij elkaar te krijgen en met hun en ook vanuit hun het signaal te laten komen, van jongens van, wij willen dit graag en als je komt *sign dancen* dan ben je cool. Dat signaal uit te zenden in de hoop dat mensen toch het lef gaan ontwikkelen om op dat podium te gaan staan en zich niets aan te trekken van de kritieken die er komen. Ja, dat is, maar goed, als die kritieken heel hevig zouden worden dan kun je nog zoveel zelfvertrouwen opgeboost hebben, maar dan wil je ook niet dat zo'n jongere vervolgens alleen komt te staan. Geïsoleerd wat van zijn eigen cirkel. Nou druk ik het wat zwaar uit, maar ja. Dat zou natuurlijk wel zonde zijn. Dat is iets waar we nu mee te maken hebben.

N: En op de afgelopen editie van Sencity, stonden daar dan al dove *sign dancers* op het podium?

R: Twee. Nou ja, twee doven die en die zijn, en dat zijn, nou het zijn wel talentvolle jongere. Ik heb er eentje gezien overigens. Maar die beginnen daar nu pas mee met dat te doen. Dus die hebben nog niet het level wat de horende *sign dancers* hebben. Maar een dove *sign dancer* die net zoveel geoefend heeft als een horende *sign dancer* is over het algemeen wel tien keer beter. Dus liever heb ik een dove *sign dancer* dan een horende *sign dancer*, maar dan moeten ze wel getraind zijn en geoefend zijn.

N: Tof, ik vind het een heel interessant punt. Daar ga ik wel, ik ben wel benieuwd wat, ik ga dat punt in mijn hoofd houden en ik ga dat ook aan de andere mensen voorleggen wat zij dan van de splitsing dove, horende *sign dancer* vinden. Want ik merk ook in andere wel Amerikaanse literatuur dat daar ook de splitsing in doof en horend, hoe ze dat aanpakken en hoe dat wordt gewaardeerd door zowel horend als dovencultuur. Dat is nog wel beladen zeg maar.

R: Ja, want wat kom je tegen?

N: Wat ik tegen ben gekomen, enerzijds dat horende *sign dancers* veelal vanuit de visie van ik moet de tekst vertalen, de muziek vertalen want dan help ik de doven te begrijpen wat ik begrijp en ervaar. En dat is natuurlijk een beetje, dat is met dat *Disability Studies*, dan in principe hoeft een dove daarbij helemaal niet geholpen te worden. Dat is echt zo'n actie die vanuit een horend persoon dan komt. Maar daarbij komt dan ook weer dat dove *sign dancer* wordt verweten dat ze de overstap maken vanuit de dovencultuur naar de horende cultuur. Dan is het denk ik een beetje een integriteitverhaal, dat ze dan niet meer, ze stappen dan soort van uit de dovencultuur want ze willen een brug maken. En dat wordt dan door sommigen, misschien wel hele fanatiekelingen, wordt dat dan niet geaccepteerd.

R: Ja, ik ken dat niet meteen, ik heb dat argument nog niet gehoord. Maar het past wel in het rijtje waarom doven dan weer geen *sign dancer* gaan worden.

N: Het zou misschien een onderliggende verklaring kunnen zijn, maar dit is iets wat ik uit de Amerikaanse dovencultuur inmiddels heb begrepen en ik moet dan maar zien hoe het hier in Nederland is. Ik ga dat niet, hoe zeg je dat, meteen knippen en plakken.

R: Ja nou, binnen de dovenwereld, iedereen is natuurlijk weer anders. Er zijn doven die vinden zo'n gebarentolk meer verwarrend dan niet. En er zijn doven die vinden dat juist supergaaf. Dus dan, sowieso, is die groep natuurlijk heel erg...

N: Divers?

R: Ja divers. Je hebt de orthodoxe dove en de wat liberalere. En wat is jouw connectie met doofheid?

N: Helemaal niets. Ik ben helemaal niet doof en ik heb geen dove of slechthorende familie en

vrienden of zo. Het is puur, ik ben in september aan mijn master begonnen en ik ben daar bij een vak in aanraking gekomen met, binnen de muziekwetenschap is *Disability Studies* op dit moment een hot item. En dan binnen de *Disability Studies* is er nu een nieuwe focus op doven en slechthorenden in combinatie met muziek. Het is een heel recent onderwerp want de eerste onderzoeken zijn in 2016 en 2017 gedaan. En ik vond dusdanig interessant en ik denk dat ik wel een beetje aan jou beginopmerking, daarbij kan, relateren, van het klinkt als iets onmogelijks. Muziek voor doven en slechthorenden. En dat is waarom ik het zo interessant vond. Plus dat ik het hele gedachtegoed van *Disability Studies*, daar sta ik gewoon heel erg achter. Dus niet focussen op de beperking maar kijken wat er wel gedaan kan. En zo ben ik eigenlijk afgelopen half jaar met twee papers ermee aan de slag gegaan. Eentje was gewoon eigenlijk alles lezen wat er tot nu toe geschreven is en dan eens kijken wat mist er. Eentje wat iets meer gefocust binnen de Amerikaanse dovencultuur, op de power relations, hoe noem je dat nou in het Nederlands?

R: Machtsverhouding?

N: Ja, hoe de machtsverhoudingen versus de horende en de dovencultuur maar ook binnen de dovencultuur zijn. En omdat ik een masteropleiding doe die op de praktijk gericht is heb ik de insteek gevonden om dan naar de muziekpraktijk in Nederland te gaan kijken.

R: Oké, interessant. Ik ben ook benieuwd naar wat het nog meer oplevert. Ik zou heel graag je scriptie willen lezen. En nog een nuance die ik zou willen maken. Dat wij zelf vaak heel erg op details van woorden vaak zitten. En ik denk dat *Disability Studies* net iets anders, maar ze zullen ongetwijfeld ook zeggen, want je zei van niet kijken naar wat er niet kan en wel kijken naar wat er wel kan. En de nuance die wij maken is dat wij wel degelijk kijken naar de beperking, maar dan kijken naar wat er vanwege die beperking juist beter kan. Dus niet zozeer kijken naar wat er wel kan, maar kan er beter door die beperking. Ik denk dat Sencity, doordat we heel erg zijn gaan kijken naar die doofheid en naar wat muziek eigenlijk is, we een concept ontwikkeld hebben dat interessanter is dan een regulier optreden. Dus de doofheid als beperking als inspiratiebron genomen. En die andere wat ik zei, die workshop lichaamstaal geven de dove trainers. Doven zijn natuurlijk veel meer in staat om lichaamstaal af te lezen van het menselijk lichaam. Lichaamstaal te interpreteren. Dus *no way* dat je kunt liegen tegen een doof persoon. Terwijl bij horenden allerlei woorden weten te gebruiken om elkaar te manipuleren. Ik noem maar, de politiek. Dus het is niet zozeer kijken naar wat kan er wel, maar wat kan er beter zelfs dan wat de reguliere samenleving te bieden heeft doordat er enerzijds een beperking is. Dus als je kijkt naar allerlei dingen uit het dagelijks leven, hoe vaak kom je niet tegen dat een tegenvaller uiteindelijk leidt tot een verbetering van wat er is. Weet je, je hebt een stap terug nodig om twee stappen vooruit te doen. En dat geldt voor handicaps net zo goed. We zitten in een samenleving die voortdurend bezig is om beperkingen of falen of tegenvallers of obstructies te voorkomen in plaats van ze met beide handen aan te grijpen of juist te omarmen om te zien wat maakt dit mogelijk. En dat is best jammer, want het is juist zo mooi om keihard op je bek te gaan en dan wel weer op te staan en dan weer kijken van wat is er nu weer mogelijk. Goed.

N: Mooi, goed dat je het nog even hebt verduidelijkt. Ik ben in ieder geval door mijn vragen heen. Heb jij na jouw laatste minipleidooi nog iets toe te voegen?

R: Nee, nou nogmaals ik ben heel nieuwsgierig naar je onderzoek en ik vind het ook heel interessant. En ik zou, ik wil heel graag lezen waar je mee, wat er uit jouw document komt.

N: Ik moet sowieso wel zeggen, mijn scriptie gaat in het Engels zijn want mijn opleiding is Engelstalig, en het gaat een document worden van minimaal tienduizend woorden. Ik weet niet, volgens mij wordt dat dertig pagina's. Maar ik heb al van meerdere mensen begrepen dat ze wel geïnteresseerd zijn in mijn scriptie, dus misschien ga ik sowieso wel een soort van in het Nederlands een soort van samenvatting met heel puntsgewijs de aanbevelingen en bevindingen daarin neerzetten. Maar ik zal dat t.z.t. nog even zien. Ik zal het je zeker toesturen.

R: Nou ja, ik kan een beetje Engels dus ook de Engelse versie zou nog steeds willen.

N: Maar er komt misschien ook wel heel veel theorie aan te pas en overzicht, en ik snap dat dat niet voor iedereen die ik ga spreken in interviews even relevant en interessant is.

R: Ja dat kan ik me voorstellen. Laat Engels in ieder geval niet de obstructie zijn. Maar dan laat ik aan jou wel over wat jij denkt dat relevant is om door te sturen. Heb je nog behoefte aan contacten voor meer mensen. Ik wil in ieder geval nog wel een tip geven.

N: Dat mag, graag.

R: Misschien heb je die al gezien Evelyn Glennie? Zeg die naam jou iets?

N: Nee, nog niet.

R: Dat is een dove percussioniste en verhaal staat wel aardig haaks op dat van mij. Zij is dus doof, alleen percussie is natuurlijk bij uitstek een kunstvorm, een muziekvorm met trillingen, en zij geeft heel duidelijk aan dat doordat zij doof is, ze een andere manier en percussie benadert. Ze heeft een aantal Ted Talks gedaan die ja op zijn minst fascinerend zijn omdat zij op een hele andere manier met geluid bezig is. Wat ook wel interessant is om te weten is dat zij in eerste instantie haar doofheid heel erg negeerde. We zijn wel eens in contact met haar geweest en ze wilde niet op Sencity komen omdat dat te veel geassocieerd werd met doofheid en zij wilde zichzelf niet associëren met doofheid. Maar, ik ben op zich wel heel blij dat ze dat inmiddels weer losgelaten heeft en dat zij, bijvoorbeeld tijdens de opening van de Olympische Spelen in Londen een performance heeft gedaan met ook allerlei dove mensen. Dus ik kan je in ieder geval aanraden om op zijn minst een Ted Talk van haar, ze heeft er volgens mij een aantal gedaan. Maar ook haar verhaal te lezen en te volgen. Ja, zij geeft in ieder geval duidelijk aan dat haar doofheid haar ondersteund is haar kunstbeleving.

N: Mag ik jou dan heel even vragen hoe je haar achternaam spelt?

R: Haar achternaam?

N: Ja.

R: Glennie. Ik denk als je Evelyn en percussionist opzoekt, dan kom je daar wel op uit.

N: Top. Dankjewel voor de tip. Verder denk ik even wel dat ik voldoende contacten nu heb voor interviews. Ik heb ook maar beperkte tijd natuurlijk en beperkt aantal woorden. Maar wat mij betreft heb ik voor nu genoeg informatie van jou. Mocht ik toch nog wat nodig hebben of verduidelijking van iets willen dan zal ik dat wel op de mail zetten en dan moet je maar kijken wat je daarmee wilt doen.

R: Ja, graag. Ik wens je heel veel succes en nogmaals ik ben erg benieuwd naar de uitkomsten.

N: Ja ik ook. Ik ben benieuwd wat ik allemaal ga aantreffen.

R: Oké,

N: Dankjewel! Doei!

Appendix B – Transcription Interview Jessica de Waard

Date: 5 April 2018

Location: Eindhoven

Duration recording: 55:01 minutes

Interviewer: Naomi Beijer (N)

Interviewee: Jessica de Waard, interpreter user (J)

I contacted the informants via e-mail or Facebook. Before the interview, I sent some example questions to the participants. Before the interview and before when the recording started, I thanked the interviewees for the collaboration, I explained the goal and structure of the interview, and I asked them if it is okay to make a recording and if I could mention their names in my thesis. All the informants agreed with making a recording and using their names.

N: Yes, zoals ik al zei op Facebook, ik heb jou wat vragen gestuurd. Ik wil gewoon heel erg zien waar dit interview heen gaat. Als ik dingen interessant vind dan zal ik daar zeker op doorvragen. En jij mag ook zelf dingen aangeven en ook zeggen als iets niets prettig voelt. Het is interview is dus voor mijn masterscriptie. Ik heb mezelf als vraag gesteld van wat is nu de status van het muziekleven of muziekevenementen voor doven en slechthorenden in Nederland en daarbij wil ik, het is een heel verkennend onderzoek, ik weet niet of ik dat aan jou ook al had verteld dat ik zelf niet in de dovenwereld of slechthorende wereld zit. Ik benader dit echt vanuit de academische wereld. Ik heb het daar vanuit de Amerikaanse cultuur, dovencultuur, heb ik het eerder benaderd en dat vond ik een heel tof onderwerp en toen ging ik dus kijken naar Nederland en toen was er eigenlijk niets.

J: Ja in Amerika is het veel beter geregeld dan hier.

N: Ja, dat beeld is wat ik ook heb. Dus toen dacht ik dan wil ik wel eens kijken wat er in Nederland gebeurt en wat men daarvan vindt. Dus zoals gezegd een verkennend onderzoek. Ik ga daarbij interviews met meerdere betrokken uit het veld afnemen en ik wil dus ook nog een enquête rondsturen die eigen wat mij betreft door iedereen ingevuld mag worden. Ik had eerst bedacht om te focussen op doven en slechthorenden, maar eigenlijk vind ik het ook wel interessant wat horenden hiervan vinden. Ik ben geïnteresseerd wat de specifieke doelgroep vindt en wat anders zou moeten of wat moet blijken. Ik weet eigenlijk ook niet precies wat eruit komt. Maar ik vind het eigenlijk ook wel interessant wat horenden ervan vinden en of die openstaan bijvoorbeeld om een link te leggen tussen de twee werelden of niet. En misschien zit niemand daarop te wachten. De uitkomst weet ik nog niet.

J: Ik ben benieuwd.

N: Ja, vandaar in ieder geval dit interview. Waarvoor ik je allereerst heel erg wil bedanken en fijn dat je mij hier in huis wilt ontvangen. Heel fijn. Ja, ik wil even met een algemeen dingetje beginnen, als je het goed vindt. Ik ben wat begrippen tegengekomen en ik ben heel benieuwd wat jij daarvan vindt. Ik kom het woord Dovencultuur, het woord dovengemeenschap en jijzelf omschreef het als dovenwereld en slechthorenden wereld. Kun jij mij iets meer vertellen over wat er met die begrippen aan de hand is.

J: Nou ja, voor zover ik het weet is er apart soort cultuur binnen de doven, dat is dus de dovencultuur. En deze mensen vormen samen een hechte gemeenschap wat als een apart wereldje aanvoelt. Eigenlijk worden die woorden als een soort van synoniem van elkaar gebruikt. In ieder geval, voor zover ik het weet. En als slechthorenden zit je niet helemaal daarin, in die gemeenschap en in die wereld. En als slechthorenden val je daar eigenlijk net een

beetje buiten. Je ziet dat er veel slechthorenden zijn die niet vaardig zijn in gebarentaal of niet vaardig genoeg zijn in gebarentaal. Maar binnen de horenden val je eigenlijk ook erbuiten doordat je in drukke ruimtes niet alles mee krijgt en niet alle gesprekken meekrijgt. Dus ja, de slechthorenden zitten eigenlijk in een soort van tussenwereldje daar tussenin. Maar ik weet wel dat de dovengemeenschap, de dovencultuur, is echt een hele sterke cultuur, waar NGT de Nederlandse Gebaren Taal echt de voertaal van is.

N: En hoe zie jij jezelf ten opzichte van deze cultuur, gemeenschap, wereld?

J: Nou, ik ben horend geboren en in een horende wereld opgegroeid. Tot aan mijn twintigste heb ik nooit ook maar één dove of slechthorende persoon ontmoet. En na een ernstig verkeersongeluk werd ik zelf slechthorend en ja toen ben ik gaan zoeken naar wat nu. Toen ben ik zelf gebarentaal gaan leren en ben ik zelf eigenlijk heel brutaal op een aantal evenementen afgestapt die bedoeld zijn voor doven en slechthorenden en daar heb ik mensen ontmoet en vrienden gemaakt en eigenlijk via de vrienden ben ik gebarentaal gaan leren.

N: En wat zijn dan eerste organisaties of mensen die jou op weg hebben geholpen?

J: Een aantal dove Hongaren die ik op vakantie toevallig tegenkwam en die hebben mij eigenlijk gewezen waar ik in Nederland naartoe kon gaan. En die hebben mij gewezen naar het feit dat er een aantal organisaties zijn zoals bijvoorbeeld SH-Jong voor slechthorenden, NDJ voor dove jongeren en die hebben mij ook gewezen naar het Sencity festival en het MuteSounds festival. En ja daar ben ik eigenlijk heel brutaal naartoe gegaan en zodoende heb ik dus Nederlandse doven en slechthorenden ontmoet en ben ik wat meer in die wereld gestapt. En ja, van het een komt het ander.

N: Wat grappig eigenlijk wel dat het dan via vakantie, via die Hongaren zo loopt.

J: Ja ik had in eerste instantie, had ik na de revalidatie van het ongeluk had ik een advies gekregen dat ik een nieuwe taal moest gaan leren. En toen heb ik zelf gebarentaal geleerd.

N: Het advies was een nieuwe taal, doelde men daarmee op gebarentaal?

J: Nou gewoon iets nieuws, dat had te maken met andere klachten na het ongeluk en ja toen heb ik eigenlijk de klassieke fout gemaakt want ik dacht dat gebarentaal universeel was. Dus ik ben op internet gaan opzoeken en ik heb ASL gevonden. Een perfecte website om ASL te leren en dat heb ik mezelf een beetje aangeleerd. En toen op vakantie kwam ik dus toevallig die eerste dove mensen tegen en die Hongaren begrepen mij wel in het ASL omdat zij toevallig ook ASL konden. Maar die hebben mij er dus op gewezen dat het dus wel handig is om Nederlandse gebaren te leren en me, ja, om in de Nederlandse dovencultuur te stappen. Voor die tijd wist ik ook helemaal niet dat er zoiets bestond.

N: Nee, ik vond het al opvallend dat jij zei dat je Amerikaanse en Nederlandse gebarentaal kon en ik dacht, misschien is het een tactische reden omdat het in Amerika zo groot is maar het is dus persoonlijk en toeval. Dat vind ik eigenlijk wel leuk.

J: In eerste instantie is het echt gewoon de onwetendheid die eigenlijk bijna iedere horenden heeft over die wereld. Die onwetendheid had ik ook en dan zit je zelf in een keer met je gehoor en dan moet je nog gaan zoeken. Ik heb de verkeerde aanname genomen.

N: Ik vind dat onwetendheid bij horenden heel interessant en die ga ik even opschrijven. Want dat is misschien wel iets waar we later nog op terug kunnen komen.

J: Ja dat is ook iets wat ik heel veel tegenkom.

N: Ja, dat merk ik zelf ook. Wat ik al zei, ik sta er dus helemaal los van en ik ben heel erg zoekende nog hoe en wat. En stapje bij stapje vind ik wat dingen. Maar ik wil heel even, ik heb wat vragen van tevoren bedacht, ik wil even daarop ingaan en misschien komen hier zo dadelijk op terug. Even kijken, ja jij bent dus per toeval, via de Hongaren, bij de Nederlanders weer terecht gekomen. Veel in contact gekomen met de organisatie die je al noemde.

J: Voornamelijk SH-Jong

N: SH-Jong is dus het belangrijkste. Hoe zou jij je huidige positie omschrijven, binnen de

dovencultuur.

J: Nou een beetje met een been in de dove wereld en een been in de horende wereld. Zo staat het er nu voor. En het is een beetje, het beste van beide kanten meepakken.

N: Ja, en een beetje vooruitlopend op jouw actie, we gaan er dadelijk nog wel meer op in, is die actie dan ook tussen twee werelden of staat die wel meer aan de kant van de dovencultuur.

J: Dat is meer als een soort van brug bedoeld. Het is een actie bedoeld om op te komen voor de rechten en de toegankelijk voor de doven en slechthorenden. Maar juist vanwege die onwetendheid en het gebrek aan bekendheid is het ook ja, gericht op horenden, juist om te tonen dit is er en dit willen wij bereiken. En we hopen dat het een beetje als een soort brug kan werken, dat er meer toegankelijk is voor doven en slechthorenden op het moment dat er in de horende wereld meer bekendheid is voor wat een muziektolk doet. Wat een tolk Nederlandse Gebarentaal überhaupt doet en vaak is er een foutieve misvatting dat doven en slechthorenden niet kunnen genieten van muziek en ja, dat proberen we ook een beetje te counteren.

N: Ja, op welke manier kunnen doven en slechthorenden wel genieten van muziek?

J: Dat is heel erg afhankelijk van wat iemand als restgehoor wel nog heeft. Er zijn ook mensen die zijn volledig doof maar die horen via een cochleair implantaat. En dat is dan eigenlijk een elektronische manier van horen. En voor iedereen wisselt die ervaring heel erg. Over het algemeen kan je sowieso de bas en de trillingen van die muziek kan je voelen. Dus die voel je door je hele lichaam heen en dan afhankelijk van wat iemand dan wel nog kan horen, eventueel dus versterkt met hulpmiddelen. Bij mij is dat wat meer de lage tonen die ik beter kan horen en de hoge tonen waar ik dan wat meer moeite mee heb. En de tekst valt daarin ook vaak weg en dat verschilt dus bij iedereen.

N: Ja uiteraard. Dus jijzelf hoort voornamelijk dus lage tonen en de hoge tonen en stem en zang is dus wat moeilijk. Maar ondanks dat, ga jij nog naar muziekevenementen.

J: Ja.

N: Wat voor muziekevenementen?

J: Regelmatig. Ik ben opgegroeid met muziek. Dat is eigenlijk met de paplepel ingegeven. Ik ben met mijn familie ook vaak genoeg naar concerten mee geweest. En dat is heel erg wisselend, van klassieke uitvoeringen tot jazz concerten, pop, rockconcerten, maar ook, echt gewoon heel wisselend, musicals, theater, ben ik meegenomen, en eigenlijk is mijn interesse nog steeds hetzelfde. Ik heb vroeger ook vaak genoeg zelf met bandjes opgetreden. Zelf muziek gemaakt. En eigenlijk nu is slechthorend ben, ben ik hetzelfde nog. Ik ben weer opnieuw, ondanks dat ik slechthorend ben geworden, ben ik weer opnieuw op het podium gaan staan en ben ik gewoon weer teruggegaan naar concerten en ja, inmiddels heb ik dus nu uitgevonden dat een muziektolk meenemen wel een hele prettige aanvulling is.

N: Maar ga jij dan gewoon naar reguliere concerten?

J: Ja.

N: En jij noemde zo straks ook Sencity en MuteSounds, zijn dat dingen die je ook gewoon bezoekt?

J: Ja, Sencity en MuteSounds zijn wel echt speciaal gericht op doven en slechthorenden of mensen die in ieder geval affiniteit hebben met die gemeenschap. Maar ik ga ook gewoon regelmatig naar andere festivals toe en concerten.

N: En dan, beetje voor de hand liggende vraag misschien, bijvoorbeeld klassieke muziek of überhaupt popmuziek die instrumentaal is, waar geen zang bij zit, kan een muziektolk daar ook voor worden ingezet?

J: Ja, een muziektolk kan eigenlijk overal voor worden ingezet waar muziek is. Het is niet alleen maar standaard de tekst vertalen. Je kan ervoor kiezen om gewoon zelf te gaan focussen en genieten van wat je wel kan horen. Alleen de muziektolk kan heel veel eraan toevoegen wat betreft de dynamiek en de instrumenten die er worden gespeeld en die kan heel veel aan emotie

overbrengen en eigenlijk het verhaal van de muziek gewoon visueel maken. Dus ja, in principe is muziektolk eigenlijk altijd een goede aanvulling.

N: En maak jij zelf ook op dit moment gebruik van een muziektolk?

J: Ja.

N: Kun jij mij eens, hoe gaat zoiets, als je laat zeggen je gaat naar een concert, wat heb je hier in Eindhoven, hoe heet dat podium ook alweer?

J: De Effenaar?

N: Effenaar, ga je daar wel eens heen? Met muziektolken ook?

J: Binnenkort nog, ga ik naar 3G en dat is wel allemaal instrumentaal. Dat is gewoon drie gitaristen die gaan freaken op die gitaar. En ik daar dan voor gekozen omdat de focus echt zo zit op die gitaarmuziek om dan zonder tolk te gaan doen. Maar ik ga binnenkort ook naar Graspop toe en dat is wat meer stevige rock en metal muziek en daarbij heb ik twee tolken gevraagd om als team te gaan tolken. Omdat dat een hele lange dag is, is het dan prettig als ze dan kunnen gaan afwisselen. En van tevoren, aan het begin, voordat ik een kaartje koop vraag ik alvast, ja net als dat je bij vrienden gaat peilen wie heeft er interesse naar, ga ik zelf tolken die ik persoonlijk ken ga ik benaderen via WhatsApp en dan gewoon vragen, dit is het idee, zouden jullie hieraan mee willen werken. Zouden jullie dit willen doen. En er zijn een aantal tolken die hebben een speciale muziekstijl als voorkeur. Een specialiteit. Dus daar kan je ook nog rekening mee houden afhankelijk van wat voor een soort opdracht je hebt. En ja, dan is het een kwestie van kaartje kopen en dan gaat in principe de tolk contact zoeken met de organisatie. En dat is eigenlijk een punt wat nu vaak genoeg dan nog het spannende deel is. Gaat een organisatie een muziektolk zomaar toelaten? Of moeten wij als doven en slechthorenden extra gaan betalen om een muziektolk mee te krijgen.

N: En even voor mijn beeld, staat zo'n muziektolk, wat ik nu bijvoorbeeld op Sencity heb gezien, dan staat zo'n muziektolk op het podium. Gaat dat voor dit specifieke geval voor Graspop ook? Of staat die persoon in het publiek?

J: Het hoofddoel is eigenlijk gewoon op het podium. Dat is het prettigste voor eigenlijk iedereen. En dat is eigenlijk ook het mooiste wat betreft de bekendheid richting alle horenden die dan ook aanwezig zijn. Lang niet altijd is dat mogelijk. Vaak zijn er ook bands en organisatoren die huiverig zijn omdat ze niet weten wat ze kunnen verwachten. We hebben ook wel gemerkt dat op het moment dat we daar informatie over kunnen geven en die angst kunnen wegnemen, dat het dan eigenlijk ook gewoon heel goed werkt. En op Sencity en MuteSounds zijn er bands die hebben ook hele positieve feedback gegeven omdat een muziektolk juist meer energie geeft aan de band. En dat de band juist ziet dat hun verhaal wat zij willen vertellen met die muziek juist wordt, ja wordt versterkt door de aanwezigheid van een tolk. Maar ja, helaas zijn er ook organisatoren en ook muzikanten die er niet bekend mee zijn en er verder ook weinig over weten en dan wordt vaak als tegenargument gebruikt dat het afleidend zou zijn om iemand extra op het podium te hebben. Dan is nog een optie om eventueel op een klein podium aan de zijkant of klein verhoginkje vlak voor het podium te hebben. Wat we ook wel een keer hebben gedaan is dat de tolk achter de dranghekken staat. Dus zeg maar in de ruimte waar normaal de beveiliging staat. Dat moet natuurlijk wel met goede afspraken met het beveiligingspersoneel gebeuren. Maar dat is op zich ook nog wel een optie die we vaker hebben gedaan en die op zich wel goed werkt. Er zijn kleine *venues* die hebben soms ook een wat dynamisch podium die niet alleen gewoon maar een rechthoek is maar half rondloopt en daar kan je dan ook een hoekje van krijgen. Ja of anders een mindervalide podium. Zodat je daar dan wat meer ruimte hebt, wat voor de tolk dus wel heel erg belangrijk is dat ze gewoon goed hun werk kunnen doen. In principe staat ze met de rug naar de band toe of met de rug naar de muziek toe, want die is eigenlijk de hele tijd keihard aan het werk en voor de gebaren is het ook wel prettig als je niet als sardientjes in blik staat. Dus, eigenlijk de laatste optie is zelf tussen het publiek gaan staan,

tussen de meute gaan staan. Dan moet je zelf ook echt gewoon een wat rustigere plek opzoeken want anders kan een tolk niet goed haar werk doen.

N: En jij zei net dat bands onwetend zijn of angstig soms wel. Je noemde al heel veel oplossingen die daar dan bij kunnen helpen, maar hoe communiceer je die naar die onwetende bands?

J: In principe is de tolk zelf in contact met de organisatie en die zoekt zelf ook contact met de bands en vaak ik dat dan gewoon per mail en soms wordt er nog even een telefoontje gepleegd. En eigenlijk is een mail al standaard een uitleg wat ze is, wat ze komt doen en vaak is er dan een misopvatting dat mensen denken dat een tolk misbruik komt maken van of een of andere smoes heeft.

N: Oké.

J: Ja, dat gebeurt inderdaad wel. We komen tegen harde muren aan helaas. Ja, daarom hebben we dus nu ook deze actie bedacht om te zorgen voor wat meer bekendheid. Om te zorgen dat we naar de concertorganisatoren en festivalorganisatoren ook gewoon kunnen bewijzen dat er een behoorlijk grote doelgroep is die gaat trekken naar een festival toe of die gaat trekken naar een concert toe. Ja, om te laten zien dat er toch ook een behoorlijke vraag is naar.

N: Ja, kun jij voor de volledigheid even kort toelichten wat die actie Muziektolk hoort erbij precies is en wat voor een soort mensen daarbij betrokken zijn.

J: Ja, wij zijn leuk divers team, er zitten een aantal tolken in met de specialisatie muziektolk. Een aantal doven en slechthorenden die samenwerken eigenlijk allemaal voor hetzelfde doen: meer toegankelijk, meer bekendheid. En wij hebben een Facebookgroep aangemaakt, Muziekbeleving Doven & Slechthorenden, met de bedoeling dat iedereen daar zijn eigen ervaring in kan delen. En daar willen we de ervaringen van iedereen gaan verzamelen zodat we dat dus ook kunnen bundelen in een verhaal richting de organisatoren om dus te laten zien wanneer het goed is gegaan, wat er nodig is geweest om dat goed te laten lopen en wat het gemis eigenlijk is bij de evenementen waarbij een tolk niet werd toegestaan en waarom dat zo belangrijk is. En daarnaast hebben we dus een actiepagina Muziektolk hoort erbij daar hebben we hebben we recent nog de livestream van *The Passion* op gehad. En dat was ook bedoeld als actie voor meer bekendheid en daarbij wilde we ook met de kijkcijfers aantonen hoeveel interesse er is vanuit de doelgroep. En we zijn bezig met leuke onderhandelingen met tv want ons uiteindelijke doel is natuurlijk dat het ook op tv gewoon toegankelijk wordt. De livestream is nu een eerste opstapje geweest en daardoor moesten mensen een laptop of tablet of telefoon naast de tv houden zodat ze dan op twee schermen het volledig getolkt kunnen krijgen. En de feedback vanuit de gemeenschap was eigenlijk volledig dat het liever op tv moet dus daar zijn we ook voor aan het strijden.

N: En daarmee wordt dan bedoeld, zoiets als *The Passion* dat de gebarentolk of de muziektolk weer echt in beeld is op tv?

J: Ja, net zoals bij het journaal bijvoorbeeld. En er gaat binnenkort ook nog wat komen met het songfestival. Nu tegen de tijd dat we het gesprek opnemen is het net gisteren gepromoot. Dus, ja daar gaan binnenkort ook een aantal livestreams van komen op 8 mei en op 10 mei de voorrondes en op 12 mei dan de finale.

N: Op dezelfde manier dan zoals *The Passion*?

J: Ja. We zijn nu bezig met de onderhandeling met de AVRO en er is nog geen definitieve nee maar er is ook nog geen definitieve ja, dus wie weet kan het nog wat moois worden. Daar hoop ik natuurlijk wel op. Maar we gaan sowieso een livestream doen ongeacht of de tv wel of niet wil meewerken hieraan. En we willen alles ook met de actie heel bewust positief benaderen omdat wij van mening zijn dat positieve aandacht de beste manier is om alle wegen op te breken. En hopelijk zorgt zo'n livestream van zo'n tv-uitzending ook voor meer bekendheid en daarnaast zijn we ook bezig met de pagina om bands te benaderen die al ervaring hebben met een samenwerking met een muziektolk. Op de pagina staat al een heel tof filmpje van de Memphis

Maniacs die al eens een keer heeft samengewerkt met ons en er zijn nog wel een aantal andere bandjes waar we nu mee in contact zijn met de vraag of zij ook zoiets willen gaan maken om te laten zien dat, ja, ook de ervaring vanuit de bands heel positief kan zijn. Dus de actiepagina is eigenlijk een beetje een groot overzicht van eigenlijk de hele toegankelijkheid van de doven en slechthorenden. En we willen in de toekomst ook de beschikbare muziktolken gaan voorstellen en we willen een overzichtje gaan publiceren van de toegankelijke festivals en toegankelijke bands en *venues* die tot nu toe al hebben meegewerkt om die juist een extra complimentje te geven.

N: Ja leuk, heel even ook nog voor mijn beeldvorming, bijvoorbeeld even terug te gaan op dat voorbeeld van Graspop, als een muziktolk of die twee muziktolken die dan meegaan, ik heb iets gelezen dat muziktolken vaak van tevoren hun nummers bestuderen. Is dat ook mogelijk voor als ze naar een festival gaan?

J: Ja, dan hangt het een beetje af van de medewerking van de bands. Dat is ook de reden waarom een muziktolk ook altijd de bands van tevoren benaderd met de vraag wat is de setlist en soms een heel uitgebreid antwoord met een perfect samengestelde setlist, soms is het antwoord van ja we gaan ongeveer deze nummers deze spelen maar de volgorde is nog niet bekend, dat hangt een beetje af van de betrokkenheid van de bands. Zo heb ik ook een keer een tolk gehad die mee was toen naar een festival waar onder andere The Dirty Daddies optreden, die doen een mash-up van, wat is het, tweehonderd nummers in een half uurtje en daarbij was het qua voorbereiding ook extreem pittig om te doen want dat gaat echt om fragmentjes van twee zinnestjes en dan schakelen ze alweer door naar een ander liedje dus dat was ook echt heel pittig om voor te bereiden.

N: Ja dat snap ik, het klinkt echt als veel werk dat er moet gebeuren voor een muziktolk.

J: Ja zeker.

N: Even kijken hoor, volgens mij zijn we zo gaandeweg al heel veel vragen per ongeluk aan het behandelen. Dat is heel fijn. Ja, ik wil wel even een beetje een algemene vraag uit mijn lijstje stellen. Ben jij bekend met het muzikale aanbod voor doven en slechthorenden in Nederland.

J: Ja, dat is eigenlijk maar bar weinig. Het is Sencity en MuteSounds en verder is er qua aanbod eigenlijk niets speciaal voor doven en slechthorenden en op het moment dat een dove of slechthorende fan ergens naar toe wil gaan moet ie eigenlijk zelf alles in werking zetten en zelf contact zoeken met de tolken en zelf vragen aan de tolken of zij contact willen opnemen met de organisaties. En wat betreft theater zijn er nu de laatste tijd wel wat meer initiatieven. Zoals ergens, dat kleinschalige initiatief van Stephanie Maaktheater en binnenkort is de Soldaat van Oranje, dat is een behoorlijk grote productie, die gaat dan een voorstelling krijgen speciaal voor doven en slechthorenden, die hebben dan twee schermen met de tolken gebarentaal erop en die hebben een boventiteling zodat je het ook kan meelezen. Nou ja, dat is musical theater, dat is niet echt alleen puur muziek.

N: Ja, die heb ik toevallig, ik heb de Dovenagenda, dovenagenda.nl bekeken. Ik heb het idee dat ik daar wel redelijk een goed overzicht kreeg van de muziekevenementen of überhaupt de evenementen die er zijn.

J: Eigenlijk heeft de Dovenagenda vrijwel alles.

N: Ja oké, dat wilde ik even checken of dat inderdaad zo is.

J: Ja, in ieder geval alle noemenswaardige grote dingen die worden daarin meegenomen. Ik ben ook bij SH-Jong bezig geweest met het organiseren van een regionale activiteit en eigenlijk de eerste avond die ik had georganiseerd werd dan meteen meegenomen in de Dovenagenda. Dus ook met nieuwe initiatieven, dat komt daar dan ook vrij snel op.

N: En die avond, is dat een muziekavond?

J: Nee, dat is gewoon een netwerkborrel, dat staat eigenlijk los van de hele muziktolkactie.

N: Ja, want jij zei op Facebook inderdaad actief bent bij en dan moet ik het goed zeggen SH-Jong, en ik meende dat jij iets zei over een dansavond dat je daar organiseert? Of heb ik dat?

J: Nee.

N: Wacht, dan heb ik een dansavond gewoon in die Dovenagenda voorbij zien komen.

J: Ja dat zou wel kunnen.

N: Nee oké, dan laat maar.

J: Ik houd wel van dansen maar ik heb dat nog niet gecombineerd.

N: Nee oké, misschien iets voor de toekomst. Maar jij zegt dus er zijn weinig dingen voor doven en slechthorenden of weinig evenementen.

J: Ja, naar mijn mening te weinig.

N: En heb jij een idee over hoe dat veranderd zou kunnen worden?

J: Nou, ik denk dat er niet per se evenementen puur alleen voor doven en slechthorenden erbij hoeven komen, want daar hebben wij aan Sencity en MuteSounds twee hele toffe evenementen, maar het zou mooi zijn als alle reguliere evenementen toegankelijk gemaakt worden. En de makkelijkste stap daarin het toestaan van een tolk zodra een dove of slechthorende die aanvraag doet. Dus zodra iemand naar een regulier evenement wil gaan, dat het dan gewoon wordt toegelaten en dat er goede faciliteiten zijn voor een mooie plek om te staan. Omdat zo eigenlijk, het meest ideale.

N: Nou met die actie zijn jullie dus al wel heel erg zelf bezig hoe je ingangen kun vinden voor muziektolken. Heb jij een soort van beeld van wat de ideale situatie zou zijn? Hoe zou het makkelijk gestroomlijnd kunnen worden dat zo'n muziektolk bij bijvoorbeeld de Effenaar aanwezig is? Wat komt daar allemaal bij kijken?

J: De muziektolk die moet dan gewoon contact opnemen met in jouw geval dan de Effenaar. De organisatie zou in het meest ideale geval gewoon meteen toegang geven. Contact met de band maken en de muziektolk een plek op het podium geven. En qua belichting zou het fijn zijn als er gewoon een *steady* lamp op de muziektolk aanwezig is, niet dat je alleen maar stroboscoop hebt en lampen die overal alle kanten opgaan. Maar gewoon een simpele spot voldoet. En ja wat betreft de voorbereiding heeft de muziektolk het liefst een setlist. En het is fijn op het moment dat er al gewoon een album bekend is en dat de muziektolk dat gewoon thuis kan luisteren. Dus dat is er wat betreft voorbereiding nodig en voor een ja, concert *venue* is er eigenlijk heel weinig aan extra werk, alleen het toestaan dat er een plek wordt bezet en een eventueel extra lamp.

N: En jij noemt nu zelf, een doof of slechthorend persoon moet nu een muziektolk benaderen en die muziektolk gaat dan naar de organisatie en de band toe. Is daar nog iets waarin het, dat klinkt nogal omslachtig zeg maar, zou het gestroomlijnder kunnen?

J: Nou ja, als een concert *venue* gewoon altijd bij ieder evenement een tolk heeft. Ja, dat zou helemaal ideaal zijn. Alleen dat is natuurlijk nog een stap weer verder.

N: En zou het een optie zijn om zo'n muziektolk met een band mee te laten gaan?

J: Ja, dat kan ook, zeker. Dat gebeurt in Amerika namelijk ook. Dat is op zich ook een hele goede, op het moment dat een band gewoon per definitie altijd bij elke show toegankelijk wil zijn, dan is dat ook een hele goede optie.

N: En, wat mij nu te binnen schiet, stel ik ben doof of slechthorend maar ik heb geen weet van een muziektolk of ik ken niemand, nou in dit geval dat ik de actie dan niet zou kennen, wat zou ik dan kunnen doen?

J: Ja kijk op onze Facebookpagina. Het doel is juist dat mensen daar terecht kunnen komen als ze zoekende zijn of als ze zelf iets willen gaan doen en zelf een muziektolk mee willen nemen. En er zijn ook genoeg mensen die eigenlijk niet eens wisten dat dat mogelijk was. Daar zijn we dus nu ook heel erg mee bezig.

N: Kun jij een beeld schetsen van hoeveel vraag er naar zo'n muziektolk is?

J: Nou ja, als je kijkt nu naar de afgelopen live-uitzending van *The Passion* was het bereik 21.000 en gedurende de uitzending hebben gemiddeld driehonderd mensen de volledige uitzending gekeken. Je krijgt natuurlijk wel dat mensen beginnen met kijken en dan afhaken en *The Passion* is iets heel erg gekoppeld aan religie dus je mist ook de doelgroep die een andere religie of geen religie aanhangt, maar er zijn behoorlijk veel doven en slechthorenden in Nederland en ja, eigenlijk je die hele doelgroep gewoon mee. Op het moment dat je echt goede stappen kan maken naar toegankelijkheid. Het precieze aantal van hoeveel doven en slechthorenden er in Nederland zijn weet ik niet.

N: Ik heb op Dovenschap.nl gelezen 1,3 miljoen. Daar wordt het facet van helemaal doof tot en met licht slechthorend wordt daarin meegenomen.

J: En er zijn natuurlijk wel ook nog een hoop slechthorenden die nog geen gebarentaal kunnen. Maar eigenlijk, ja, wij hebben ook tijdens concerten van horenden mensen die totaal geen gebarentaal kennen feedback gekregen dat het ook gewoon voor hun heel erg leuk is om naar te kijken. Want ook al kennen zij geen gebarentaal het was toch visueel genoeg en duidelijk genoeg dat het verhaal ook gewoon echt werd aangesterkt daardoor. Dus zelfs als je geen gebarentaal dan is het leuk om naar te kijken.

N: Ja ik ben natuurlijk nu wel in dat opzicht als horenden wel specifiek, ik ben dusdanig geïnteresseerd dat ik ook inderdaad *The Passion* even heb opgezet met livestream. Niet op de avond zelf, want toen kon ik niet maar ik heb het later even teruggekeken. En ik vond persoonlijk de gebarentaal heel begrijpelijk. Zeg maar, ik had wel het geluid erbij nodig maar als dan een bepaald woord werd gezegd dan kon ik wel het gebaar eruit halen. Van, dat is een heel toepasselijk gebaar.

J: Heel veel dingen zijn heel intuïtief. Op het moment dat je het terugbrengt naar de oorsprong van een gebaar, dan is het ook vaak heel logisch. Niet altijd, niet met alles, maar het is vaak heel logisch. Als je bijvoorbeeld denkt aan melk, waar komt melk vandaan, uit een koe, ja hoe melk je een koe. [Jessica gebaart het woord MELK door met twee vuisten met duim omhoog een "melk" beweging te maken.] Dus dat is het gebaar voor melk. Er zijn heel veel gebaren eigenlijk heel erg intuïtief. Als je denk aan koffie, nou koffiebonen malen [Jessica gebaart nu het woord KOFFIE door een vuist stil te houden en daarboven de andere vuist te draaien alsof je koffiebonen maalt.] Gewoon terugdenken naar de oorsprong. Waar komt iets vandaag.

N: Ja precies, dat is misschien wel een leuk bruggetje, ik ben dus zo'n horend persoon die inmiddels dusdanig geïnteresseerd is, maar wij hebben aan het begin van het interview, daar is al eens de onwetendheid bij horenden gevallen. Kun jij daar wat meer over vertellen? Wat dat dan is die onwetendheid?

J: Ja, mensen komen er gewoon niet mee in aanraking. Het is gewoon niet onderdeel van hun wereld en ja, er zijn bizarre aannames die eigenlijk worden gedaan want een dove of slechthorende niet kan genieten van muziek, nooit muziek luistert. En daardoor dus ook niet naar live evenementen kan gaan of wil gaan. En ja, die onwetendheid die willen wij graag uit de wereld helpen door meer informatie te geven. Zo zijn er ook bijvoorbeeld dove *sign dancers* die zelf heel erg oefenen op een goede vertaling maken van de muziek. Die zelf heel erg oefenen met muziek en daardoor doordat zij als moedertaal de Nederlandse Gebarentaal hebben, eigenlijk een nog mooiere en betere vertaling kunnen maken van de muziek. Maar ja, dat is ook iets wat heel weinig mensen eigenlijk weten.

N: En is dan die Facebookpagina en de Facebookgroep dat is een manier waar horenden natuurlijk ook terecht kunnen. Zijn er nog andere plekken waar horende terecht kunnen om meer informatie te verkrijgen?

J: Ja, bij Dovenschap, is een aantal informatie te vinden en bij het Nederlandse Gebarentaalcentrum, dat is natuurlijk ook wat meer gericht op gebarentaal en verder zijn er wel een aantal Facebookgroepen ook echt gericht op de doelgroep doven en slechthorenden en in

principe zijn geïnteresseerd daar ook welkom. Ja, dat. Ja, ik zit even na te denken, wat hebben we nog meer.

N: Nee, het is handig voor mij, ik ben inmiddels bekend met de organisatie, maar ik ben wel benieuwd naar waar halen doven en slechthorenden nou hun informatie vandaan. Maar eigenlijk is het net zo interessant voor horenden als je die informatie wilt.

J: Ja we zijn nu ook nog wel bezig met een website maken over muziektolken. Maar omdat we echt goede kwaliteit willen hebben, goede inhoud willen hebben, hebben we die niet gehaast de lucht ingegooid en hebben we dus nu alleen een Facebookpagina en we willen dus die website ook gaan gebruiken als een soort database van wie kan je benaderen als tolk die die specialisatie heeft van muziektolk. Dat zijn eigen allemaal gewone gebarentolken en welke *venues* zijn in het verleden toegankelijk geweest en welke bands en daar gaat gewoon wat meer informatie op staan. Dus, op het moment dat horenden of doven en slechthorenden echt meer informatie willen weten daarover kan ik ook in de toekomst aanraden om daarnaartoe te gaan naar de website. Die is echt bedoeld als informatieverspreiding.

N: Bestaat er al een organisatie die ik zou kunnen benaderen van, ik heb een muziektolk nodig en die voor mij dan kan inschatten wie, welke muziektolk er voor dat evenement handig is.

J: Ja daar willen dus ook de website voor maken.

N: Dus de website wordt dat?

J: Ja, het zijn allemaal tolken die officieel geregistreerd als tolk Nederlandse Gebarentaal en in principe zou je via de normale weg de tolk kunnen gaan aanvragen.

N: Wat is de normale weg?

J: Via Tolkcontact en Tolknet. De ene is voor studie en werk gerelateerd en de andere is voor privé gerelateerd en daar kan je gewoon een aanvraag doen voor een tolk en voor zover ik weet doen doven en slechthorenden ook altijd hun aanvragen en als een organisatie zou je daar ook een aanvraag kunnen gaan doen. Dat je als organisatie een tolk erbij wilt hebben om gewoon toegankelijker te zijn en ik weet niet zeker of dat daar bekend is, wie zich gespecialiseerd heeft in muziektolken daarom dat we dus ook een overzicht willen gaan maken om een soort van database willen gaan maken om de mensen die zich daarin hebben ontwikkeld. En ja, dat wordt eigenlijk *the place to go* op het moment dat je een muziektolk zoekt. En er zijn verder nu ook heel veel mensen die gewoon een vast netwerk hebben van tolken die ze bij meerdere opdrachten gebruiken. Dat heb ik ook. Ik heb een aantal vaste tolken die ik altijd voor mijn studie gebruik en een aantal vaste tolken die ik altijd voor muziekopdrachten gebruik omdat ik gewoon weet dat de kwaliteit gewoon goed is en dus die WhatsApp ik dan ook zelf, dus het kan ook via WhatsApp worden geregeld, maar dan moet je maar net weten bij wie je kunt aankloppen. En soms is het ook zo dat als een tolk zelf niet kan dat ze dan een WhatsAppnummer van een collega geeft om die aan te bevelen en zo kom je uiteindelijk via via ook daar wel.

N: Ik wilde heel even terug haken op iets dat je wat jij zojuist zie, jij noemde de dove *sign dancer* die vaak toch wat beter juist een mooiere vertaling of mooier verhaal kan maken. Kun jij wat meer vertellen over de verhouding horenden en dove muziektolken of *sign dancers*?

J: Ja, dat is heel lastig, dat is een hele lastige vraag. Het er zijn sowieso niet heel veel mensen, die ik ken in ieder geval we zijn nu bezig met het songfestival met een team van zestien mensen denk ik, bezig met de vertalingen maken. En ja, daarvan zijn een aantal doof en een aantal slechthorend. Ik kan heel moeilijk vertellen over verhoudingen. Het is nog wel een hele kleine markt tot nu toe. Er is zo weinig bekendheid voor dat dat nog een hele kleine groep is die zijn nu druk aan het uitbreiden en ik merk nu aan alle kanten heel enthousiaste feedback van mensen, mensen die het ook zelf leuk vinden. Ja, ik zie het ook bij vrienden om mij heen bijvoorbeeld in de auto, dan de radio aanhebben en dan gebarenkaraoke gaan doen in de auto.

N: Gebarenkaraoke, wauw, dat is echt fantastisch.

J: Ja, dat doen mijn vriend en ik ook heel vaak.

N: Even nadenken hoe ik dit ga vragen. Ja, ik vind het een beetje lastig want ik wil deze vraag zo open mogelijk stellen maar ik denk eigenlijk niet dat dat kan. Want ik heb nu zelf over muziektolken, zowel horend als doof, ik heb al wel dingen gelezen en ik heb daar wat mensen over gesproken en ik merk dat er een beetje vooroordelen, dat is misschien denk ik wel het woord dat ik zoek, hangen rondom een dove *sign dancer*. Kan jij je daarin vinden? Snap je een beetje wat ik daarmee bedoel?

J: Ik ben het er zelf totaal niet mee eens maar ik merk dat wel inderdaad. Je hebt een aantal tolken Nederlandse Gebarentaal die dat gewoon als beroep doen en die hebben tijdens hun vierjarige hbo-opleiding hebben zij de Nederlandse Gebarentaal geleerd en je hebt een harde kern binnen de dovenwereld die heel erg actief opkomt voor de dovenrechten en die zien ook een verschil in kwaliteit tussen een dove *sign dancer* en tussen een horende tolk die dan de muziek gaat tolken. En het idee daarachter, van die mensen, is dat op het moment dat de Nederlandse Gebarentaal je moedertaal is, ben je natuurlijk veel vaardiger in en ben je veel meer in staat om te spelen met de taal dan op het moment dat het je tweede taal is. Dus dat is het argument vanuit de harde kern van de dovenwereld.

N: Jegens een horende gebarentolk dan? Dat die dan een minder goede vertaling levert?

J: Ja, en ik ben het er zelf totaal niet mee eens. Ik ben van mening dat er ook echt een aantal toppers zijn die een horende muziektolk zijn. Wat voor mij heel erg belangrijk is, is dat een tolk of een dove *sign dancer* meer dan alleen de tekst meebrengt. Dat is dus juist het punt wat een *sign dancers* maakt of een muziektolk maakt. Eigenlijk is een muziektolk en *sign dancer* een synoniem. En op het moment dat je bijvoorbeeld bij een kerkdienst bent en daar worden liedjes getolkt, dan is het gewoon statisch de tekst. En dan zijn het tolken die totaal geen specialisatie hebben daarvoor. Die wel gewoon de tekst vertolken en verder daar niets met alle muzikaliteit ook doen. En wat juist, naar mijn idee, het onderscheid maakt tussen echt een goede muziektolk is dat je meer dan alleen de tekst meeneemt. Dat je de dynamiek meebrengt van de muziek, dat je de subtiele verschillen meeneemt, dat je de emoties overbrengt, dat je het verhaal visueel maakt en naar mijn mening kan een getrainde muziektolk daar dat net zo goed als een dove of slechthorende tolk.

N: Ja, ik vind het wel interessant dat jij ook zegt dat er juist vanuit de dovencultuur tegenover de horende muziektolk dan vooroordelen zijn want ik heb in een ander gesprek ook weer opgevangen dat ze dan bij doven onderling, dus een dove muziektolk, dat die ook te maken heeft met vooroordelen, dat die ook veel kritiek krijgt van ja maar jouw vertaling is niet goed.

J: Ja dan kom je uit bij de *Crab Theory*

N: De wat?

J: De *Crab Theory*.⁷⁷

N: Die ken ik niet.

J: Dat is een theorie die ik eens een keer heb gelezen in een Engels artikel over ja, als je allemaal krabbetjes in een emmer stop en er gaat eentje omhoog willen kruipen dan trek de rest ze naar beneden. Dat is een hele interessant denk ik ook voor jou om daarin te duiken. Alleen ik probeer daar zelf zo min mogelijk mee te maken te hebben. En ik wil ook eigenlijk, niet echt, daar verder officiële uitspraken over doen. Daar wil ik me niet over uitlaten.

[I have not transcribed this section at the request of the interviewee.]

N: Dat is goed. Ik weet in de Engelse literatuur heb je *deaf* met een kleine doven en een

---

⁷⁷ More information about the Crab Theory: Casey Crouch, "What I've Learned at Gallaudet: Crab Theory," last modified July 8, 2009, accessed June 23, 2018, <https://gallaudetblog.wordpress.com/2009/07/08/what-ive-learned-at-gallaudet-crab-theory/>.

hoofdletter D. Ook in de Nederlandse literatuur trouwens.

J: Ja zit echt een heel belangrijk verschil.

N: Even kijken hoor, ik heb denk ik nog een paar vragen die ik wil stellen. Ja, ik had nog een andere vraag die mij gaandeweg dit interview te binnenschoot. Je hebt steeds genoemd dat muziektolk dat is een mooi ingangspunt, dat zou een mooie oplossing zijn voor de toegankelijkheid voor doven en slechthorenden bij muziekevenementen. Zijn er eigenlijk nog andere oplossingen?

J: Tekst als boventiteling of op de schermen, de songtekst. Soms gebeurt het al wel dat een artiest stukjes van de songtekst gaat tonen in de *visual effects* maar voor de doven en slechthorenden is het ook een fijne als alle tekst op beeld kan verschijnen. En dat kan dan ook gewoon een super *awesome* filmpje worden met allemaal visuele effecten erin zolang de tekst maar ook gewoon volledige leesbaar is en niet allen een enkel woord wordt benadrukt. Dat zou qua toegankelijk ook heel erg schelen en dat in principe iedereen, artiest of ieder festival of concertorganisator sowieso al standaard regelen.

N: Ja want *visuals* is natuurlijk iets wat wel bij concerten als dansnachten wordt gebruikt. Gewoon die *visuals an sich*, is dat iets wat zou kunnen helpen?

J: Dat is iets wat ook zeker ook toevoegt aan de beleving. Als doven en slechthorenden kan je genieten van trillingen maar ook van de *visuals* en van de performance die iemand heeft op een podium, dat zijn allemaal dingen die er zeker wel aan toevoegen. De lichteffecten en zo, vaak benadrukken die de beat alleen maar extra, dus dat juist ook een hele goeie. En wat je bij Sencity en MuteSounds hebt is een trilvloer zodat je de beat makkelijk kan voelen en dat kan eigenlijk heel simpel gemaakt worden, gewoon met een aantal houten podiumdelen, zodat je dan een verhoging hebt met een sub woofer eronder en dan trilt het hele podium. Dus het kan eigenlijk heel low budget geregeld worden en gemaakt worden. Nou ja, heel erg, relatief low budget. Je hoeft geen hightech vloer te maken

N: Want is geld een issue?

J: Ja, ik denk dat het ook over het algemeen gewoon extra moeite is, de extra moeite en ze weten niet zo goed waarvoor. Dat is denk ik ... [word is not intelligible]. Dus niet echt per se specifiek alleen geld want vaak zijn grote evenementen die hebben wel genoeg geld. Alleen ligt het eraan waar ze het aan willen investeren. En er wordt gereageerd met de counter hoe groot is die doelgroep dan. Hoeveel mensen gaat het dan extra trekken. En daar zijn we dus nu mee bezig om dat te verzamelen en ja, die gegevens bij elkaar te schrapen en dat te bewijzen.

N: Ik denk dat ik wel richting mijn laatste vraag kan gaan. Hij is redelijk voor de hand liggend en hij is ook al wel een beetje aan bod gekomen maar ik denk dat het mooi is om af te sluiten, ik ben wel benieuwd wat jouw persoonlijke toekomstvisie en ook voor de actie, dus eigenlijk een tweeledige vraag. Ja, wat is jouw persoonlijke en wat is voor de actie jouw toekomstvisie?

J: Ja persoonlijk zou ik het gewoon heel erg vet vinden als bij ieder concert of festival waar ik naartoe wil gaan, gewoon eigenlijk heel makkelijk een tolk erbij geregeld kan worden. En wat betreft de actie is ons doel dus ook meer bekendheid en daardoor ook betere toegankelijkheid en bands en *venues* en organisatoren ervan overtuigen van het belang van een muziektolk en van het belang van toegankelijkheid. In het VN-verdrag staat dat er in principe, het is een intentieverklaring, het is nog geen keiharde wet, er staat in principe dat iedereen moet zorgen voor goede toegankelijkheid. En omdat het nog geen keiharde wet is, is het een lastige om daar mensen echt op vast te pinnen. Maar ons doel is wel uiteindelijk die betere toegankelijkheid gaan hebben. En dat gewoon een muziektolk indien het wordt aangevraagd gewoon op het podium mag komen naast een band, bij welke concert *venue* dan ook. Dat is eigenlijk het einddoel, zodra iemand het vraag dat het dan gewoon geregeld kan worden.

N: Nou, duidelijk, heel duidelijk. Ik ben zelf door mijn vragen heen, ook door de dingen die ik tussendoor heb opgeschreven zie ik. Heb jij zelf nog dingen die jij wilt toevoegen?

J: Eigenlijk we hebben al heel veel genoemd al. Ja, over dat rondtoeren, dat een band samen met een muziektolk rondtoert, dat scheelt qua voorbereiden voor een muziektolk enorm. Die gaat dan op een gegeven moment echt bekend raken met de setlist en daardoor krijg je uiteindelijk ook wat meer creativiteit in de vertolking omdat je er lange tijd ben je er zoveel mee bezig dat je uiteindelijk ook een mooiere vertolking zou kunnen krijgen.

N: Nou, en ik kan we zo ook wel voorstellen, als je langere tijd met een bepaalde band of artiest of orkest misschien wel, optrekt dat het ook qua band, dat het ook wat doet. Dat dat ook wel belangrijk is.

J: Ja, dat denk ik ook wel.

N: Ja, jouw toevoeging op het einde ga ik nog meenemen. Dan ga ik bij dezen de opname stoppen.

Appendix C – Transcription Interview Flora Koene

Date: 10 April 2018

Location: Amsterdam

Duration recording: 45:49 minutes

Interviewer: Naomi Beijer (N)

Interviewee: Flora Koene, visual and tactile music composer (F)

I contacted the informants via e-mail or Facebook. Before the interview, I sent some example questions to the participants. Before the interview and before when the recording started, I thanked the interviewees for the collaboration, I explained the goal and structure of the interview, and I asked them if it is okay to make a recording and if I could mention their names in my thesis. All the informants agreed with making a recording and using their names.

N: Yes, deze laat ik gewoon hier liggen en die laat in gewoon lopen. Nou goed, allereerst heel erg bedankt dat je dit interview wilt doen. Super fijn dat je zo enthousiast reageerde toen bij Sencity, toen we elkaar ontmoette. Dit interview is voor mijn masterscriptie over muziekevenementen voor doven en slechthorenden en met enkele interviews met verschillende mensen uit het culturele veld, bijvoorbeeld een organisator, een muzikant, een muziektolk en jij bent dat de componist zeg maar. Daarmee wil ik gewoon wat gesprekken hebben over hoe jij dan er in staat, wat je ervaringen zijn binnen dit culturele veld en met muziek voor doven en slechthorenden en dan ga ik dat allemaal verwerken en dan hopelijk komen er wat aanbevelingen uit zodat het wellicht voor de toekomst beter aanpast kan worden voor de specifieke doelgroep. Of misschien dat het wel gewoon gemengd kan gaan worden in het normale culturele bestaan. Dan ben ik allereerst, laten we gewoon maar meteen met een vraag beginnen, en voordat we specifieker op jouw werk als componist ingaan, ben ik eerst wel benieuwd wat jouw binding is met muziek voor doven en slechthorenden en hoe je daar bij bent gekomen.

F: Ja, nou, het begon eigenlijk toen ik een kind, toen had ik heel veel problemen met mijn oren omdat mijn trommelvlies heel de tijd brak. Dus ik heb toen zelf meegemaakt wat het is om niet goed te horen, maar toentertijd wist ik niet dat er zoiets was al een dovenwereld en gebarentaal en dat soort dingen. Maar, toen ik wat ouder was toen zag ik iets daarover op het journaal een keer en toen dacht ik van hé daar wil ik meer van weten. Maar toentertijd was het voor mij niet mogelijk om daar iets mee te doen. En toen ging ik studeren, compositie, en op een gegeven moment, ja muziek dat ervaar je niet alleen met je gehoor, dat ervaar je ook met je ogen en je kan het voelen. Dus toen dacht ik van ja, wat als je nou muziek wat alleen visueel of alleen tactiel is. En toen kwam dat weer terug, van wat ik gezien had op het journaal en toen dacht ik van ja nu ga ik een gebarentaal cursus volgen. Dus toen heb ik die cursus gevolgd en uiteindelijk heb ik ze alle drie gevolgd.

N: Wat bedoel je met alle drie?

F: Alle drie de cursussen gevolgd, er zijn zeg maar voor algemeen belangstellenden zijn er drie gebarentaal cursussen die je kunt volgen en als je dan verder wilt leren dan moet je naar de HU waar de opleiding tolk en docent gebarentaal is.

N: En gaat het dan gewoon om Nederlandse Gebarentaal of heb jij de ondersteunende variant gedaan?

F: Nederlandse Gebarentaal ja. En dus ik heb die drie cursussen gedaan en zo ben ik eigenlijk in die wereld terecht gekomen en toen dacht ik op een gegeven moment ook van ja, ik merkte

eigenlijk dat doven heel veel *skills* hebben die heel belangrijk zijn voor visuele muziek bijvoorbeeld. En daarom wil ik ze er ook bij betrekken.

N: En heel even voor mijn beeld, je hebt dus toentertijd, toen je wat ouder was op het journaal wat gezien over dovencultuur. Toen heb je er eigenlijk nog niets meegedaan en eigenlijk pas tijdens je studie compositie ben je toen middels gebarentaal en met je interesse in visuele en tactiele muziek er weer ingekomen.

F: Ja.

N: Oké. Was dat aan het begin van je compositieopleiding?

F: Dat was in mijn derde jaar.

N: En studeer jij nu nog?

J: Nee, ik ben klaar.

N: Wanneer ben je afgestudeerd?

F: Juni vorig jaar. [2017]

N: Dus vorig studiejaar. En heb je nu dan wel binding met de dovencultuur?

F: Ja zeg maar mijn vriend is doof en ik ken wat mensen uit de dovenwereld en ik ben dus nu bezig met een project waarbij doven mensen meedoen. Dus ik zit er nu wel een beetje in.

N: Je zei net al die visuele en tactiele muziek. Ben je pas tijdens je compositiestudie daarmee in aanraking gekomen?

F: Ja, maar het is niet zozeer dat ik dat ben tegengekomen zelf. Ik heb het eigenlijk zelf bedacht en daarna ben ik gaan kijken van wat bestaat er al rondom dit idee.

N: Wauw, dat is echt super knap en inventief. En wat ben je toen tegengekomen?

F: Ja, nou, het eerste de kleurenmuziek, met de kleurenorgels. Ik weet niet of je mijn film al hebt gezien?

N: Ja stukjes, maar nog niet helemaal.

F: Ja daar laat ik het allemaal in zien. Dus die kleurenmuziek en wat ook visuele muziek wordt genoemd is vertalingen van geluidsmuziek door *sign dancers* en tolken. En ja is een beetje wat betreft visuele muziek en dan heb je ook nog bijvoorbeeld van klassieke stukken dat mensen, ja een visuele vertaling maken, maar dat is meer, ja, zoiets als, dat had je bij Windows Media Player, dat je dan de *visuals* aan kon zetten en dan werden er vormen geproduceerd op de muziek. Dus dat is ook weer een soort van, ja, visualisatie eigenlijk.

N: Dus dat waren eigenlijk een beetje de bestaande die jij tegenkwam?

F: Ja.

N: En wat heb jij daar dan zelf aan toegevoegd?

F: Nou, omdat ik dus, kijk heel veel, eigenlijk al die muziekvormen gaan uit van de geluidsmuziek en die vertalen ze naar iets visueels en in mijn muziek begin ik met iets visueels en daar schrijf ik dan muziek op. Ik neem bijvoorbeeld een gedicht in gebarentaal en dat zet ik op muziek. Dus ik ga uit van iets visueels en ik maak iets visueels. En geluid speelt geen rol.

N: Ja oké. Eens even kijken, dus visuele muziek hebben we misschien nu wel al een beetje gehad. Kun jij nog even kort toelichten wat voor jou visuele muziek is? Als je het zou moeten omschrijven?

F: Visuele muziek dat is eigenlijk, ik heb daar een definitie van gemaakt die ik niet uit mijn hoofd ken.

N: Ik zal hem dan uit je scriptie halen, maar zou je er iets van kunnen vertellen?

F: Ja, eigenlijk gebruikt visuele muziek dezelfde, ongeveer dezelfde elementen als geluidsmuziek, maar in plaats van als materiaal wordt er niet geluid gebruikt maar visuele elementen.

N: Ben jij toevallig met het onderzoek naar *signed music*? Een heel recent onderzoek, eind 2017 is dat geschreven. Dat gaat over visuele muziek en die onderzoekers beweren dat daar ook gewoon, dan moet ik het goed zeggen, ritme maar ook meerstemmigheid en eigenlijk de andere

wat je toepast op geluidsmuziek.

F: De parameters.

N: Ja, de parameters, en in hoeverre kan je je daarin vinden?

F: Ik denk, nou, dat al die parameters ook wel mogelijk zijn in visuele muziek inderdaad. Kijk, het is niet precies hetzelfde, ik denk dat zoiets als melodie, dat je dat niet echt hebt in visuele muziek, dat dat typisch iets is voor geluidsmuziek, maar bijvoorbeeld in visuele heb je bijvoorbeeld locatie wat een veel belangrijkere rol speelt in de muziek dan in geluidsmuziek. Dus ja, het is niet precies hetzelfde maar het is, ja je hebt wel gewoon de structuur van muziek.

N: En zou jij misschien dan ook wat meer over tactiele muziek kunnen vertellen? Wat dat dan is?

F: Ja, tactiele muziek is eigenlijk ook weer hetzelfde, dat is ook een vorm van muziek en die ongeveer dezelfde elementen gebruikt, maar dan tactiel. En de meeste tactiele muziek gebruikt vibratie, dus eigenlijk geluid zelf, wat denk ik ook wel z'n voordelen heeft. Maar ik zelf dacht van, ik wil een tactiele muziekvorm zonder geluid. Ik denk dat gewoon mijn experiment is, om dingen zonder geluid te doen. Dus ik heb, de soort tactiele muziek waar ik mee bezig ben geweest, ja eigenlijk reliëf. Dus eigenlijk ja structuren. En ik heb dus een muziekdoosje gebouwd met een rol textiel met daarop reliëfachtige materialen zoals bijvoorbeeld borduursels en *studs* en stukjes stof. Het idee is dat er vier vingergaten zijn en je kunt dan draaien met je andere hand en dan voel je de stof onder je vingers met daarop de materialen en die materialen die zijn er zo opgelegd, alsof het een partituur is eigenlijk en je kunt dan de muziek voelen. En eigenlijk, dus, het is eigenlijk zoals je in een orgel, in een orgel heb je een orgelboek met gaatjes, het is eigenlijk hetzelfde idee maar dan andersom, dus geen gaatjes maar juist reliëf.

N: Wat zijn de reacties die je krijgt op zowel de visuele als de tactiele muziek?

F: Ja heel positief eigenlijk, van horenden en doven. Voor horenden is het echt iets aparts en dan moeten ze echt wel even nadenken, van hoezo dan? Maar ja, er wordt heel positief op gereageerd. Voor doven mensen is het wat logischer of zo, dat het, het sluit beter aan bij hun belevingswereld dan bij een horende mens. Want voor een horende mens is het iets wat veel nieuwer is. En, van doven mensen zijn heel positief, maar ze hebben ook vaak wel goede tips zeg maar. Vooral bijvoorbeeld je mimiek en je lichaam meer gebruiken. Daar heb ik wel heel veel aan want ze hebben wel echt goede ideeën daarover.

N: Dat is tof. Ja, laten we zo, je werkt samen met dove en slechthorende mensen, dat vind ik wel, laten we daar zo nog wel even op terug komen, maar je zei met name wel positieve reacties. Betekend dat ook dat er toch ook wel negatieve reacties zijn?

F: Nou ja, er zijn ook doven die zeggen van als ik dan zo'n gedicht uitvoer, van ja dat kun jij eigenlijk niet want jij die vaardigheden niet.

N: Wat wordt daarmee bedoeld, welke vaardigheden?

F: De vaardigheden om zo'n gedicht over te brengen zeg maar, dat dat door doven gedaan zou moeten worden. En er zijn ook horende mensen die zeggen van ja, muziek is gewoon geluid, wat jij doet is dans of zo. Dat soort reacties.

N: Wat vind je dan als je zulke reacties krijgt?

F: Ja, ik denk van ja, hoe mensen mijn muziek ervaren dat is sowieso iets heel persoonlijks dus ik snap wel dat er mensen zijn die het als dans ervaren. Ik denk dat je, daar heb je geen invloed op of zo. En, ja dat, ik snap wel dat dove mensen dan zeggen van dat ik dat niet goed kan uitvoeren, dat zie ik zelf ook wel. Maar ja, voor mij is het, ik denk ook van ja, ik zit in een leerproces ook, weet je, ik ben iets aan het ontwikkelen en nu ga ik ook met dove mensen werken dus dan ben ik heel benieuwd hoe het gaat uitpakken eigenlijk.

N: Ja natuurlijk. Voor mij ben jij op dit moment de enige eigenlijk die in Nederland, waarvan ik weet dat een horend iemand met visuele en tactiele muziek bezig is. Weet jij verder hoe het in Nederland op dit moment er voor staat?

F: Of meer mensen dat doen?

N: Ja.

F: Nee ik ken niemand die dit doet. Ik ben ook op mijn school was ik deze enige.

N: Ja, want ik weet wel dat *signed dancing*, dat is in Amerika bijvoorbeeld heel groot. Ik weet niet, ik heb heel veel op YouTube gezeten daarvoor, dat er dan echt hele te gekke filmpjes van zowel horenden als doven die gewoon zelf voor de webcam gebarentaal, die nummers omzetten in gebarentaal. Wat ook wel, sommigen videoclipen zijn dan ook wel, er is een groep dove acteur volgens mij, bijvoorbeeld ik het voor een paper de clip van Bruno Mars die ze dan hadden omgezet in gebarentaal. God, hoe heet dat nummer ook alweer? "Lazy Song". Ik weet niet of jij die toevallig kent? Het heeft hele grappige videoclip die zich afspeelt op een kamertje met wat dansers en zij hebben eigenlijk soort van de clip nagemaakt alleen dan met sign dancing. Maar dat is tot nu toe echt het enige grote wat ik ben tegengekomen. En in Nederland is het allemaal nog onbekend en beginnend, lijkt het wel. Misschien voor specifiek, voor visuele muziek en tactiele muziek ben jij misschien wel degene die nu in Nederland daar alleen mee bezig is. Maar heb jij wat meer zich op bijvoorbeeld dat *sign dancen* en zo? Hoe dat ervoor staat?

F: Nou, ik, als je bijvoorbeeld op YouTube gaat zoeken dan vind je vrij weinig, is mijn ervaring. En ik merk ook wel dat de liedjes die worden vertaald dat zijn ook wel gewoon, het zijn liedjes meer voor volwassenen dan voor kinderen en dan denk ik van, ja volgens mij is het juist voor kinderen het belangrijkste om het te vertalen om dat kinderen, kleine kinderen kunnen nog niet lezen en die kunnen nog geen ondertitels lezen, dus dat is eigenlijk de belangrijkste doelgroep in mijn oog. Dus, ja, het is inderdaad nog beginnend inderdaad. Ik vind dat er eigenlijk meer voor kinderen moet komen.

N: Dat is wel een hele goede dat je dat zeg. Natuurlijk, ik had er nog niet bij nagedacht, wat betreft die ondertiteling lezen en zo. Even kijken hoor, ze gaandeweg merk ik al dat ik toch al vragen kan afstrepen. Kun je anders wat meer vertellen over waar je op dit moment, nu je bent afgestudeerd, waar je mee bezig bent?

F: Nou ik ben bezig met een project waarbij ik samenwerk met dove dichteres.

N: Kun je haar naam noemen?

F: Selena Waas. En zij gaat een gedicht schrijven in gebarentaal en dan ga ik dacht gedicht op muziek zetten en dan vervolgens gaat een groep dove mensen gaat die visuele muziek uitvoeren samen met Selena die het gedicht gebaard en dan gaan we dus een visueel lied maken. En ja, ik ga het schrijven en ik ga het ze aanleren en ik hoop dat dat gaat lukken.

N: Dat klinkt wel spannend ja. Hoe grote groep mensen?

F: We zijn met vijf mensen plus Selena. Maar misschien dat er nog mensen gaan afhaken.

N: En zijn dat allemaal mensen die zichzelf tot de dovencultuur vinden behoren? Weet jij dat?

F: Ja, die zitten allemaal in de dovencultuur.

N: En even voor mijn beeld, wordt dit bijvoorbeeld dan dadelijk in theaters uitgevoerd of hoe zie jij dat voor je?

F: Nou, de première gaat gebeuren in Splendor, hier in Amsterdam. En ik ben dus aan het proberen andere optreden te regel met vooral in dove ontmoetingscentra. Dus dat we een beetje door het hele land kunnen optreden. Maar het is, ja voor mij is dit helemaal nieuw zeg maar, zo'n project. En voor die ontmoetingscentra is het ook eigenlijk nieuw. Dus het is een beetje.

N: Maar staan die daar dan wel voor open?

F: Ja, ze zijn heel positief.

N: En kan je inschatten hoe lang zo'n voorstelling dan gaat duren?

F: Nou het gedicht zelf, ik heb gevraagd om zeven minuten, dus dan wordt het een stuk van zeven minuten ongeveer. Maar ik ga dat combineren waarschijnlijk met mijn film. Dus dan krijg je een uur.

N: Ja ik wilde al zeggen, ik was al benieuwd naar is het een lang stuk, is het bij wijze van spreken een avondvullend iets. Dus dan heb je een stuk van zeven minuten met de film erbij en dan dat wellicht combineren met een leuke sociale afsluiting of iets van een borrel of zo.

F: Ja.

N: Wanneer is de première?

F: November.

N: Te laat voor mijn scriptie helaas, maar ik ga hem meenemen in mijn agenda. En ik zal er wel reclame voor maken. Ben je nu dan al bezig met repetities daarvoor?

F: Nee, we gaan in juni en september repeteren.

N: Bestaat er al een gedeelte van het gedicht?

F: Nee, dat contact met haar en ze zegt, ik heb heel weinig inspiratie.

N: Nee! Maar dit is zo'n inspirerend project. Dan zou je daar toch inspiratie wellicht uit kunnen halen. Even spieken naar mijn vragen. Ja, wat zou je verder met deze vorm van muziek willen bereiken?

F: Nou wat ik eigenlijk voor de toekomst als plan heb, wat me heel leuk lijkt, is om workshops en cursussen te gaan geven aan dove mensen. Dat ze ja, over muziek kunnen leren en leren componeren en misschien in samenwerking met een dichter of dichteres, dat ze ook gedichten leren maken omdat ik dat merk van, dat ja, dat je dat niet heel veel tegenkomt. Ik was op zoek naar een dichter of dichteres en dat was erg moeilijk. Dat je rond vraagt en dat mensen zeggen van ja, ik weet niet.

N: Hoe ben je dan uiteindelijk wel bij Selena terecht gekomen?

F: Omdat ik ging naar het gebarentaalfestival en daar trad zij op.

N: En kun jij mij zo wat meer vertellen over het gebarentaalfestival? En toen ben je via haar optreden met haar in contact gekomen?

F: Ja, ik heb toen naderhand haar gegoogeld en via de website, via de e-mail contact gezocht en toen wilde ze meedoen.

N: Je noemde net gebarentaalfestival, dat ben ik nog niet eerder tegengekomen. Wat is dat?

F: Dat was in Leiden en dat bestond uit twee delen, in de ochtend waren er twee workshop, een voor doven en een voor horenden. En in de middag had je optredens en mensen die gingen vertellen en het eindigde met een onthulling van een, hoe heet zoiets ook alweer, stadsgedicht of zo, muur gedicht volgens mij. Omdat je daar in Leiden, heb je overal gedichten op muren in verschillende talen en daar werd dus een in gebarentaal toegevoegd door beeldscherm met gedicht van Wim Emmerik. De grote, nou ja hij was dus de grote dichter maar hij is nu dood.

N: Ja van dat muurgedicht heb ik dan wel weer meegekregen, maar dat daar omheen een festival zat niet. En waren er dan ook muziekoptredens op dat festival?

F: Nou, er was op zich geen muziek maar er was wel een iemand die, ik weet niet meer hoe het heette, een bepaalde vorm, het was geen theater of gebarentaal maar het zat er tussenin, dus een soort visuele vorm en die had ook een, die trad ook op zeg maar en die had ook een stuk waarvan ik dacht ja dit gaat wel richting visuele muziek wat hij aan het doen is. Heel ritmisch en ja, een heel mooi stuk ook, eigenlijk. En ook later vroeg een horend iemand aan hem, ja maar hoe, je gebruikt dit maar je bent doof. Die snapte dat niet. Toen legde die ook uit van ja dat kan ik gewoon voelen en zo.

N: Even terug naar voordat we op gebarentaalfestival kwamen, toen was je aan het vertellen over wat jouw toekomstplannen zijn, de workshops, de cursussen. Als ik het goed, moet je maar corrigeren anders, goed omschrijf, je zei toen voor doven en slechthorenden zodat zij er ook zelf wat meer mee aan de slag kunnen. Dat ze leren dichten en componeren.

J: Ja.

N: Is het dan eventueel ook beschikbaar en toegankelijk voor horenden?

F: Ja in principe wel. Als een horende visuele muziek wil leren, dat is prima.

N: En stel dan, als we even een ideaal toekomstbeeld schetsen, jij kunt heel veel workshops en cursussen geven, wat wil je met die cursussen en workshops bereiken?

F: Kijk wat ik, het idee wat ik krijg van dove mensen is dat ze het idee hebben en dat eigenlijk vooral wel de oudere generatie, dat muziek iets is van, ik ben doof dus daar weet ik niets van, dat kan ik niet, dat ligt buiten mijn wereld en ik denk niet dat dat zo is. En, ik denk dan van de moeten ook wel dove mensen die gewoon heel muzikaal zijn en die dat gewoon heel leuk vinden en ik wil het eigenlijk toegankelijk maken. Door het helemaal visueel te doen. Als ik dan muzikles kan geven wat volledig visueel is, dan is het gewoon helemaal toegankelijk voor ze. En ik denk dat dat, dat je het zo het beste kan aanbieden en dan kunnen ze altijd nog kiezen om geluid te gaan gebruiken of niet. Maar als ze het gewoon kunnen leren op een visuele manier dan ja, dan staan ze er sterker in.

N: Ben jij dan ook nog van plan om, zoals het project dat je net zei met de dichteres, om dat soort dingen in de toekomst ook weer te herhalen.

F: Ja het lijkt mij leuk, ideaal gezien als ik gewoon een groepje heb, gewoon een vaste groep heb en daarmee verschillende liederen maak. Gewoon een soort ensemble eigenlijk.

N: Ja want ik, want toen je net zei van, voor de toekomst wil ik workshops en cursussen gaan doen, toen dacht ik, maar betekent dan dat er dan een soort van gat gaat vallen, dat er dan inderdaad geen, als ik het even concerten mag noemen, meer zijn. Dat lijkt me wel een goede om daarnaast, dat die mensen het misschien wel gewoon in de praktijk kunnen zien. Misschien even wat meer over dat project nog. Ik ben wel benieuwd, ik weet niet of je daar al mee bezig bent, met subsidieaanvragen en zo.

F: Ik heb een werkbeurs gekregen en ik heb een prijs gewonnen.

N: Wat is een werkbeurs?

F: Ja, dat is een smak geld voor een project. Dus je schrijf een project en dat stuur je in en dan als het goed is dan krijg je geld.

N: Weet je zo via wat dat was?

F: Ja, ik had mijn werkbeurs dus van Fonds Podiumkunsten en ik heb een prijs gewonnen van YAA. Ken je dat?

N: Ja, maar vooral Fonds Podiumkunsten, daar ben ik het meest mee bekend. Ik ben wel een beetje benieuwd hoe in dat opzicht er op gereageerd wordt. Heb je meerdere subsidieaanvragen of werkbeursaanvragen gedaan?

F: Nee, ik heb er maar één aangevraagd.

N: Ik was wel benieuwd wat, stel dat je in een breder scala subsidies had aangevraagd, hoe daar op wordt gereageerd.

F: Nou ja, bij die werkbeurs, eigenlijk was de reactie heel negatief op mijn plan. Het idee vonden ze heel goed en origineel en alles maar mijn plan was echt gewoon heel slecht. En ze zeiden ook dat ze eigenlijk vonden dat ik pas heel laat de dovenwereld erbij betrok. Maar ja, daar ben ik het gewoon echt niet mee eens omdat ik gewoon, eerder was ik nog niet in staat om echt de dove mensen erbij te betrekken, zeg maar, toen was mijn muziek nog niet ver genoeg ontwikkeld en mijn gebarentaalvaardigheden waren nog veel te minimaal. Dus, ja daar ben ik het gewoon niet meer eens.

N: Ja dat is op zich wel een logische verklaring zeg maar. Ja, vanuit mijn opleiding Applied Musicology dit jaar, hebben we het veel over de praktische kant van de muziekwereld gehad. Dus ook veel over de financiën, subsidies, *crowd funding*, maar dat is misschien dan voor als je wat vaker of als je een ensemble gaat opzetten, dan komt dat weer terug. Nou dan laten we dat onderwerp even liggen. Even kijken, misschien even een andere weg inslaan. Heb jij zelf nog iets over je project of over je muziek van nu te vertellen?

F: Nee, ik denk het niet.

N: Dan wil ik heel even wat we net allemaal besproken hebben even laten liggen. Misschien

dat we er vanzelf weer op terug komen. Maar enerzijds ben ik bij mijn scriptie nu aan het onderzoeken wat er is aan muziek voor doven en slechthorenden en wil ik hopelijk volgende week gaat er een enquête uit dat mensen ook kunnen gaan vertellen wat ze dan vinden van wat er nu is. Of dat genoeg is of te veel, te weinig of dat misschien wel wat er is dat dat op zich qua hoeveelheid wel prima is maar dat de kwaliteit echt bagger is. Ik weet nog niet zo goed wat daar uit gaat komen. Maar een ander gedeelte van die enquête en van mijn onderzoek is ook kijken naar, ik heb het genoemd de reguliere muziekevenementen zoals je die hier in het Concertgebouw en in Paradiso hebt, maar dan natuurlijk over heel Nederland verspreid. En ik wil daar ook wel kort even met jou over hebben wat jij daar van vindt. Even denken waar we dan goed kunnen beginnen. Nou misschien met jou, omdat jij toch wel een klein beetje in die dovencultuur zit, heb jij een beeld van hoe jij misschien met die bril van dovencultuur of hoe mensen uit jouw omgeving de reguliere concerten van nu ervaren?

F: Ja, nou ja, kijk, reguliere concerten zijn voor de meeste dove nu niet toegankelijk. Dus eigenlijk zou bij elk concert zou een tolk aanwezig moeten zijn. Dat zou dan ideaal zijn. Maar aan de andere kant ja, gaan mensen dan ook echt naar zo'n concert toe. Dat is een beetje de vraag.

N: Hoe bedoel je dat?

F: Nou, stel dat er overall een tolk aanwezig is maar er zijn geen er zijn geen dove mensen die naar het concert komen. Dat is zeg maar je hebt bijvoorbeeld in de musea nu, heb je hier in Amsterdam bij heel veel musea heb je rondleidingen in gebarentaal. Dat is vrij nieuw. En daar ga ik, mijn beste vriend die doet dat ook die geeft ook rondleidingen, dus ik kom wel af en toe daar. En dan op een gegeven moment was ik ook bij een rondleiding en er waren alleen maar horende mensen weet je wel. Terwijl het idee is juist om ja, dat toegankelijk te maken voor dove mensen en dan komen ze niet.

N: Hoe zou je dat kunnen verklaren?

F: Nou ik heb het idee, maar dat weet ik niet precies, maar ik heb het idee dat bijvoorbeeld kunst dat dat, dat dove mensen daar wat minder mee opgroeien. Dat dat wat minder wordt aangeboden. In hun jeugd jaren zeg maar en dat ze, dat dat wat verder van ze af staat. En met muziek, ja, heb je dat nog meer omdat mensen dan het idee hebben van, ik ben doof dus dat snap ik niet, dat kan ik niet, dat is niet onderdeel van mijn wereld.

N: Ja, ik vind dat heel interessant dat je opvoeding, educatie in die jongere jaren noemt. Want ik merk wel dat, en ik richt me dan wat meer op muziek en niet zozeer en de musea en de theatervoorstellingen, maar dat dat vooroordelen over en weer, over doven die dan bepaalde oordelen over horenden hebben en horenden over doven, maar onwetendheid dat mensen het niet kennen en dat onwetendheid schrikt vaak af. Ik heb zelf vorig jaar binnen deze opleiding ook veel onderzoek gedaan naar het jonge publiek bij klassieke muziek en jongeren kennen het dan niet en weten niet zo goed wat ze dan kunnen verwachten en dat houdt ze dan ook tegen. Dus ik vind het heel tof dat jij dan weer dat inderdaad dat jij dan iets meer een soort van ingang voor mijn kan geven wat een oorzaak zou kunnen zijn. Opvoeding, educatie. Ja, dat is iets waar ik nog niet zoveel vanaf weet. Maar dat merkte jij dus ook met je eigen project?

F: Ja dat mensen dat idee hebben, van muziek van, dat ze dat ook letterlijk zeggen tegen mij van dat kan ik niet.

N: Ik maak even wat aantekeningen. Jij noemde net om even terug te gaan naar die reguliere concerten, jij noemde de muziektolk. Zijn er ook nog andere manieren waarop je zo'n regulier concert toegankelijk zou kunnen maken?

F: Nou een andere manier wat wel eens wordt gedaan is met ballonnen. Dus dan heeft het publiek een ballon vast en dan worden die vibraties van de muziek versterkt. Dus dan krijgen ze er meer van mee.

N: Weet jij verder nog andere manieren die worden gebruikt?

F: Ja hangt een beetje van het concert af. Je hebt ook, kijk, je hebt klassieke concerten en pop concerten en zo, en dan heb je bijvoorbeeld de trilvloer en er wordt vooral, vooral worden tactiele oplossingen en gezocht eigenlijk.

N: Nou ik heb nu ook bijvoorbeeld al meerdere interviews al gehouden voor mijn scriptie, jij bent nummer drie en ik vond het wel grappig dat in één interview werd er heel erg gepleit voor de muziektolk, voor het visuele en in een ander interview werd juist voor het multi-zintuiglijke, niet alleen, eigenlijk juist wat minder visueel om dat dat wat minder de emotie van muziek overbrengt, dat was de mening, maar meer dat je de andere zintuigen, dus bijvoorbeeld ook geur en smaak en tactiel erbij moest betrekken. Kun je daar misschien iets, wat is jouw positie daarin?

F: Ik denk dat geur en smaak niet muzikaal zijn omdat je geen tijd kunt ervaren daarin en we moeten tijd kunnen ervaren. Dus bijvoorbeeld ritme. En met geur en smaak heb je dat element niet. En ik denk qua emoties dat gebarentaal heel belangrijk is. De mimiek en lichaam. Maar bijvoorbeeld, kijk, je hebt visueel en tactiel. Het voordeel van tactiel is dat je niet gericht moet zijn op die tolk wat betekend dat je het sociale aspect meer hebt. Je kunt meer terwijl je naar muziek luistert met iemand een gesprek hebben. Dus bij tactiele muziek heb jij dat sociale aspect van muziek dat je samen naar de muziek luistert eigenlijk.

N: Ja anders natuurlijk dan sta je zo en dan kun je niet meer je gesprek in gebarentaal met iemand anders voeren. Daar had ik nog niet over nagedacht. Ja, ben jij verder dan een beetje bekend met concerten waar dit wordt toegepast?

F: Waar wat wordt toegepast?

N: Sorry, waar bijvoorbeeld dan wel met een muziektolk wordt gewerkt of met de trilvloer.

F: Ja, ik weet niet specifiek de concerten, maar dat hoor je zo nu en dan. Dat er ergens een festival is of zo of optredens en dat daar getolkt wordt of zo'n vloer is. Bijvoorbeeld die trilvloeren die kom je dan tegen bij MuteSounds en bij Sencity. En bij klassieke concerten heb je dan dus meer met ballonnen en dan ja, het tolken kom je dan meer op verschillende plekken tegen eigenlijk.

N: Wat voor een plekken?

F: Ook op festivals, Sencity en MuteSounds, maar ook andere festivals. Ja, ik zou zo geen, maar wel een beetje de, hoe noem je dat, de meer algemene festivals zeg maar. Niet specifiek voor doven. Ja gewone festivals.

N: Ja gewone festivals, ik snap wat je bedoelt. Even denk hoor, of ik nog meer dingen heb die ik aan je wil voorleggen. Uit de andere interviews. Nee, ik ben eigenlijk wel een beetje door mijn vragen heen en door mijn punten die ik aan jou had willen voorleggen. Wat ik tot nu toe altijd heb gedaan is nog wel het interview met een laatste vraag afgesloten. Het is al wel een beetje aan bod gekomen maar ik vind het wel altijd een mooie om daar nog een soort van conclusie van te krijgen. En dat heeft eigenlijk twee aspecten die vraag, het gaat erover nogmaals jouw toekomstvisie en daarbij ben ik benieuwd wat jouw toekomstvisie is bijvoorbeeld voor jou muziek maar ook wat voor een bredere context, wat voor het muzikaleven voor doven en slechthorenden in Nederland, wat jouw visie daarvoor is. Dus laten we eerst met de eerste helft, wat is je toekomstvisie voor jou persoonlijk, voor jou eigen muziek?

F: Ja, ik denk dat mijn muziek nog heel ver kan groeien, dat het bijvoorbeeld elementen zoals het lichaam en mimiek dat dat nog heel ver kan groeien en dat ik ook als ik dus ja eigenlijk les ga geven aan doven mensen dat daarmee ook de visuele muziek verder ontwikkelt. En dan wordt het ook wat breder, dan is het niet alleen ik die dat doet maar dan heb je verschillende mensen die visuele muziek uitvoeren.

N: Ja oké. En dan een wat bredere toekomstvisie voor het muzikaleven voor doven en slechthorenden?

F: Ja ik verwacht eigenlijk dat dat nog steeds groter gaat groeien omdat ik dat bijvoorbeeld de

jongere generatie veel makkelijker omgaat met muziek. Ik denk ook omdat gebarentaal nu gewoon legaal is. Dat doven gewoon veel makkelijker kunnen omgaan met ja dingen om zich heen.

N: En wat is jouw inschatting over zowel de evenementen voor doven en slechthorenden en aan de andere kant de gewone muziekevenementen, dat daar ooit een brug tussen komt?

F: Ja, ik denk, de evenementen voor doven en slechthorenden wel heel belangrijk blijven omdat je dus in de reguliere evenementen kun je dus toegankelijk maken maar de vraag komen daar mensen op af weet je. Dat blijft toch lastig volgens mij.

N: Even nog wat aantekeningen maken want dat is een goede vraag die je daar stelt. Dus hopelijk wat er uit mijn enquête gaat blijken. Ja, zoals ik net al zie, eigenlijk was dat mijn laatste vraag, daar sluit ik altijd mee af om een soort van conclusie te hebben. Zijn er verder nog dingen die jij zou willen toevoegen?

F: Nee, ik zou niet weten.

N: Oké, als ik nog tegen iets aanloop dan zal ik dat nog even op de mail zetten. Nou dan ga ik in ieder geval de opname stoppen.

Appendix D – Completed Questionnaire Mirjam Stolk

Date: 4 May 2018

Interviewer: Naomi Beijer (N)

Interviewee: Mirjam Stolk, sign dancer (Mi)

I contacted the informants via e-mail or Facebook. At the beginning of the written interview, I thanked the interviewees for the collaboration, I explained the goal and structure of the interview, and I asked them if I could mention their names in my thesis. All the informants agreed with using their names.

N: Duid ik jou met ‘muziektolk’ goed aan?

Mi: Muziektolk is de naam die we nu overal gebruiken (bij de actie Muziektolk hoort erbij en op de website die ik met collega's heb opgezet: www.muziektolken.nl), maar in eerste instantie ben ik tolk Nederlandse Gebarentaal en ik heb me gespecialiseerd in het tolken van muziek. Dat mensen niet denken dat ik alleen muziek tolk ;-).

N: Hoe ben jij met de Dovencultuur/dovengemeenschap in aanraking gekomen?

Mi: Via de opleiding en door mijn beroep. Voordat ik de opleiding begon kende ik geen doven of slechthorenden en wist niet af van de Dovencultuur.

N: Wat is jouw positie binnen deze dovencultuur/dovengemeenschap? Wat is jouw positie ten opzichte van andere (muziek)tolken?

Mi: Dat is een lastige vraag. Ik denk dat ik gezien word als een vrij zakelijke tolk. Daar bedoel ik mee dat ik me vooral in de dovengemeenschap bevind in mijn functie als tolk. Ik zou best vaker mijn gezicht willen laten zien op momenten dat ik niet aan het werk ben, maar dat is niet altijd even makkelijk te organiseren met het drukke gezinsleven.

Daarnaast houd ik me ook wel bezig met de ondernemerskant van het beroep, wat me ook wat meer een zakelijke tolk maakt denk ik. Ik maak reclame voor mezelf en ga samenwerkingen aan met collega's in de hoop ons beroep zichtbaarder te maken en bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep.

Veel collega's zullen mij waarschijnlijk associëren met muziek tolken. Ik ben natuurlijk best actief op dat gebied, dus veel collega's kennen mij vooral daar van, denk ik. Verder hoop ik dat collega's mij zien als iemand met wie je prettig en gelijkwaardig kunt samenwerken en iemand die integer haar beroep uitoefent, want dat is mijn streven 😊

N: Wat is een muziektolk?

Mi: Een muziektolk is volgens mijn mening een tolk die muziek op een dynamische manier vertolkt, in een vorm die richting dans gaat. De tekst wordt daarbij ritmisch en poëtisch vertaald en de muziek wordt overgebracht in beweging en mimiek.

N: Waarom ben jij een muziektolk geworden?

Mi: Ik ben niet heel bewust muziektolk geworden, maar er meer een beetje ingerold. In mijn laatste jaar van de tolkopleiding werd er een workshop Visuele Muziek gegeven, waardoor ik tot de ontdekking kwam dat muziek blijkbaar te combineren was mijn toekomstige beroep. Dit paste zo goed in mijn straatje, aangezien muziek vanaf jongs af aan al een grote rol speelt in mijn leven en echt een passie van me is.

Na mijn afstuderen ben ik bij Sencity terecht gekomen en door de jaren heen kwamen er steeds meer muziektolkopdrachten op mijn pad. En nu ik inmiddels aardig wat ervaring heb en via *social media* kan laten zien wat ik doe, weten veel mensen me te vinden als het om muziek tolken gaat.

N: Hoe vaak ben je actief als muziektolk? En wat doe je dan zoal?

Mi: Op mijn eigen Facebook pagina vertolk ik sinds 2 jaar verzoeknummers. Hierdoor ben ik in ieder geval elke maand eventjes bezig met het tolken van muziek. Daarnaast word ik vooral in het festivalseizoen aangevraagd om bij verschillende optredens te tolken. Komende maanden heb ik het best druk.

Ook is er soms een bruiloft of bedrijfsfeest waar ik iets kan betekenen als muziektolk.

N: Zou je iets over je ervaringen als muziektolk kunnen vertellen? Wat gaat er goed? Wat is er lastig aan?

Mi: Wat me bij deze vraag het eerste te binnen schiet is dat het enorm leuk is om te doen. Bijna alle ervaringen die ik heb opgedaan als muziektolk zijn bijzonder. Het zijn toch de krenten uit de pap van mijn werk als tolk Gebarentaal.

Maar de keerzijde is wel, dat er (nog) geen regeling bestaat voor het uitbetalen van de voorbereidingstijd die je besteedt aan deze opdrachten. Natuurlijk bereid je je altijd voor als je ergens ‘gewoon’ gaat tolken. Je leest je in, zodat je goed beslagen ten ijs komt. Dus het hoort er wel bij. Maar bij muziektolkopdrachten is de voorbereidingstijd vaak veel en veel langer dan de opdracht zelf. En omdat het zo uit verhouding is, zou het toch erg fijn zijn als hier ooit een betalingsregeling voor komt. Zeker als het steeds vaker voor gaat komen..

Daarnaast is het jammer dat in veel gevallen geldt: onbekend maakt onbemind. Veel organisaties/artiesten weten niet wat het muziektolken inhoudt en reageren huiverig of wat afhoudend als je uitlegt dat je komt en wat je nodig hebt om je werk te kunnen doen. Al vraag je nog zo netjes om medewerking, mensen houden vaak de boot af. Terwijl ze vaak achteraf, als ze gezien hebben wat het inhoudt, hartstikke enthousiast zijn.

N: Kun je iets meer vertellen over het proces dat plaatsvindt voordat jij aan de slag kunt als muziektolk? Word jij gevraagd? En door wie dan? Benader jij zelf een concertzaal/band/tv-programma/etc.? Of is daar een organisatie voor? Etc.

Mi: Het komt nog weinig voor dat de organisatie een muziektolk regelt voor eventuele dove en slechthorende bezoekers, dus meestal word ik aangevraagd door de bezoekers zelf. Zij hebben al kaartjes of zijn van plan naar een (gratis) muziekfestival te gaan. Als onze afspraak rond is nemen we contact op met de organisatie van het evenement of de band of artiest die optreedt. Verschilt per situatie of ik dat zelf regel of dat de tolkgebruiker dat doet.

Bij de organisatie vragen we of de muziektolk mee naar binnen kan en wat de mogelijkheden zijn voor een goede plek van de tolk. Daarmee bedoel ik een plek waar de tolk ruimte heeft om te werken en waar hij/zij goed zichtbaar is voor de tolkgebruikers en het liefst ook nog in één

lijn met het zicht op het podium, zodat de tolkgebruikers in één blik de tolk en de artiest/band kunnen vangen.

Van de band of artiest hoop ik een setlist los te kunnen peutenen zodat ik weet welke liedjes ik moet voorbereiden. Teksten en muziek zoek ik er meestal zelf bij op YouTube en *lyrics* pagina's, maar als je die ook aangeleverd kunt krijgen is dat helemaal mooi natuurlijk!

Dan gaan we hard aan de slag met hopelijk zoveel mogelijk materiaal en medewerking van de organisatie. En als we ter plekke zijn is er vaak meer mogelijk omdat je mensen dan echt tegenover te hebt. Dus meestal doen we dan nog een poging er iets meer uit te halen: een betere plek bijvoorbeeld ☺.

N: Hoe wordt er tijdens dat proces gereageerd op het feit dat er vraag is naar een muziektolk? Hoe reageren concertzaal/band/tv-programma/publiek/etc. hierop?

Mi: Dat heb ik bij de vorige vraag al een beetje beantwoord denk ik. Enkele uitzonderingen daar gelaten. In die gevallen is het altijd enorm relaxt werken omdat je er niet zo achteraan hoeft te zitten. Dus de organisaties die wel mee denken en er open voor staan ga je daardoor wel extra waarderen.

Als je er bent en ze zien wat je doet (en dat het eigenlijk alleen maar heel leuk is en een extra dimensie aan de muziekbeleving kan geven) dan ontdooien mensen vaak wel en zijn ze aangenaam verrast over de uitwerking er van.

N: Hoe wordt er gereageerd op de aanwezigheid van een muziektolk?

Mi: Dat staat hierboven ;-)

N: Ben je daarnaast nog actief als gebarentolk? Zo ja, hoe vaak en waar?

Mi: Jazeker, in ieder geval drie dagen per week in het reguliere onderwijs. Daarnaast af en toe wat extra dingetjes die voorbij komen: kerkdienst, werkoverleg..

N: In hoeverre ben jij betrokken bij de actie “Muziektolk hoort erbij” en wat is jouw rol daarbij?

Mi: Voordat dit echt een actie werd, waren we met z'n vieren (een collega tolk, een dove en een slechthorende muziekhebber en ik) al bezig met stappen te bedenken om meer bewustzijn te creëren rondom muziekbeleving van doven en slechthorenden. Duidelijk te maken dat deze mensen ook de behoefte hebben muziekevenementen te bezoeken en dat dit vaak gepaard gaat met het inzetten van een muziektolk.

Toen ik in maart een vertaling van een liedje op Facebook plaatste dat *viral* ging, hebben we deze aandacht gebruikt om de actie echt een boost te geven. Sindsdien hebben we er echt een officiële actie van gemaakt met de naam Muziektolk hoort erbij en is er naast een Facebook groep ook een pagina waarop we actief van alles posten dat gerelateerd is aan muziek tolken.

N: Ben je bekend met het huidige muzikale aanbod voor doven en slechthorenden in Nederland? Zo ja, wat vind je daarvan?

Mi: Naar mijn weten is er behalve Sencity en MuteSounds geen evenement dat zich echt richt op de muziekbeleving van doven en slechthorenden, dus het aanbod is vrij karig.

N: Zijn er naast het inzetten van een muziektolk, nog meer middelen waardoor reguliere muziekevenementen toegankelijk kunnen worden gemaakt voor doven en slechthorenden? Zo ja, welke?

Mi: Of het er echt toegankelijk van wordt weet ik niet, maar door andere zintuigen te prikkelen worden muziekevenementen wel een stuk interessanter denk ik. Dus misschien het gebruik van een trilvloer, Aromajockeys, hapjes en drankjes, visuals... Eigenlijk alles wat er bij Sencity al ingezet wordt kan de muziekbeleving voor doven en slechthorenden bevorderen denk ik.

N: Wat is je toekomstvisie met betrekking tot het muziektolk zijn?

Mi: Met alles waar ik nu mee bezig ben, hoop ik te bereiken dat het muziektolken meer bekendheid krijgt, waardoor het vanzelfsprekender wordt en meer ingezet wordt door en misschien zelfs gefaciliteerd gaat worden voor doven en slechthorenden.

N: Wat is je toekomstvisie met betrekking tot muziek voor doven en slechthorenden in Nederland.

Mi: Dit komt eigenlijk een beetje overeen met wat ik hierboven geantwoord heb. Ik kan niet bepalen hoe doven en slechthorenden muziekevenementen willen beleven. Maar wat het muziektolken betreft weet ik dat er behoefte aan is en dat het nu nog soms lastig is om te regelen dat een muziektolk zijn/haar werk kan doen. En dat zou ik graag veranderd zien.

Appendix E – Completed Questionnaire Maria Ong

Date: 29 May 2018

Interviewer: Naomi Beijer (N)

Interviewee: Maria Ong (Ma)

I contacted the informants via e-mail or Facebook. At the beginning of the written interview, I thanked the interviewees for the collaboration, I explained the goal and structure of the interview, and I asked them if I could mention their names in my thesis. All the informants agreed with using their names.

N: Mag ik jouw voornaam en achternaam meenemen in mijn scriptie?

Ma: Mijn naam is Maria Ong.

N: Zou je allereerst iets over jezelf, opleiding, werk, hobby's, etc. willen vertellen? (Dit komt niet in mijn scriptie, maar dan krijg ik een beetje een beeld van wie jij bent)

Ma: Ik heb op school geweest in Sint-Michielsgestel Instituut voor Doven (daarvoor Instituut voor doofstommen) lagere school doorgelopen en volgde daarna udo (uitgebreide dovenonderwijs). Ik heb als laborante gewerkt, heb ook bij dove kleine kinderen gewerkt. Mijn hobby is dansen, creatieven of knutselen, opkomen voor mishandelen dieren. Ben veganist. Proberen mensen op te vrolijken vooral in het ziekenhuis als ik opgenomen word. Zal ook weer doen a.s. vrijdag voor voet operatie om ze te laten lachen.

N: Hoe identificeer jij jezelf? Doof, doof, slechthorend, etc.?

Ma: Volledig doof maar met cochleair implantaat hoor ik wel wat geluiden.

N: Hoe ben jij met de Dovencultuur/dovengemeenschap in aanraking gekomen?

Ma: Het ging vanzelf toen ik van school afging, eerst bij slechthorenden vereniging in Eindhoven waar ik toen woonde en werkte en later bij doven club.

N: Wat is volgens jou “muziek”? En wat betekent muziek voor jou persoonlijk?

Ma: Ik ervaar muziek anders dan mensen die kunnen horen. Ik lees en zie de muziek vanuit voorbeeld, ook voelen. Ik heb verschillende danslessen gehad zoals klassiek ballet moderne dansen, Afrikaanse dansen zumba... Moet wel ritme gevoel te hebben.

N: Wanneer ben je voor het eerst in aanraking gekomen met muziek? Hoe kwam je daarmee in aanraking? Wat vond je ervan?

Ma: Toen ik op school zat leerde ik ook wat muziek is door noten leren lezen en met verschillende instrumenten te bespelen door goed te kijken op het muziekbord en de docente (zuster) wees dan aan en wij volgden haar gewoon met ritme mee. Ik vond best erg leuk! Ik was nog niet helemaal bewust wat de muziek in hield.

N: Kun je wat meer vertellen over je deelname aan het gebarenkoor? Hoe is het om daaraan mee te doen?

Ma: Door gebarentolk kwam ik terecht bij het gebarenkoor, was meteen enthousiast. Ha, ik hoor gewoon bij als dove. Heerlijk om te kunnen volgen door naar de gebarentolk, schrijftolk, scherm met ondertitelen en naar dirigente met gebaren ritme te kijken.

N: Hoe vaak repeteren jullie en hoe vaak treden jullie op?

Ma: Een keer per maand gaan wij repeteren ook thuis wat vaker. Verschillende hier en daar optreden,

N: Hoe wordt er gereageerd op het gebarenkoor door doven, slechthorenden en/of horenden?

Ma: Toen wist ik niet dat er bestaat en nu wist ik het. Velen waren verbaasd: bestaat dat echt gebarenkoor voor de doven, nog nooit van gehoord. Hoe doen ze dat werd er gevraagd. Mijn zussen hebben onze optreden gezien, vonden geweldig zo leerden ze bovenwereld beter kennen.

N: Ik las op de website van het gebarenkoor dat er gebruik wordt gemaakt van Nederlands met gebaren (NmG) aangevuld met elementen uit de Nederlandse Gebarentaal (NGT). Hoe wordt hierop gereageerd? Wat zijn de reacties vanuit de Dovencultuur/dovengemeenschap?

Ma: Prachtig!!!! Goed bezig!!!

N: Bestaan er andere vergelijkbare initiatieven zoals het gebarenkoor? Zo ja, welke?

Ma: Visuele muziek met Flora Koene.

N: Maak jij verder nog op andere manieren muziek? Zo ja, welke?

Ma: Vroeger op school leer ik muziek met blaasorgel, mondpiano enz... ook leren dansen.

N: Ben je bekend met visuele muziek? Zo ja, wat vind je daarvan?

Ma: Is pas kennismaking geweest en zou a.s. zaterdag begint met repeteren. Helaas kan ik niet bij zijn vanwege voet operatie a.s. vrijdag.

N: Ben je bekend met tactiele muziek? Zo ja, wat vind je daarvan?

Ma: Nee, nog niet.

N: Ga je wel eens naar muziekevenementen die gespecialiseerd zijn voor doven en slechthorenden? Zo ja, welke? Wat vind jij van deze evenementen? Wat vind je van het aanbod? Kun je iets over jouw muziekbeleving tijdens die evenementen vertellen?

Ma: Ik vind prettig om naar bewegende muziek (dansen) te zien in vorm van kijken naar scherm met ondertiteling en tolk met gebaren in ritme van de muziek wat iemand zingt.

Ma: Ga je wel eens naar algemene muziekevenementen? Zo ja, welke evenementen zoal? Kun je iets over jouw muziekbeleving tijdens die evenementen vertellen?

N: Vooral naar vrolijke Afrikaanse dans-djembé evenementen.

N: Welke middelen bestaan er waardoor reguliere muziekevenementen toegankelijk kunnen worden gemaakt voor doven en slechthorenden? Aan welke middelen geef jij de voorkeur?

Ma: Ik wil liever zelf mee doen met muziek, zoals mee doen met dansen, zingen en inleven... Op djembé trommelen dan krijg ik lekker gevoel.

N: Weet je van een muziektolk is? Heb jij behoefte aan een muziektolk? Zie jij verschil tussen dove en horende muziektolken? Zo ja, wat vind je daarvan?

Ma: Horende muziektolk vertolkt muziek met gebaren van uit gehoor. En dove muziektolk zie voorbeeld vanuit dirigente et gebaren.

N: Wat is je toekomstwens voor het gebarenkoor?

Ma: Mijn grote wens ook gebarenkoor in Zuid-Limburg niet alleen in Utrecht. Meer bekendheid geven.

N: Wat is je toekomstvisie met betrekking tot het muziekleven voor doven en slechthorenden in Nederland.

Ma: Meer doven mee betrokken met bepaalde muziek. Helaas zeiden sommige doven: 'Ik kan niet, ik ben doof' wat ik jammer vind. En ik zei; Ik ben ook doof maar voelt de muziek hoe heerlijk dat is met djembé.

Toevoeging Maria:

Uit programma van het jaar 2003 in Het Land van Ooit schreef iemand: Dansgroep Soda; De groep bestaat uit 6 vrouwen en 2 mannen. Een van de vrouwen heeft lichamelijke beperking. Ze is sinds haar derde levensjaar doof en danst dus puur visueel. Tijdens een optreden is niet zichtbaar wie de persoon met een handicap is. Dat was ik!!!

Appendix F – Complete Coding of the Interviews

a. Complete coding of interview with Ronald Lichtenberg

Source	Quote from interview (in Dutch)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Interview Ronald Ligtenberg	Om het correct te doen, ik ben directeur van Possibilize en de opricht van Sencity. Ik ben zelf niet heel erg meer bij de organisatie van Sencity betrokken. Er is nu een projectleider die dat verder allemaal op zich neemt, die ik nog wel steeds aanstuur. En ik organiseer daarnaast nog wel alle projectleiders internationaal aan.	Ronald's function at Possibilize.	Background information Ronald.	x
Interview Ronald Ligtenberg	In 2003 hebben we de eerste editie gedaan.	Foundation Sencity.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	Maar ook, dat er altijd een trainingstraject verbonden is geweest aan Sencity. Onze jogneren worden getraind in het organiseren van evenementen. Waarbij ze ook leiderschapskwaliteiten ontwikkelen. Na een jaar of vijf, volgens mij, zijn we begonnen met andere evenementen te organiseren, en toch al eerder trouwens, en dat maakt het dat de stichting niet alle Sencity organiseert maar ook breder is. Daarom is er ook een verschil tussen Sencity en de stichting met tegenwoordig de naam Possibilize. Zo doen we bijvoorbeeld ook workshops lichaamstaal met doventrainers. Fotografieprojecten voor blinden, met blinde en ziende kinderen. We hebben een interactie project met jongeren met en zonder beperking. Een boekingsbureau voor inclusieve acts. En dan nog een aantal dingen. Maar dat zijn een aantal belangrijke projecten die we doen. De rode draad tussen al die projecten is dat steeds de beperking als inspiratiebron genomen wordt. Wat wij Possibilizing noemen.	Activities of Possibilize.	Background information Possibilize.	x
Interview Ronald Ligtenberg	Waar we oorspronkelijk mee begonnen zijn is de emotie van muziek te vertalen naar een ander zintuig. Als je kijkt wat is muziek, dan is het eigenlijk de vertaling van emotie. Een componist is ooit heel vrolijk geweest en heeft daar een nummer bij geschreven dat uiting geeft aan die vrolijkheid. Of is verdrietig geweest, of whatever. Wij zijn gaan kijken, hoe kun je nou de andere zintuigen inzetten om die emotie vertalen. Dus welke geur roept diezelfde vrolijkheid op. Of welke geur roept diezelfde teleurstelling op. En dat kun je ook met smaak doen en welke textuur heb je nodig of welke smaak van eten heb je nodig. Of welke lichteffecten of welke videobeelden of welke dansbewegingen heb je nodig.	Starting point of Sencity is to translate the emotion of music to other senses.	Translating the emotions of the music.	Emotions in music.

Interview Ronald Ligtenberg	Inmiddels is Sencity breder dan dat en zoals je gezien hebben we ook talkshows en presentaties van doven. Wat het nu is, is dat Sencity als festival een festival is geïnspireerd door de Dovencultuur. Dat alle mooie dingen die doofheid te bieden heeft, zoals je net ook al aangaf vanuit Disability Studies, alle inspiratie die daar te halen valt die willen we graag overdragen aan het hordende publiek.	Deaf culture is an inspiration for Sencity.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	Wat dat betreft zou je kunnen zeggen dat het horende publiek misschien nog wel belangrijker is dan ons dove publiek.	The hearing audience is almost more important than the d/Deaf audience.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	Wij kondigen het zelf in ieder geval zelden aan als een muziekevenement voor de doven, maar de buitenwacht pikt dat wel zo op.	By the organization not communicated as a music event for d/Deaf people.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	Goeie vraag, want het is niet alleen maar meer multi-zintuiglijk. Die talkshows zijn wel degelijk een belangrijk onderdeel en dat festivalhart ook. Dus, de oneliner die in de projectplannen staat is dat het een festival is dat geïnspireerd is door de Dovencultuur.	One liner of festival is: inspired by Deaf culture.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	Op de website zul je ook, ik weet eigenlijk niet zeker of het nog steeds zo is, maar je zul amper tegenkomen dat het een muziekevenement voor doven is.	By organization not communicated as a music event for d/Deaf people.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	Dat we veel theater de emotie en het verhaal proberen over te brengen. Dus dat er bepaalde mensen, er was een nummer, ik weet niet meer zo goed waar het over ging, maar het ging over generositeit en we hadden een aantal performers die met roze de zaal in kwamen en het publiek die rozen gaven met als opdracht die weer aan iemand anders te geven. Waardoor, in het publiek een heleboel mensen met elkaar in contact gingen. En dat soort dingen vind ik echt super gaaf. Zodat je in de emotie komt van dat nummer, dus ook als je dat nummer niet kan horen, ga je wel mee in het gevoel wat die zanger op dat moment eigenlijk wilt overbrengen. En dat vind ik super gaaf. En dat is ook hoe we het bedoelen. En dan kom je ook echt op een dieper level van het overbrengen van de intentie van die muziek.	Transfer the emotions and the story of the music.	Translating the emotions of the music.	Emotions in music.
Interview Ronald Ligtenberg	Wij gaan eigenlijk heel erg uit van, en volgens mij is dat iets anders dan hoe jij het in de scriptie tot nu toe hebt verwoord, wij gaan er eigenlijk vanuit dat dove mensen kunnen nooit de, of heel moeilijk, de melodie van muziek ervaren. Dus dat proberen we ook niet. In eerste instantie namen we wel eens zo'n equalizer of Media Player, zo'n grafische weergave van de muziek. Weet je dan wat ik bedoel als ik dat zeg?	Deaf people cannot, or it is difficult for them to experience melody.	Melody is not translated.	Same structure as sounding music.

Interview Ronald Ligtenberg	En die lieten we dan op een groot scherm zien. Alleen als je dat ziet, zonder de muziek te horen, dan zie je alleen maar wat lijntje over een scherm lopen. Dat roept geen emotie op. Of, we kunnen wel de beat van de muziek weergeven, maar daar heb je eigenlijk ook niet zoveel aan.	Making the melody or beat visible is pointless.	Melody is not translated.	Same structure as sounding music.
Interview Ronald Ligtenberg	Je moet een beat voelen en dan ga je ritmisch meedansen. Maar als je die beat niet voelt of niet hoort, ja dan ga niet op basis van een beat die je ziet op een scherm mee dansen. Een trilvloer is hooguit ter ondersteuning om dat mee te geven want dat geeft wel weer de mogelijkheid om een beat te voelen. Maar niemand die muziek niet hoort die op zo'n vloer staat wordt dan ineens vrolijk of enthousiast of verdrietig of sensueel of noem maar op. Die trilvloer zelf die brengt zelf nog geen emotie over. Het geeft ook geen intentie ook. Ik ben je vraag even kwijt.	The vibrating floor makes you feel the beat but does not transfer any emotions.	Vibrating floor is emotionless.	Emotions in music.
Interview Ronald Ligtenberg	Nee, laat ik het anders zeggen, bijvoorbeeld, de sign dancers die vertolken de emotie van de muziek. Maar daarmee is het geen muziek meer, wat die sign dancers doen. Dus mensen hebben het over visuele muziek, maar ik ervaar dat niet zo. Wat die sign dancers doen is dansen. Zij gebruiken hun lichaamstaal om een emotie over te brengen. Maar daarmee is het wat mij betreft geen muziek meer. En sommige doven gebruiken die term, visuele muziek, maar ik kan daar niet zo goed in meegaan omdat het voor mij muziek geluid is en sign dansen is een dans waarin gebaren gebruikt worden. De emotie die die muzikant inbrengt, is nog steeds wel iets wat je kan overbrengen. En wat zij dus ook proberen over te brengen. Maar voor mij is het een andere kunstdiscipline.	Sign dancers transfer the emotion of the music and that is a different art discipline than music.	Translating the emotions of the music by sign dancers.	Emotions in music.
Interview Ronald Ligtenberg	Nou, als ik daar gelijk op door mag gaan. Ik zou dat wel kunnen onderstrepen. De dove mensen die kunnen sign dansen, dat kan ik ook als horende zien, dat dat toch net even een level dieper gaat dan wat onze horende sign dancers doen. Het is toch net iets meer gezichtsexpressie. Maar bijvoorbeeld ook meer dynamiek.	Deaf sign dancers sign on a deeper level that hearing sign dancers. They show more facial expressions and dynamics.	Trained D/Deaf sign dancers sign better.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	En ik onderstreep ook dat het een verrijking is aan alle podiumkunsten. Dus, een band met een sign dancer ziet er interessanter uit dan een band zonder sign dancer. Dus sign dancer voegt iets toe aan de hele podium performance. En dat is de inspiratie die wij meenemen. Maar het blijft wat mij betreft nog steeds een andere kunstdiscipline, een podium performance of een danser, bij muziek.	Sign dancers are an enrichment for stage performances.	Sign dancers are an enrichment for stage performances.	Making ordinary music events accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	In Nederland is dat eigenlijk de enige die in de buurt komt van wat wij doen. Als ik het goed begrepen heb, want ik heb ze een tijdje niet meer zo goed gevolgd, is het muziektolken onderdeel van hun maar gaan ze niet zo heel ver in die zintuigprikkeling als dat wij dat doen. En ik weet niet hoe ver ze dan wel gaan, maar ik kan me eigenlijk niet voorstellen dat het op het level gebeurt zoals wij dat	Relations between Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.

	aanpakken. Volgens mij gaan zij mee op andere vlakken, zijn ze meer op andere vlakken bezig. Randprogrammering is veel belangrijker voor hun dan muziek bij ons is. En daar houdt het eigenlijk wel mee op.			
Interview Ronald Ligtenberg	Wat je nog wel eens ziet is af en toe een initiatief dat opkomt, bijvoorbeeld dat Kentalis wel eens een concert voor kinderen wil doen. Of dat sign dancer individueel bij optredens, bij band optredens komen. Ken je de Facebookgroep Muziektolk hoort erbij?	Other initiatives.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	Zij [Mirjam] en Anouk Bakkers die worden wel eens gevraagd om bij een band muziek te tolken. Dus zij zijn ook bezig maar, daar groeit niet iets anders op zintuigprikkeling.	Sign dancers.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	En anderzijds worden wij ook wel eens gevraagd door bedrijven die, wat dan niets met doven te maken heeft, om ook een aroma jockey of een trilvloer bij hun muziekevenement neer te leggen. Puur omdat ze het leuk vinden om die muziek ook te ruiken. En op het gebied en dan gaat het dus echt over toegankelijkheid, een enkele keer staan we dus ook op een festival, soms heeft het wel iets met een beperking te maken. Bijvoorbeeld Funpop, dat is een festival in Venlo	Lending of sensory stimulating facilities.	Making ordinary music events accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	Dus, ja of er nou iemand was die tien keer zo groot was of dat er nog tien andere zouden zijn, wij doen gewoon iets waar we zelf heel gelukkig van worden. En er geen vraag meer zou zijn naar Sencity, omdat andere het beter doen, dan hadden we wel weer iets anders bedacht.	Indifference to the fact that Sencity is one of the few specialized events.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	Dus, ja, aan de andere kant, het zou natuurlijk mooi zijn als er voor de dovengemeenschap veel meer muziekevenementen toegankelijk zouden zijn of evenementen interessanter zouden zijn voor dove mensen. Dus wat dat betreft, weet je, het feit dat wij de enige zijn, dat vind ik meer teleurstellend. Ongeacht of we of we de grootste of bekendste zijn, het feit dat wij de enige en dan samen met MuteSounds, dat is iets wat is eigenlijk wel sneu vindt.	Disappointment that there are no more specialized events.	Too few specialized events.	Sencity and MuteSounds.
Interview Ronald Ligtenberg	Ik had zelf ook wel verwacht, 15 jaar geleden, dat we nu veel verder zouden zijn met deze ontwikkelingen. Dat er veel meer zou zijn op dit vlak. Ik kan me nog wel herinneren dat ik 15 jaar geleden dacht, binnen tien jaar dat iedere zichzelf respecterende discotheek een trilvloer en een aromajockey zou hebben. Maar dat is nu nog niet zo.	Development did not come as far as hoped.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	Ja goede vraag en het antwoord is allebei.	More specialized events and more integration in normal events.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	En aansluitende op wat ik net zei, ik had eigenlijk verwacht dat veel meer festivals of clubs zich zouden toeleggen op het toevoegen van andere zintuigprikkelingen. Dus dat dat veel meer in schwing zou raken. En iedereen die	More sensory stimulation.	Sensory stimulation.	Sensory stimulation

	op Sencity komt die denkt hé dit is wel gaaf dit zou eigenlijk veel vaker moeten gebeuren.			
Interview Ronald Ligtenberg	Het ligt voor de hand om te zeggen dat de kosten te hoog zijn, maar blijkbaar is het ook weer niet noodzakelijk genoeg om dat toe te voegen.	Cost too high and not necessarily enough.	Not attractive enough for ordinary music events.	Making ordinary music event accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	De marges zijn niet heel hoog van deze branche, dus, wat wij ook wel meemaken is dat het festival liever een dj boekt voor het geld dat ie anders kan besteden om onze trilvloer en aromajockey in te huren. Nou dat kan ik me ook nog steeds wel heel goed voorstellen.	Normal festival rather spends money on good act.	Not attractive enough for ordinary music events.	Making ordinary music event accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	Aan de andere kant, we hebben alle faciliteiten zo ontwikkeld dat ze voor het reguliere publiek ook een verrijking zijn. Dus voor jou als horende is het ook leuk om op die trilvloer te staan en de geuren te ruiken en de smaaksensaties zien langs te komen, dus we hebben het wel zo ontwikkeld dat het heel makkelijk toepasbaar zou kunnen zijn omdat het een toevoeging is aan jouw beleving en ondertussen de muziek daarmee ook toegankelijker maakt.	Young people who had enrolled withdrew because of fear for the audience's reaction.	Enriching for d/Deaf and hearing people.	Making ordinary music events accessible.
Interview Ronald Ligtenberg	Want als het puur en alleen iets voor doven zou zijn en dat het voor jou eerder irriterend zou zijn, zoals bijvoorbeeld het journaal. Je kijkt waarschijnlijk liever naar het reguliere journaal dan naar het journaal met een gebarentolk.	It should not cause a distraction.	Counter-argument: distraction.	Distraction
Interview Ronald Ligtenberg	Dus dat komt omdat die gebarentolk bij het journaal afleidend is ten opzichte van wat je eigenlijk wilt zien. En we hebben er wel altijd op gehamerd dat dat bij ons niet het geval kon zijn. Dus dat in alles dat we ontwikkelen moet een verrijking zijn voor iedereen. Tot op het level dat je dus zelfs een sign dancer kan aanbieden omdat de band het zo interessant vindt om dat als podium performance te hebben. Of er nou doven of geen doven in het publiek zijn.	It should not cause a distraction and it needs to be enriching for everyone.	Counter-argument: distraction.	Distraction
Interview Ronald Ligtenberg	Maar ondanks dat, heeft het nog geen navolging gekregen. En dat vind ik jammer.	No follow-up.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	Nou de ideeën die wij altijd hadden, is enerzijds dat het wettelijk verplicht moet worden, dat er een wettelijke verplichting moet komen. Wat ik hier in Londen zie is dat er vaak staat van dat als je special assistance nodig hebt, neem dan contact met ons op. En wat ze daarmee bedoelen is als je een gebarentolk erbij wilt hebben dat kun je die krijgen maar laat het ons weten. Als je rolstoel service nodig hebt, laat het ons weten. Dat is volgens mij een wettelijke verplichting en die ontbreekt in Nederland. En wij hebben ook als een van de laatste het verdrag voor de gehandicapten ondertekent.	Legal obligation can be a solution.	Solution: legal obligation	Future: legal obligation
Interview Ronald Ligtenberg	Ja maar wij hebben wel altijd gezocht naar die verleiding, omdat ik daar ook meer in geloof dan dat je het van bovenaf wettelijk oplegt. En, het enige dat ik me nog kan voorstellen door het artistiek nog zo interessant te maken en tegelijkertijd ook	Making something artistically interesting	Solution: artistically interesting and cost-neutral	Future: artistically interesting and cost-neutral

	kostenneutraal en het voorbeeld dat ik dan meestal geef is, stel je hebt een rolstoeltoilet dat zo'n mooi kunstwerk is of zo'n interessante unit is voor een festival, dat zo'n festival dat ding inhuurt om dat het zo'n mooi kunstwerk is. En dan per ongeluk, heel toegankelijk, maakt ie daarmee het festival ook meer toegankelijk voor die rolstoelen namelijk, alleen de intentie ligt eigenlijk meer bij om het festival te verrijken dus.	and cost-neutral can be a solution.		
Interview Ronald Ligtenberg	Ja, nou breder, ik wil Possibilize meer ontwikkelen als een platform waarop iedereen zijn uitdagingen kan gaan realiseren. Waarop we onze methodieken makkelijker kunnen toepassen op elk willekeurig idee waarvan de beperking een inspiratiebron is.	Disability as a source of inspiration.	x	x
Interview Ronald Ligtenberg	En qua Sencity blijven we verder gaan met het door ontwikkelen van hoe kun je die emotie nou overbrengen middels andere zintuigen.	In the future, continue to develop new ways to convey emotion through other senses.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	En, mensen gaan meestal uit van vijf zintuigen, maar er zijn ook wetenschappers die zeggen we hebben er wel 21. Bijvoorbeeld warm en koud voelen. En we gaan op de volgende editie ook experimenteren met een zo genaamde weather jockey.	More than five senses.	Future Sencity	Future: expand sensory stimulation.
Interview Ronald Ligtenberg	Ik wil ook meer aandacht voor het sign dancer krijgen.	More attention for sign dancing.	Future Sencity	Future: more attention to sign dancing.
Interview Ronald Ligtenberg	We zijn al een tijdje aan het zoeken naar manieren hoe we meer doven kunnen betrekken bij het sign dancen en dus ook meer doven op het podium kunnen krijgen tijdens het sign dancen.	Search for new ways to train d/Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Je hoort heel veel klachten vanuit de dovengemeenschap dat er zo weinig sign dancers zijn.	Deaf community complains about lack of d/Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Maar ik hoor heel weinig doven jongeren die willen sign dancen.	Little enthusiasm among d/Deaf young people.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Klagen is natuurlijk leuk, maar als niemand uiteindelijk wilt opstaan, want er ook nog wel speelt is dat de dove jongeren die er op zich nog wel oren naar hebben, die haken meestal af omdat er zo vaak ook heel veel negatieve reactie vanuit de dovengemeenschap zelf komt op dat sign dancen.	Deaf young people usually drop out because of the many negative reactions.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Dus, nou, dat ze niet goed gesigndanced heeft, of dat die bepaalde emoties niet goed overbrengen of dat ze hun eigen gebarentaal gebruiken en dat dan niet standaard Nederlandse Gebarentaal is.	Many negative reactions.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.

Interview Ronald Ligtenberg	Dus, er is zeker in de Nederlandse dovensgemeenschap ook veel afgunst en jemens elkaar.	Within the Dutch deaf community much envy towards each other.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Wat we wel eens, vorig jaar, hebben we een Sign Dance Academy opgestart. Dat wil zeggen, we hebben er een aantal oproepen uitgedaan en we hebben een aantal mensen gevonden die dus bereid waren om mee te werken aan om dove jongeren op te leiden daartoe.	Sign Dance Academy.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	En dan hebben we het over drie jongeren die zich daarvoor hebben ingeschreven, maar die zijn uiteindelijk weer af gehaakt omdat ze eigenlijk bang waren voor de reactie van het publiek.	Young people who had enrolled withdrew because of fear for the audience's reaction.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Ja, nou wat er voor nodig is dat het bij die jongeren zelf meer zelfvertrouwen komt.	Deaf young people must get more self-confidence.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	We hadden het plan om een aantal dove jongeren te benaderen. Zoals Serhat bijvoorbeeld. En nog wat sleutelfiguren uit de dovensgemeenschap. Om die in een clubje bij elkaar te krijgen en met hun en ook vanuit hun het signaal te laten komen, van jongens van, wij willen dit graag en als je komt sign dancen dan ben je cool. Dat signaal uit te zenden in de hoop dat mensen toch het lef gaan ontwikkelen om op dat podium te gaan staan en zich niets aan te trekken van de kritieken die er komen.	Using key figures from the deaf community to persuade d/Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Ja, dat is, maar goed, als die kritieken heel hevig zouden worden dan kun je nog zoveel zelfvertrouwen opgeboost hebben, maar dan wil je ook niet dat zo'n jongere vervolgens alleen komt te staan. Geïsoleerd wat van zijn eigen cirkel. Nou druk ik het wat zwaar uit, maar ja. Dat zou natuurlijk wel zonde zijn. Dat is iets waar we nu mee te maken hebben.	Isolated from own environment.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Dus die hebben nog niet het level wat de horende sign dancers hebben. Maar een dove sign dancer die net zoveel geoefend heeft als een horende sign dancer is over het algemeen wel tien keer beter. Dus liever heb ik een dove sign dancer dan een horende sign dancer, maar dan moeten ze wel getraind zijn en geoefend zijn.	Trained d/Deaf sign dancer is better than hearing sign dancer.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Ronald Ligtenberg	Ja nou, binnen de dovenwereld, iedereen is natuurlijk weer anders. Er zijn doven die vinden zo'n gebarentolk meer verwarrend dan niet. En er zijn doven die vinden dat juist super gaaf. Dus dan, sowieso, is die groep natuurlijk heel erg divers.	Deaf community consists of a diverse group of people.	Deaf community consists of a diverse group of people.	Diversity.
Interview Ronald Ligtenberg	En de nuance die wij maken is dat wij wel degelijk kijken naar de beperking, maar dan kijken naar wat er vanwege die beperking juist beter kan.	Sencity (and Possibilize) looks at what can be improved	General information about Sencity.	General information about Sencity.

		because of the disability.		
Interview Ronald Ligtenberg	Ik denk dat Sencity, doordat we heel erg zijn gaan kijken naar die doofheid en naar wat muziek eigenlijk is, we een concept ontwikkeld hebben dat interessanter is dan een regulier optreden. Dus de doofheid als beperking als inspiratiebron genomen.	Deafness is a source of inspiration for Sencity.	General information about Sencity.	General information about Sencity.
Interview Ronald Ligtenberg	We zitten in een samenleving die voortdurend bezig is om beperkingen of falen of tegenvallers of obstructies te voorkomen in plaats van ze met beide handen aan te grijpen of juist te omarmen om te zien wat maakt dit mogelijk.	Society focusses too much on preventing failures and overcoming disability.	Problem of today's society.	x
Interview Ronald Ligtenberg	Dat is een dove percussioniste en verhaal staat wel aardig haaks op dat van mij. Zij is dus doof, alleen percussie is natuurlijk bij uitstek een kunstvorm, een muziekvorm met trillingen, en zij geeft heel duidelijk aan dat doordat zij doof is, ze een andere manier en percussie benadert.	Deaf percussionist	x	x

b. Complete coding of interview with Jessica de Waard

Source	Quote from interview (in Dutch)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Interview Jessica de Waard	Nou ja, voor zover ik het weet is er apart soort cultuur binnen de doven, dat is dus de dovencultuur. En deze mensen vormen samen een hechte gemeenschap wat als een apart wereldje aanvoelt. Eigenlijk worden die woorden als een soort van synoniem van elkaar gebruikt. In ieder geval, voor zover ik het weet.	Usage of terms intertwines.	General information about Dutch Deaf culture.	x
Interview Jessica de Waard	En als slechthorenden zit je niet helemaal daarin, in die gemeenschap en in die wereld. En als slechthorenden val je daar eigenlijk net een beetje buiten. Je ziet dat er veel slechthorenden zijn die niet vaardig zijn in gebarentaal of niet vaardig genoeg zijn in gebarentaal. Maar binnen de horenden val je eigenlijk ook er buiten doordat je in drukke ruimtes niet alles mee krijgt en niet alle gesprekken meekrijgt. Dus ja, de slechthorenden zitten eigenlijk in een soort van tussenwereldje daar tussenin.	Hard of hearing people are in between the Deaf culture and hearing world.	Hard of hearing people.	x
Interview Jessica de Waard	Maar ik weet wel dat de dovengemeenschap, de dovencultuur, is echt een hele sterke cultuur, waar NGT de Nederlandse Gebaren Taal echt de voertaal van is.	The d/Deaf community/culture is a strong culture with its own language, SLN.	Deaf culture.	x

Interview Jessica de Waard	Nou, ik ben horend geboren en in een horende wereld opgegroeid. Tot aan mijn twintigste heb ik nooit ook maar één dove of slechthorende persoon ontmoet. En na een ernstig verkeersongeluk werd ik zelf slechthorend en ja toen ben ik gaan zoeken naar wat nu. Toen ben ik zelf gebarentaal gaan leren en ben ik zelf eigenlijk heel brutaal op een aantal evenementen afgestapt die bedoeld zijn voor doven en slechthorenden en daar heb ik mensen ontmoet en vrienden gemaakt en eigenlijk via de vrienden ben ik gebarentaal gaan leren.	Background information Jessica.	Background information Jessica.	x
Interview Jessica de Waard	En die hebben mij gewezen naar het feit dat er een aantal organisaties zijn zoals bijvoorbeeld SH-Jong voor slechthorenden, NDJ voor dove jongeren en die hebben mij ook gewezen naar het Sencity festival en het MuteSounds festival.	First organizations that Jessica encountered.	Background information Jessica.	x
Interview Jessica de Waard	In eerste instantie is het echt gewoon de onwetendheid die eigenlijk bijna iedere horenden heeft over die wereld. Die onwetendheid had ik ook en dan zit je zelf in een keer met je gehoor en dan moet je nog gaan zoeken. Ik heb de verkeerde aanname genomen.	Ignorance.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Het is een actie bedoeld om op te komen voor de rechten en de toegankelijk voor de doven en slechthorenden.	Stand up for the rights of the d/Deaf and hard of hearing people.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Maar juist vanwege die onwetendheid en het gebrek aan bekendheid is het ook ja, gericht op horenden, juist om te tonen dit is er en dit willen wij bereiken.	Ignorance.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	En we hopen dat het een beetje als een soort brug kan werken, dat er meer toegankelijk is voor doven en slechthorenden op het moment dat er in de horende wereld meer bekendheid is voor wat een muziektolk doet.	Bridge function.	Bridge function.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Wat een tolk Nederlandse Gebarentaal überhaupt doet en vaak is er een foutieve misvatting dat doven en slechthorenden niet kunnen genieten van muziek en ja, dat proberen we ook een beetje te counteren.	Misconception.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Dat is heel erg afhankelijk van wat iemand als restgehoor wel nog heeft. Er zijn ook mensen die zijn volledig doof maar die horen via een cochleair implantaat.	Music experiences depend on residual hearing.	Music experience.	Music experience.
Interview Jessica de Waard	En voor iedereen wisselt die ervaring heel erg.	The experience varies for everyone.	Music experience.	Music experience.
Interview Jessica de Waard	Over het algemeen kan je sowieso de bas en de trillingen van die muziek kan je voelen. Dus die voel je door je hele lichaam heen en dan afhankelijk van wat iemand dan wel nog kan horen, eventueel dus versterkt met hulpmiddelen.	Feel vibrations.	Music experience.	Music experience.
Interview Jessica de Waard	En eigenlijk nu is slechthorend ben, ben ik hetzelfde nog. Ik ben weer opnieuw, ondanks dat ik slechthorend ben geworden, ben ik weer opnieuw op het podium gaan staan en ben ik gewoon weer terug gegaan naar concerten en ja, inmiddels	Despite being hard of hearing, still want to enjoy music.	Background information Jessica.	x

	heb ik dus nu uitgevonden dat een muziektolk meenemen wel een hele prettige aanvulling is.			
Interview Jessica de Waard	Ja, Sencity en MuteSounds zijn wel echt speciaal gericht op doven en slechthorenden of mensen die in ieder geval affiniteit hebben met die gemeenschap.	Specialized music events.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.
Interview Jessica de Waard	Ja, een muziektolk kan eigenlijk overal voor worden ingezet waar muziek is. Het is niet alleen maar standaard de tekst vertalen. Je kan ervoor kiezen om gewoon zelf te gaan focussen en genieten van wat je wel kan horen. Alleen de muziektolk kan heel veel eraan toevoegen wat betreft de dynamiek en de instrumenten die er worden gespeeld en die kan heel veel aan emotie overbrengen en eigenlijk het verhaal van de muziek gewoon visueel maken. Dus ja, in principe is muziektolk eigenlijk altijd een goede aanvulling.	Role and capabilities of a sign dancer.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Maar ik ga binnenkort ook naar Graspop toe en dat is wat meer stevige rock en metal muziek en daarbij heb ik twee tolken gevraagd om als team te gaan tolken. Omdat dat een hele lange dag is, is het dan prettig als ze dan kunnen gaan afwisselen.	Two sign dancers that alternate.	x	x
Interview Jessica de Waard	En van tevoren, aan het begin, voordat ik een kaartje koop vraag ik alvast, ja net als dat je bij vrienden gaat peilen wie heeft er interesse naar, ga ik zelf tolken die ik persoonlijk ken ga ik benaderen via WhatsApp en dan gewoon vragen, dit is het idee, zouden jullie hieraan mee willen werken.	Approach a sign dancer yourself.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En er zijn een aantal tolken die hebben een speciale muziekstijl als voorkeur. Een specialiteit. Dus daar kan je ook nog rekening mee houden afhankelijk van wat voor een soort opdracht je hebt.	Specialized sign dancers.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En ja, dan is het een kwestie van kaartje kopen en dan gaat in principe de tolk contact zoeken met de organisatie.	Sign dancer contacts organization of concert/festival.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En dat is eigenlijk een punt wat nu vaak genoeg dan nog het spannende deel is. Gaat een organisatie een muziektolk zomaar toelaten? Of moeten wij als doven en slechthorenden extra gaan betalen om een muziektolk mee te krijgen.	The question is whether an interpreter is allowed or not.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Het hoofddoel is eigenlijk gewoon op het podium. Dat is het prettigste voor eigenlijk iedereen. En dat is eigenlijk ook het mooiste wat betreft de bekendheid richting alle horenden die dan ook aanwezig zijn.	Main goal is to place a sign dancer on stage with the artist(s).	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Vaak zijn er ook bands en organisatoren die huiverig zijn omdat ze niet weten wat ze kunnen verwachten.	Organizers are ignorant.	Ignorance of organizers.	Ignorance of organizers.
Interview Jessica de Waard	We hebben ook wel gemerkt dat op het moment dat we daar informatie over kunnen geven en die angst kunnen wegnemen, dat het dan eigenlijk ook gewoon heel goed werkt.	Eliminate fear by giving information.	Ignorance of organizers.	Ignorance of organizers.

Interview Jessica de Waard	En op Sencity en MuteSounds zijn er bands die hebben ook hele positieve feedback gegeven omdat een muziektolk juist meer energie geeft aan de band. En dat de band juist ziet dat hun verhaal wat zij willen vertellen met die muziek juist wordt, ja wordt versterkt door de aanwezigheid van een tolk.	Bands who have worked with a sign dancer give positive feedback.	Ignorance of bands.	Ignorance of artists.
Interview Jessica de Waard	Maar ja, helaas zijn er ook organisatoren en ook muzikanten die er niet bekend mee zijn en er verder ook weinig over weten en dan wordt vaak als tegenargument gebruikt dat het afleidend zou zijn om iemand extra op het podium te hebben.	Counter-argument: a sign dancer would be distracting.	Counter-argument: distraction.	Distraction.
Interview Jessica de Waard	Dan is nog een optie om eventueel op een klein podium aan de zijkant of klein verhoginkje vlak voor het podium te hebben.	Smaller stage on the side or before the stage.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Wat we ook wel een keer hebben gedaan is dat de tolk achter de dranghekken staat. Dus zeg maar in de ruimte waar normaal de beveiliging staat. Dat moet natuurlijk wel met goede afspraken met het beveiligingspersoneel gebeuren. Maar dat is op zich ook nog wel een optie die we vaker hebben gedaan en die op zich wel goed werkt.	Between the stage and the crush barriers.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Er zijn kleine venues die hebben soms ook een wat dynamisch podium die niet alleen gewoon maar een rechthoek is maar half rond loopt en daar kan je dan ook een hoekje van krijgen.	Small corner of a bigger stage.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Ja of anders een mindervalide podium. Zodat je daar dan wat meer ruimte hebt, wat voor de tolk dus wel heel erg belangrijk is dat ze gewoon goed hun werk kunnen doen.	Stage for disabled people.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Dus, eigenlijk de laatste optie is zelf tussen het publiek gaan staan, tussen de meute gaan staan. Dan moet je zelf ook echt gewoon een wat rustigere plek opzoeken want anders kan een tolk niet goed haar werk doen.	Sign dancing in the audience is the last option.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	In principe is de tolk zelf in contact met de organisatie en die zoekt zelf ook contact met de bands en vaak ik dat dan gewoon per mail en soms wordt er nog even een telefoontje gepleegd.	Sign dancer contact organization and performers.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En eigenlijk is een mail al standaard een uitleg wat ze is, wat ze komt doen en vaak is er dan een misopvatting dat mensen denken dat een tolk misbruik komt maken van of een of andere smoes heeft.	Immediately give an explanation at first contact, still misconceptions.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Ja, daarom hebben we dus nu ook deze actie bedacht om te zorgen voor wat meer bekendheid.	Action Muziektolk hoort erbij	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Om te zorgen dat we naar de concertorganisatoren en festivalorganisatoren ook gewoon kunnen bewijzen dat er een behoorlijk grote doelgroep is die gaat trekken	Show that there is a fairly large target group.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.

	naar een festival toe of die gaat trekken naar een concert toe. Ja, om te laten zien dat er toch ook een behoorlijke vraag is naar.			
Interview Jessica de Waard	Ja, wij zijn leuk divers team, er zitten een aantal tolken in met de specialisatie muziektolk. Een aantal doven en slechthorenden die samenwerken eigenlijk allemaal voor hetzelfde doen: meer toegankelijk, meer bekendheid.	Muziektolk hoort erbij want more accessibility and awareness.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En wij hebben een Facebookgroep aangemaakt, Muziekbeleving Doven & Slechthorenden, met de bedoeling dat iedereen daar zijn eigen ervaring in kan delen. En daar willen we de ervaringen van iedereen gaan verzamelen zodat we dat dus ook kunnen bundelen in een verhaal richting de organisatoren om dus te laten zien wanneer het goed is gegaan, wat er nodig is geweest om dat goed te laten lopen en wat het gemis eigenlijk is bij de evenementen waarbij een tolk niet werd toegestaan en waarom dat zo belangrijk is.	Facebook group Muziekbeleving Doven & Slechthorenden to collect stories and show those stories to the organizers.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En daarnaast hebben we dus een actiepagina Muziektolk hoort erbij daar hebben we hebben we recent nog de livestream van The Passion op gehad. En dat was ook bedoeld als actie voor meer bekendheid en daarbij wilde we ook met de kijkcijfers aantonen hoeveel interesse er is vanuit de doelgroep.	Goal live stream of The Passion was generating awareness and collecting ratings.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En we zijn bezig met leuke onderhandelingen met tv want ons uiteindelijke doel is natuurlijk dat het ook op tv gewoon toegankelijk wordt.	Sign dancer on TV.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	De livestream is nu een eerste opstapje geweest en daardoor moesten mensen een laptop of tablet of telefoon naast de tv houden zodat ze dan op twee schermen het volledig getolkt kunnen krijgen.	First live stream on separate screen.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En de feedback vanuit de gemeenschap was eigenlijk volledig dat het liever op tv moet dus daar zijn we ook voor aan het strijden.	Feedback: preference is on TV.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Ja, net zoals bij het journaal bijvoorbeeld. En er gaat binnenkort ook nog wat komen met het songfestival. Nu tegen de tijd dat we het gesprek opnemen is het net gisteren gepromoot. Dus, ja daar gaan binnenkort ook een aantal livestreams van komen op 8 mei en op 10 mei de voorrondes en op 12 mei dan de finale.	Sign dancers are going to translate/interpret the songs of Eurovision Song Contest 2018.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En we willen alles ook met de actie heel bewust positief benaderen omdat wij van menig zijn dat positieve aandacht de beste manier is om alle wegen op te breken.	Positive attention.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En hopelijk zorgt zo'n livestream van zo'n tv-uitzending ook voor meer bekendheid	More awareness.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.

Interview Jessica de Waard	Daarnaast zijn we ook bezig met de pagina om bands te benaderen die al ervaring hebben met een samenwerking met een muziektolk. Op de pagina staat al een heel tof filmpje van de Memphis Maniacs die al eens een keer heeft samengewerkt met ons en er zijn nog wel een aantal andere bandjes waar we nu mee in contact zijn met de vraag of zij ook zoiets willen gaan maken om te laten zien dat, ja, ook de ervaring vanuit de bands heel positief kan zijn.	Ask bands for feedback.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Dus de actiepagina is eigenlijk een beetje een groot overzicht van eigenlijk de hele toegankelijkheid van de doven en slechthorenden.	The Facebook page Muziektolk hoort erbij gives an overview of the possibilities for accessibility.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En we willen in de toekomst ook de beschikbare muziektolken gaan voorstellen en we willen een overzichtje gaan publiceren van de toegankelijke festivals en toegankelijke bands en venues die tot nu toe al hebben meegewerkt om die juist een extra complimentje te geven.	Introduce sign dancers and high light accessible festivals, bands and venues.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Ja, dan hangt het een beetje af van de medewerking van de bands. Dat is ook de reden waarom een muziektolk ook altijd de bands van tevoren benaderd met de vraag wat is de setlist	Sign dancer needs setlist for preparation.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En soms een heel uitgebreid antwoord met een perfect samengestelde setlist, soms is het antwoord van ja we gaan ongeveer deze nummers deze spelen maar de volgorde is nog niet bekend, dat hangt een beetje af van de betrokkenheid van de bands.	Bands sometimes hold back on giving setlist.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Ja, dat is eigenlijk maar bar weinig.	Offer of specialized music events is very little.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.
Interview Jessica de Waard	Het is Sencity en MuteSounds en verder is er qua aanbod eigenlijk niets speciaal voor doven en slechthorenden	There are two specialized events, Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.
Interview Jessica de Waard	Op het moment dat een dove of slechthorende fan ergens naar toe wil gaan moet ie eigenlijk zelf alles in werking zetten en zelf contact zoeken met de tolken en zelf vragen aan de tolken of zij contact willen opnemen met de organisaties.	Deaf or hard of hearing person must arrange everything him/herself.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	En wat betreft theater zijn er nu de laatste tijd wel wat meer initiatieven. Zoals ergens, dat kleinschalige initiatief van Stephanie Maaktheater en binnenkort is de Soldaat van Oranje, dat is een behoorlijk grote productie, die gaat dan een voorstelling krijgen speciaal voor doven en slechthorenden, die hebben dan twee	Some smaller initiatives.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.

	schermen met de tolken gebarentaal erop en die hebben een boventiteling zodat je het ook kan meelesen. Nou ja, dat is musical theater, dat is niet echt alleen puur muziek.			
Interview Jessica de Waard	Nou, ik denk dat er niet per se evenementen puur alleen voor doven en slechthorenden erbij hoeven komen, want daar hebben wij aan Sencity en MuteSounds twee hele toffe evenementen,	Two specialized events are enough.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.
Interview Jessica de Waard	Maar het zou mooi zijn als alle reguliere evenementen toegankelijk gemaakt worden.	Ordinary music events must be made accessible.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	En de makkelijkste stap daarin het toestaan van een tolk zodra een dove of slechthorende die aanvraag doet. Dus zodra iemand naar een regulier evenement wil gaan, dat het dan gewoon wordt toegelaten en dat er goede faciliteiten zijn voor een mooie plek om te staan. Omdat zo eigenlijk, het meest ideale.	Easiest way is when someone makes a request, then deploy a sign dancer.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	De muziektolk die moet dan gewoon contact opnemen met in jouw geval dan de Effenaar. De organisatie zou in het meest ideale geval gewoon meteen toegang geven.	Ideal situation: sign dancer gets immediate access.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Contact met de band maken en de muziektolk een plek op het podium geven.	Ideal situation: sign dancer gets a place on stage.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	En qua belichting zou het fijn zijn als er gewoon een steady lamp op de muziektolk aanwezig is, niet dat je alleen maar stroboscoop hebt en lampen die overal alle kanten opgaan. Maar gewoon een simpele spot voldoet.	Ideal situation: spot light on sign dancer.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	En ja wat betreft de voorbereiding heeft de muziektolk het liefst een setlist.	Ideal situation: sign dancer gets setlist.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Dus dat is er wat betreft voorbereiding nodig en voor een ja, concert venue is er eigenlijk heel weinig aan extra werk, alleen het toestaan dat er een plek wordt bezet en een eventueel extra lamp.	Little work for venues, only permitting it and arranging an extra spot light.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Nou ja, als een concert venue gewoon altijd bij ieder evenement een tolk heeft. Ja, dat zou helemaal ideaal zijn. Alleen dat is natuurlijk nog een stap weer verder.	Most ideal situation would be that every music event has a sign dancer.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Dat gebeurt in Amerika namelijk ook. Dat is op zich ook een hele goede, op het moment dat een band gewoon per definitie altijd bij elke show toegankelijk wil zijn, dan is dat ook een hele goede optie.	Sign dancer that travels with band.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.

Interview Jessica de Waard	Ja kijk op onze Facebookpagina. Het doel is juist dat mensen daar terecht kunnen komen als ze zoekende zijn of als ze zelf iets willen gaan doen en zelf een muziektolk mee willen nemen. En er zijn ook genoeg mensen die eigenlijk niet eens wisten dat dat mogelijk was. Daar zijn we dus nu ook heel erg mee bezig.	The Facebook page Muziektolk hoort erbij is now the place to arrange a sign dancer.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Nou ja, als je kijkt nu naar de afgelopen live-uitzending van The Passion was het bereik 21.000 en gedurende de uitzending hebben gemiddeld driehonderd mensen de volledige uitzending gekeken. Je krijgt natuurlijk wel dat mensen beginnen met kijken en dan afhaken en The Passion is iets heel erg gekoppeld aan religie dus je mist ook de doelgroep die een andere religie of geen religie aanhangt, maar er zijn behoorlijk veel doven en slechthorenden in Nederland en ja, eigenlijk je die hele doelgroep gewoon mee.	Ratings of The Passion, but this was a religious program, so ratings could be higher.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En er zijn natuurlijk wel ook nog een hoop slechthorenden die nog geen gebarentaal kunnen. Maar eigenlijk, ja, wij hebben ook tijdens concerten van horenden mensen die totaal geen gebarentaal kennen feedback gekregen dat het ook gewoon voor hun heel erg leuk is om naar te kijken. Want ook al kennen zij geen gebarentaal het was toch visueel genoeg en duidelijk genoeg dat het verhaal ook gewoon echt werd aangesterkt daardoor. Dus zelfs als je geen gebarentaal dan is het leuk om naar te kijken.	Even if you cannot use sign language, it is interesting to watch a sign dancer.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Heel veel dingen zijn heel intuïtief. Op het moment dat je het terugbrengt naar de oorsprong van een gebaar, dan is het ook vaak heel logisch. Niet altijd, niet met alles, maar het is vaak heel logisch.	Signs are often very intuitive.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Als je bijvoorbeeld denkt aan melk, waar komt melk vandaan, uit een koe, ja hoe melk je een koe. [Jessica gebaart het woord MELK door met twee vuisten met duim omhoog een "melk" beweging te maken.] Dus dat is het gebaar voor melk. Er zijn heel veel gebaren eigenlijk heel erg intuïtief. Als je denk aan koffie, nou koffiebonen malen [Jessica gebaart nu het woord KOFFIE door een vuist stil te houden en daarboven de andere vuist te draaien alsof je koffiebonen maalt.] Gewoon terugdenken naar de oorsprong. Waar komt iets vandaag.	Examples of intuitive signs.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Ja, mensen komen er gewoon niet mee in aanraking. Het is gewoon niet onderdeel van hun wereld en ja, er zijn bizarre aannames die eigenlijk worden gedaan want een dove of slechthorende niet kan genieten van muziek, nooit muziek luistert. En daardoor dus ook niet naar live evenementen kan gaan of wil gaan.	Ignorant hearing people often make wrong assumptions.	Ignorance of hearing people.	Ignorance of hearing people.
Interview Jessica de Waard	Zo zijn er ook bijvoorbeeld dove sign dancers die zelf heel erg oefenen op een goede vertaling maken van de muziek. Die zelf heel erg oefenen met muziek en daardoor doordat zij als moedertaal de Nederlandse Gebarentaal hebben, eigenlijk een nog mooiere en betere vertaling kunnen maken van de muziek. Maar ja, dat is ook iets wat heel weinig mensen eigenlijk weten.	Deaf sign dancers make a better translation.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.

Interview Jessica de Waard	Ja, bij Dovenschap, is een aantal informatie te vinden en bij het Nederlandse Gebarent centrum, dat is natuurlijk ook wat meer gericht op gebarentaal en verder zijn er wel een aantal Facebookgroepen ook echt gericht op de doelgroep doven en slechthorenden en in principe zijn geïnteresseerd daar ook welkom. Ja, dat. Ja, ik zit even na te denken, wat hebben we nog meer.	Places where one can find information about deafness and Deaf culture.	x	x
Interview Jessica de Waard	We willen dus die website ook gaan gebruiken als een soort database van wie kan je benaderen als tolk die die specialisatie heeft van muziektolk.	Website linked to the action Muziektolk hoort erbij with information and database.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Via Tolkcontact en Tolknet. De ene is voor studie en werk gerelateerd en de andere is voor privé gerelateerd en daar kan je gewoon een aanvraag doen voor een tolk en voor zover ik weet doen doven en slechthorenden ook altijd hun aanvragen en als een organisatie zou je daar ook een aanvraag kunnen gaan doen.	Request for an interpreter.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	En er zijn verder nu ook heel veel mensen die gewoon een vast netwerk hebben van tolken die ze bij meerdere opdrachten gebruiken. Dat heb ik ook. Ik heb een aantal vaste tolken die ik altijd voor mijn studie gebruik en een aantal vaste tolken die ik altijd voor muziekopdrachten gebruik omdat ik gewoon weet dat de kwaliteit gewoon goed is en dus die WhatsApp ik dan ook zelf, dus het kan ook via WhatsApp worden geregeld, maar dan moet je maar net weten bij wie je kunt aankloppen.	Interpreter users have often their own network of sign language interpreters.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Het er zijn sowieso niet heel veel mensen, die ik ken in ieder geval we zijn nu bezig met het songfestival met een team van zestien mensen denk ik, bezig met de vertalingen maken.	Now, there are not many sign dancers.	Muziektolk hoort erbij.	Music experience.
Interview Jessica de Waard	Je hebt een aantal tolken Nederlandse Gebarentaal die dat gewoon als beroep doen en die hebben tijdens hun vierjarige HBO opleiding hebben zij de Nederlandse Gebarentaal geleerd en je hebt een harde kern binnen de dovenwereld die heel erg actief opkomt voor de dovenrechten en die zien ook een verschil in kwaliteit tussen een dove sign dancer en tussen een horende tolk die dan de muziek gaat tolken. En het idee daarachter, van die mensen, is dat op het moment dat de Nederlandse Gebarentaal je moedertaal is, ben je natuurlijk veel vaardiger in en ben je veel meer in staat om te spelen met de taal dan op het moment dat het je tweede taal is. Dus dat is het argument vanuit de harde kern van de dovenwereld.	Some deaf people, here called <i>harde kern</i> , stand up for their rights and prefer a Deaf sign dancer over a hearing sign dancer.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Jessica de Waard	Wat voor mij heel erg belangrijk is, is dat een tolk of een dove sign dancer meer dan alleen de tekst meebrengt. Dat is dus juist het punt wat een sign dancers	Sign dancer should not just translate the lyrics.	Sign dancer.	Sign dancer.

	maakt of een muziektolk maakt. Eigenlijk is een muziektolk en sign dancer een synoniem.			
Interview Jessica de Waard	En op het moment dat je bijvoorbeeld bij een kerkdienst bent en daar worden liedjes getolkt, dan is het gewoon statisch de tekst. En dan zijn het tolken die totaal geen specialisatie hebben daarvoor. Die wel gewoon de tekst vertolken en verder daar niets met alle muzikaliteit ook doen.	Sign language interpreter who translates songs at church services often translates only the text.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Dat je de dynamiek meebrengt van de muziek, dat je de subtiele verschillen meeneemt, dat je de emoties overbrengt, dat je het verhaal visueel maakt en naar mijn mening kan een getrainde muziektolk daar dat net zo goed als een dove of slechthorende tolk.	A good sign dancer translates the lyrics but also the dynamics, emotions and story of the song.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Dat is een theorie die ik eens een keer heb gelezen in een Engels artikel over ja, als je allemaal krabbetjes in een emmer stop en er gaat eentje omhoog willen kruipen dan trek de rest ze naar beneden.	Crab theory possibly prevents d/Deaf people to become a sign dancer.	Crab theory.	Crab theory.
Interview Jessica de Waard	Tekst als boventiteling of op de schermen, de songtekst. Soms gebeurt het al wel dat een artiest stukjes van de songtekst gaat tonen in de visual effects maar voor de doven en slechthorenden is het ook een fijne als alle tekst op beeld kan verschijnen. En dat kan dan ook gewoon een super awesome filmpje worden met allemaal visuele effecten erin zolang de tekst maar ook gewoon volledige leesbaar is en niet allen een enkel woord wordt benadrukt.	Complete lyrics on screen during concert.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Als doven en slechthorenden kan je genieten van trillingen maar ook van de visuals en van de performance die iemand heeft op een podium, dat zijn allemaal dingen die er zeker wel aan toevoegen.	Visuals play an important role in the concert experience.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	De lichteffecten en zo, vaak benadrukken die de beat alleen maar extra, dus dat juist ook een hele goeie.	Light effects play an important role in the concert experience.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	En wat je bij Sencity en MuteSounds hebt is een trilvloer zodat je de beat makkelijk kan voelen en dat kan eigenlijk heel simpel gemaakt worden, gewoon met een aantal houten podiumdelen, zodat je dan een verhoging hebt met een subwoofer eronder en dan trilt het hele podium.	Beat and vibrations, play an important role in the concert experience.	Making ordinary event accessible.	Making ordinary music events accessible.
Interview Jessica de Waard	Dus niet echt per se specifiek alleen geld want vaak zijn grote evenementen die hebben wel genoeg geld. Alleen ligt het eraan waar ze het aan willen investeren.	Money is probably not the problem, where the money will be invested in is.	Not attractive enough for ordinary music events.	Making ordinary music event accessible.

Interview Jessica de Waard	En er wordt gereageerd met de counter hoe groot is die doelgroep dan. Hoeveel mensen gaat het dan extra trekken.	Organizers want to know the number of people in this target group.	Not attractive enough for ordinary music events.	Making ordinary music event accessible.
Interview Jessica de Waard	En daar zijn we dus nu mee bezig om dat te verzamelen en ja, die gegevens bij elkaar te schrapen en dat te bewijzen.	Action Muziektolk hoort erbij tries to track down those numbers.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	Ja persoonlijk zou ik het gewoon heel erg vet vinden als bij ieder concert of festival waar ik naartoe wil gaan, gewoon eigenlijk heel makkelijk een tolk erbij geregeld kan worden.	Personally, Jessica would like sign dancers to be arranged easily.	Background information Jessica.	x
Interview Jessica de Waard	En wat betreft de actie is ons doel dus ook meer bekendheid en daardoor ook betere toegankelijkheid en bands en venues en organisatoren ervan overtuigen van het belang van een muziektolk en van het belang van toegankelijkheid.	Goal action Muziektolk hoort erbij is to gain more awareness and accessibility and to convince organizer of the importance of a sign dance and accessibility.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Jessica de Waard	In het VN verdrag staat dat er in principe, het is een intentie verklaring, het is nog geen keiharde wet, er staat in principe dat iedereen moet zorgen voor goede toegankelijkheid. En omdat het nog geen keiharde wet is, is het een lastige om daar mensen echt op vast te pinnen. Maar ons doel is wel uiteindelijk die betere toegankelijkheid gaan hebben. En dat gewoon een muziektolk indien het wordt aangevraagd gewoon op het podium mag komen naast een band, bij welke concert venue dan ook. Dat is eigenlijk het einddoel, zodra iemand het vraag dat het dan gewoon geregeld kan worden.	The UN Convention is not yet a hard law, but states that if a sign dancer is requested, he or she must be admitted.	UN Convention	Future: legal obligation.
Interview Jessica de Waard	Ja, over dat rondtoeren, dat een band samen met een muziektolk rondtoert, dat scheelt qua voorbereiden voor een muziektolk enorm.	A sign dancer who is linked permanent to a band, does not have to prepare that much.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Jessica de Waard	Die gaat dan op een gegeven moment echt bekend raken met de setlist en daardoor krijg je uiteindelijk ook wat meer creativiteit in de vertolking omdat je er lange tijd ben je er zoveel mee bezig dat je uiteindelijk ook een mooiere vertolking zou kunnen krijgen.	When a sign dancer knows the setlist completely, the translation gets better and better.	Sign dancer.	Sign dancer.

c. Complete coding of interview with Flora Koene

Source	Quote from interview (in Dutch)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Interview Flora Koene	Ja, nou, het begon eigenlijk toen ik een kind, toen had ik heel veel problemen met mijn oren omdat mijn trommelvlies heel de tijd brak. Dus ik heb toen zelf meegemaakt wat het is om niet goed te horen, maar toentertijd wist ik niet dat er zoiets was al een dovenwereld en gebarentaal en dat soort dingen. Maar, toen ik wat ouder was toen zag ik iets daarover op het journaal een keer en toen dacht ik van hé daar wil ik meer van weten. Maar toentertijd was het voor mij niet mogelijk om daar iets mee te doen. En toen ging ik studeren, compositie, en op een gegeven moment, ja muziek dat ervaar je niet alleen met je gehoor, dat ervaar je ook met je ogen en je kan het voelen. Dus toen dacht ik van ja, wat als je nou muziek wat alleen visueel of alleen tactiel is. En toen kwam dat weer terug, van wat ik gezien had op het journaal en toen dacht ik van ja nu ga ik een gebarentaal cursus volgen. Dus toen heb ik die cursus gevolgd en uiteindelijk heb ik ze alle drie gevolgd.	Background story Flora.	Background story Flora	x
Interview Flora Koene	En dus ik heb die drie cursussen gedaan en zo ben ik eigenlijk in die wereld terecht gekomen en toen dacht ik op een gegeven moment ook van ja, ik merkte eigenlijk dat doven heel veel skills hebben die heel belangrijk zijn voor visuele muziek bijvoorbeeld. En daarom wil ik ze er ook bij betrekken.	Deaf people have skills that are important for visual music.	Deafness enables.	Deafness enables.
Interview Flora Koene	Ja, maar het is niet zozeer dat ik dat ben tegengekomen zelf. Ik heb het eigenlijk zelf bedacht en daarna ben ik gaan kijken van wat bestaat er al rondom dit idee.	She has come up with visual and tactile music herself.	Background story Flora	x
Interview Flora Koene	Het eerste de kleurenmuziek, met de kleurenorgels.	Color music and color organs existed.	Existing forms of visual music.	Existing forms of visual and tactile music.
Interview Flora Koene	Dus die kleurenmuziek en wat ook visuele muziek wordt genoemd is vertalingen van geluidsmuziek door sign dancers en tolken.	Translations by sign dancers is sometimes called visual music.	Existing forms of visual music.	Existing forms of visual and tactile music.
Interview Flora Koene	En dan heb je ook nog bijvoorbeeld van klassieke stukken dat mensen, ja een visuele vertaling maken, maar dat is meer, ja, zoiets als, dat had je bij Windows Media Player, dat je dan de visuals aan kon zetten en dan werden er vormen geproduceerd op de muziek. Dus dat is ook weer een soort van, ja, visualisatie eigenlijk.	Making a visualization of the music by, for example, using Windows Media Player.	Visualization of melody.	Same structure as sounding music.

Interview Flora Koene	Nou, omdat ik dus, kijk heel veel, eigenlijk al die muziekvormen gaan uit van de geluidsmuziek en die vertalen ze naar iets visueels	Existing visual music forms translate sounding music into something visual.	Existing forms of visual music.	Existing forms of visual and tactile music.
Interview Flora Koene	In mijn muziek begin ik met iets visueels en daar schrijf ik dan muziek op. Ik neem bijvoorbeeld een gedicht in gebarentaal en dat zet ik op muziek. Dus ik ga uit van iets visueels en ik maak iets visueels. En geluid speelt geen rol.	For Flora, sound does not play a role. She starts with something visual and creates something visual.	Music without sound.	Music without sound.
Interview Flora Koene	Ja, eigenlijk gebruikt visuele muziek dezelfde, ongeveer dezelfde elementen als geluidsmuziek, maar in plaats van als materiaal wordt er niet geluid gebruikt maar visuele elementen.	Visual music has the same elements of sounds music except the sound.	Same structure as sounding music.	Same structure as sounding music.
Interview Flora Koene	Ik denk, nou, dat al die parameters ook wel mogelijk zijn in visuele muziek inderdaad. Kijk, het is niet precies hetzelfde, ik denk dat zoiets als melodie, dat je dat niet echt hebt in visuele muziek, dat dat typisch iets is voor geluidsmuziek, maar bijvoorbeeld in visuele heb je bijvoorbeeld locatie wat een veel belangrijkere rol speelt in de muziek dan in geluidsmuziek.	Visual music uses the same parameters as sounding music, except melody. Location is very important.	Same structure as sounding music.	Same structure as sounding music.
Interview Flora Koene	Dus ja, het is niet precies hetzelfde maar het is, ja je hebt wel gewoon de structuur van muziek.	Visual music had the same structure as sounding music.	Same structure as sounding music.	Same structure as sounding music.
Interview Flora Koene	Ja, tactiele muziek is eigenlijk ook weer hetzelfde, dat is ook een vorm van muziek en die ongeveer dezelfde elementen gebruikt, maar dan tactiel.	Tactile music used the same elements as sounding music, but them in a tactile way.	Existing forms of tactile music.	Existing forms of visual and tactile music.
Interview Flora Koene	En de meeste tactiele muziek gebruikt vibratie, dus eigenlijk geluid zelf, wat denk ik ook wel z'n voordelen heeft.	Most tactile music forms use vibrations and thus used sound as a starting point.	Music without sound.	Music without sound.
Interview Flora Koene	Maar ik zelf dacht van, ik wil een tactiele muziekvorm zonder geluid.	Flora wanted to create a tactile music form without sound.	Music without sound.	Music without sound.
Interview Flora Koene	Ik denk dat gewoon mijn experiment is, om dingen zonder geluid te doen .	Experiment creating music without sound.	Music without sound.	Music without sound.

Interview Flora Koene	En ik heb dus een muziekdooosje gebouwd met een rol textiel met daarop reliëfachtige materialen zoals bijvoorbeeld borduursels en studs en stukjes stof. Het idee is dat er vier vingergaten zijn en je kunt dan draaien met je andere hand en dan voel je de stof onder je vingers met daarop de materialen en die materialen die zijn er zo opgelegd, alsof het een partituur is eigenlijk en je kunt dan de muziek voelen. En eigenlijk, dus, het is eigenlijk zoals je in een orgel, in een orgel heb je een orgelboek met gaatjes, het is eigenlijk hetzelfde idee maar dan andersom, dus geen gaatjes maar juist reliëf.	Music box, just like an organ book, but instead of holes it has relief.	Tactile music.	Flora's visual and tactile music.
Interview Flora Koene	Voor horenden is het echt iets apart en dan moeten ze echt wel even nadenken, van hoezo dan? Maar ja, er wordt heel positief op gereageerd.	Hearing people find visual music weird, but they also react positive.	Reaction of hearing people.	Reaction of hearing people.
Interview Flora Koene	Voor doven mensen is het wat logischer of zo, dat het, het sluit beter aan bij hun belevingswereld dan bij een horende mens.	For d/Deaf people, visual music is more logical.	Deafness enables.	Deafness enables.
Interview Flora Koene	En, van doven mensen zijn heel positief, maar ze hebben ook vaak wel goede tips zeg maar. Vooral bijvoorbeeld je mimiek en je lichaam meer gebruiken. Daar heb ik wel heel veel aan want ze hebben wel echt goede ideeën daarover.	Deaf people have good ideas about mimic and body language.	Deafness enables.	Deafness enables.
Interview Flora Koene	Nou ja, er zijn ook doven die zeggen van als ik dan zo'n gedicht uitvoer, van ja dat kun jij eigenlijk niet want jij die vaardigheden niet.	Deaf people react by saying that Flora does not perform the poem right.	Critique from within Deaf culture.	Deaf sign dancers.
Interview Flora Koene	De vaardigheden om zo'n gedicht over te brengen zeg maar, dat dat door doven gedaan zou moeten worden.	Deaf people think that a sign language poem should be performed by d/Deaf people.	Critique from within Deaf culture.	Deaf sign dancers.
Interview Flora Koene	En er zijn ook horende mensen die zeggen van ja, muziek is gewoon geluid, wat jij doet is dans of zo. Dat soort reacties.	Hearing people react by saying that music is sound and compare visual music to dance.	Critique from hearing world.	Critique from hearing world.
Interview Flora Koene	Ja, ik denk van ja, hoe mensen mijn muziek ervaren dat is sowieso iets heel persoonlijks dus ik snap wel dat er mensen zijn die het als dans ervaren. Ik denk dat je, daar heb je geen invloed op of zo.	Experiencing visual music is something personal.	Music experience.	Music experience.
Interview Flora Koene	En, ja dat, ik snap wel dat dove mensen dan zeggen van dat ik dat niet goed kan uitvoeren, dat zie ik zelf ook wel. Maar ja, voor mij is het, ik denk ook van ja, ik zit in een leerproces ook, weet je, ik ben iets aan het ontwikkelen en nu ga ik ook	Learning process for Flora.	Learning process.	Learning process.

	met dove mensen werken dus dan ben ik heel benieuwd hoe het gaat uitpakken eigenlijk.			
Interview Flora Koene	Nee ik ken niemand die dit doet. Ik ben ook op mijn school was ik deze enige.	In her surroundings, the only visual and tactile music composer.	Learning process.	Learning process.
Interview Flora Koene	Nou, ik, als je bijvoorbeeld op YouTube gaat zoeken dan vind je vrij weinig, is mijn ervaring.	Not much songs translated into SLN to find on YouTube.	x	x
Interview Flora Koene	En ik merk ook wel dat de liedjes die worden vertaald dat zijn ook wel gewoon, het zijn liedjes meer voor volwassenen dan voor kinderen en dan denk ik van, ja volgens mij is het juist voor kinderen het belangrijkste om het te vertalen om dat kinderen, kleine kinderen kunnen nog niet lezen en die kunnen nog geen ondertitels lezen, dus dat is eigenlijk de belangrijkste doelgroep in mijn oog. Dus, ja, het is inderdaad nog beginnend inderdaad. Ik vind dat er eigenlijk meer voor kinderen moet komen.	Most translated songs are songs for adult, while making a translation of children's songs is much more important because they cannot read.	No offer for children.	No offer for children.
Interview Flora Koene	Nou ik ben bezig met een project waarbij ik samenwerk met dove dichteres. F: Selena Waas. En zij gaat een gedicht schrijven in gebarentaal en dan ga ik dacht gedicht op muziek zetten en dan vervolgens gaat een groep dove mensen gaat die visuele muziek uitvoeren samen met Selena die het gedicht gebaard en dan gaan we dus een visueel lied maken. En ja, ik ga het schrijven en ik ga het ze aanleren en ik hoop dat dat gaat lukken.	New project with deaf poet Selena Waas.	x	x
Interview Flora Koene	Nou, de première gaat gebeuren in Splendor, hier in Amsterdam. En ik ben dus aan het proberen andere optreden te regel met vooral in dove ontmoetingscentra. Dus dat we een beetje door het hele land kunnen optreden. Maar het is, ja voor mij is dit helemaal nieuw zeg maar, zo'n project. En voor die ontmoetingscentra is het ook eigenlijk nieuw. Dus het is een beetje.	Premiere in Splendor Amsterdam, then hopefully performances at meeting centers for d/Deaf and hard of hearing people	Background story Flora.	x
Interview Flora Koene	Nou het gedicht zelf, ik heb gevraagd om zeven minuten, dus dan wordt het een stuk van zeven minuten ongeveer. Maar ik ga dat combineren waarschijnlijk met mijn film. Dus dan krijg je een uur.	Performance consist of the Deaf poem and the movie Flora made for her thesis.	Background story Flora.	x
Interview Flora Koene	Nou wat ik eigenlijk voor de toekomst als plan heb, wat me heel leuk lijkt, is om workshops en cursussen te gaan geven aan dove mensen. Dat ze ja, over muziek kunnen leren en leren componeren	Future: organize workshops and courses visual and	Future: workshops and courses.	Future: workshops and courses.

		tactile music to d/Deaf people.		
Interview Flora Koene	Kijk wat ik, het idee wat ik krijg van dove mensen is dat ze het idee hebben en dat eigenlijk vooral wel de oudere generatie, dat muziek iets is van, ik ben doof dus daar weet ik niets van, dat kan ik niet, dat ligt buiten mijn wereld en ik denk niet dat dat zo is.	(Older) d/Deaf people think they cannot experience music.	Ignorance d/Deaf people.	Ignorance of d/Deaf people.
Interview Flora Koene	En, ik denk dan van de moeten ook wel dove mensen die gewoon heel muzikaal zijn en die dat gewoon heel leuk vinden	There must be d/Deaf people who are musical.	x	x
Interview Flora Koene	En ik wil het eigenlijk toegankelijk maken. Door het helemaal visueel te doen. Als ik dan muziekles kan geven wat volledig visueel is, dan is het gewoon helemaal toegankelijk voor ze. En ik denk dat dat, dat je het zo het beste kan aanbieden en dan kunnen ze altijd nog kiezen om geluid te gaan gebruiken of niet. Maar als ze het gewoon kunnen leren op een visuele manier dan ja, dan staan ze er sterker in.	Workshop and courses only visual to make accessible for d/Deaf people. They can add sound later.	Future: workshops and courses.	Future: workshops and courses.
Interview Flora Koene	Ja het lijkt mij leuk, ideaal gezien als ik gewoon een groepje heb, gewoon een vaste groep heb en daarmee verschillende liederen maak. Gewoon een soort ensemble eigenlijk.	Future: establish an ensemble.	Future: establish an ensemble.	Future: establish an ensemble.
Interview Flora Koene	Nou ja, bij die werkbeurs, eigenlijk was de reactie heel negatief op mijn plan. Het idee vonden ze heel goed en origineel en alles maar mijn plan was echt gewoon heel slecht.	Funding, idea is very good, plan was bad.	Funding is no problem.	Funding is no problem.
Interview Flora Koene	En ze zeiden ook dat ze eigenlijk vonden dat ik pas heel laat de dovenwereld erbij betrok. Maar ja, daar ben ik het gewoon echt niet mee eens omdat ik gewoon, eerder was ik nog niet in staat om echt de dove mensen erbij te betrekken, zeg maar, toen was mijn muziek nog niet ver genoeg ontwikkeld en mijn gebarentaalvaardigheden waren nog veel te minimaal. Dus, ja daar ben ik het gewoon niet meer eens.	Funding, too late with involving d/Deaf world, but explanation is lack of sign language skills and music was on a minimal level.	Funding is no problem.	funding is no problem.
Interview Flora Koene	Ja, nou ja, kijk, reguliere concerten zijn voor de meeste dove nu niet toegankelijk. Dus eigenlijk zou bij elk concert zou een tolk aanwezig moeten zijn. Dat zou dan ideaal zijn.	Sign dancer present at ordinary concerts, that would be ideal.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Maar aan de andere kant ja, gaan mensen dan ook echt naar zo'n concert toe. Dat is een beetje de vraag.	Question is, do d/Deaf people want to go to ordinary concerts.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Dat is zeg maar je hebt bijvoorbeeld in de musea nu, heb je hier in Amsterdam bij heel veel musea heb je rondleidingen in gebarentaal. Dat is vrij nieuw. En daar ga ik, mijn beste vriend die doet dat ook die geeft ook rondleidingen, dus ik kom wel af en toe daar. En dan op een gegeven moment was ik ook bij een rondleiding en	Guided tours in sign language in museums are not well attended by d/Deaf people.	x	x

	er waren alleen maar horende mensen weet je wel. Terwijl het idee is juist om ja, dat toegankelijk te maken voor dove mensen en dan komen ze niet.			
Interview Flora Koene	Nou ik heb het idee, maar dat weet ik niet precies, maar ik heb het idee dat bijvoorbeeld kunst dat dat, dat dove mensen daar wat minder mee opgroeien. Dat dat wat minder wordt aangeboden. In hun jeugd jaren zeg maar en dat ze, dat dat wat verder van ze af staat. En met muziek, ja, heb je dat nog meer omdat mensen dan het idee hebben van, ik ben doof dus dat snap ik niet, dat kan ik niet, dat is niet onderdeel van mijn wereld.	Deaf people experience less art in their growth.	Cultural education.	Cultural education.
Interview Flora Koene	Ja dat mensen dat idee hebben, van muziek van, dat ze dat ook letterlijk zeggen tegen mij van dat kan ik niet.	Deaf people think they cannot experience music.	Ignorance d/Deaf people.	Ignorance of d/Deaf people.
Interview Flora Koene	Nou een andere manier wat wel eens wordt gedaan is met ballonnen. Dus dan heeft het publiek een ballon vast en dan worden die vibraties van de muziek versterkt. Dus dan krijgen ze er meer van mee.	Holding balloon during concert.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Ja hangt een beetje van het concert af. Je hebt ook, kijk, je hebt klassieke concerten en pop concerten en zo, en dan heb je bijvoorbeeld de trilvloer en er wordt vooral, vooral worden tactiele oplossingen en gezocht eigenlijk.	Vibrating floor.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Ik denk dat geur en smaak niet muzikaal zijn omdat je geen tijd kunt ervaren daarin en we moeten tijd kunnen ervaren. Dus bijvoorbeeld ritme. En met geur en smaak heb je dat element niet.	Smell and taste are not musical because you cannot experience time in that.	Same structure as sounding music.	Same structure as sounding music.
Interview Flora Koene	En ik denk qua emoties dat gebarentaal heel belangrijk is. De mimiek en lichaam. Maar bijvoorbeeld, kijk, je hebt visueel en tactiel.	In terms of emotions, sign language is very important.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Het voordeel van tactiel is dat je niet gericht moet zijn op die tolk wat betekend dat je het sociale aspect meer hebt. Je kunt meer terwijl je naar muziek luistert met iemand een gesprek hebben. Dus bij tactiele muziek heb jij dat sociale aspect van muziek dat je samen naar de muziek luistert eigenlijk.	Benefit of tactile music is its social aspect.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Bijvoorbeeld die trilvloeren die kom je dan tegen bij MuteSounds en bij Sencity.	Vibrating floor at Sencity and MuteSounds.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	En bij klassieke concerten heb je dan dus meer met ballonnen	Balloons at classical concerts.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Flora Koene	Ja, ik denk dat mijn muziek nog heel ver kan groeien, dat het bijvoorbeeld elementen zoals het lichaam en mimiek dat dat nog heel ver kan groeien	Her music can still grow far, also in terms of mimicry and body language.	Learning process.	Learning process.

Interview Flora Koene	dat ik ook als ik dus ja eigenlijk les ga geven aan doven mensen dat daarmee ook de visuele muziek verder ontwikkelt .	Teaching and develop visual music further.	Future plans: teaching and developing visual music further.	Future plans: teaching and developing visual music further.
Interview Flora Koene	En dan wordt het ook wat breder, dan is het niet alleen ik die dat doet maar dan heb je verschillende mensen die visuele muziek uitvoeren.	Hopefully, different people will perform visual music.	Future plans: more people who practice visual music.	Future plans: more people who practice visual music.
Interview Flora Koene	Ja ik verwacht eigenlijk dat dat nog steeds groter gaat groeien omdat ik dat bijvoorbeeld de jongere generatie veel makkelijker omgaat met muziek. Ik denk ook omdat gebarentaal nu gewoon legaal is. Dat doven gewoon veel makkelijker kunnen omgaan met ja dingen om zich heen.	Musical practice of Deaf culture will grow because the younger generation is more comfortable with it.	Younger generation.	Younger generation.
Interview Flora Koene	Ja, ik denk, de evenementen voor doven en slechthorenden wel heel belangrijk blijven omdat je dus in de reguliere evenementen kun je dus toegankelijk maken maar de vraag komen daar mensen op af weet je.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.

d. Complete coding of interview with Mirjam Stolk

Source	Quote from interview (in Dutch)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Interview Mirjam Stolk	maar in eerste instantie ben ik tolk Nederlandse Gebarentaal en ik heb me gespecialiseerd in het tolken van muziek.	Interpreter SLN who is specialized in sign dancing.	Background information Mirjam.	x
Interview Mirjam Stolk	Daarnaast houd ik me ook wel bezig met de ondernemerskant van het beroep, wat me ook wat meer een zakelijke tolk maakt denk ik. Ik maak reclame voor mezelf en ga samenwerkingen aan met collega's in de hoop ons beroep zichtbaarder te maken en bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep.	Business attitude to advertise, enter into collaborations and make the profession more visible.	Background information Mirjam.	x
Interview Mirjam Stolk	Veel collega's zullen mij waarschijnlijk associëren met muziek tolken. Ik ben natuurlijk best actief op dat gebied, dus veel collega's kennen mij vooral daar van, denk ik.	Known for sign dancing.	Background information Mirjam.	x
Interview Mirjam Stolk	Een muziektolk is volgens mijn mening een tolk die muziek op een dynamische manier vertolkt, in een vorm die richting dans gaat. De tekst wordt daarbij ritmisch en poëtisch vertaald en de muziek wordt overgebracht in beweging en mimiek.	Sign dancing is interpreting music in a dynamic way.	Sign dancer.	Sign dancer.

Interview Mirjam Stolk	Op mijn eigen Facebook pagina vertolk ik sinds 2 jaar verzoeknummers. Hierdoor ben ik in ieder geval elke maand eventjes bezig met het tolken van muziek.	For two years, every month new translations of requested songs.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Daarnaast word ik vooral in het festivalseizoen aangevraagd om bij verschillende optredens te tolken. Komende maanden heb ik het best druk.	Busy during festival season.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Ook is er soms een bruiloft of bedrijfsfeest waar ik iets kan betekenen als muziektolk.	Sign dancing at weddings and company parties.	Sign dancer.	Sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Wat me bij deze vraag het eerste te binnen schiet is dat het enorm leuk is om te doen.	Sign dancing is fun.	x	x
Interview Mirjam Stolk	Maar de keerzijde is wel, dat er (nog) geen regeling bestaat voor het uitbetalen van de voorbereidingstijd die je besteedt aan deze opdrachten.	The disadvantage is that there is no payment arrangement for the preparation time.	Preparation time.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Maar bij muziektolkopdrachten is de voorbereidingstijd vaak veel en veel langer dan de opdracht zelf.	Preparation time is longer than assignment itself.	Preparation time.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Daarnaast is het jammer dat in veel gevallen geldt: onbekend maakt onbemind. Veel organisaties/artiesten weten niet wat het muziektolken inhoudt en reageren huiverig of wat afhoudend als je uitlegt dat je komt en wat je nodig hebt om je werk te kunnen doen. Al vraag je nog zo netjes om medewerking, mensen houden vaak de boot af. Terwijl ze vaak achteraf, als ze gezien hebben wat het inhoudt, hartstikke enthousiast zijn.	Unknown makes unloved.	Ignorance organizers and bands.	Ignorance organizers and bands.
Interview Mirjam Stolk	Het komt nog weinig voor dat de organisatie een muziektolk regelt voor eventuele dove en slechthorende bezoekers, dus meestal word ik aangevraagd door de bezoekers zelf. Zij hebben al kaartjes of zijn van plan naar een (gratis) muziekfestival te gaan. Als onze afspraak rond is nemen we contact op met de organisatie van het evenement of de band of artiest die optreedt. Verschilt per situatie of ik dat zelf regel of dat de tolkgebruiker dat doet.	Interpreter users mostly arrange sign dancers themselves.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Bij de organisatie vragen we of de muziektolk mee naar binnen kan en wat de mogelijkheden zijn voor een goede plek van de tolk. Daarmee bedoel ik een plek waar de tolk ruimte heeft om te werken en waar hij/zij goed zichtbaar is voor de tolkgebruikers en het liefst ook nog in één lijn met het zicht op het podium, zodat de tolkgebruikers in één blik de tolk en de artiest/band kunnen vangen.	Ask organization if sign dancer is allowed and he/she can get a good spot (sign	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.

		dancer and artists visible at a glance).		
Interview Mirjam Stolk	Van de band of artiest hoop ik een setlist los te kunnen peuteren zodat ik weet welke liedjes ik moet voorbereiden.	Setlist needed for preparation.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Teksten en muziek zoek ik er meestal zelf bij op YouTube en <i>lyrics</i> pagina's, maar als je die ook aangeleverd kunt krijgen is dat helemaal mooi natuurlijk!	Looking for the text yourself, but getting it delivered is even better.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Dan gaan we hard aan de slag met hopelijk zoveel mogelijk materiaal en medewerking van de organisatie. En als we ter plekke zijn is er vaak meer mogelijk omdat je mensen dan echt tegenover te hebt. Dus meestal doen we dan nog een poging er iets meer uit te halen: een betere plek bijvoorbeeld.	On the spot, often there can be extra things arranged.	Arrange a sign dancer.	Arrange a sign dancer.
Interview Mirjam Stolk	Enkele uitzonderingen daar gelaten. In die gevallen is het altijd enorm relaxt werken omdat je er niet zo achteraan hoeft te zitten. Dus de organisaties die wel mee denken en er open voor staan ga je daardoor wel extra waarderen.	Organizations that cooperate immediately are exceptions.	Ignorance organizers.	Ignorance of organizers.
Interview Mirjam Stolk	Voordat dit echt een actie werd, waren we met z'n vieren (een collega tolk, een dove en een slechthorende muziekhebber en ik) al bezig met stappen te bedenken om meer bewustzijn te creëren rondom muziekbeleving van doven en slechthorenden. Duidelijk te maken dat deze mensen ook de behoefte hebben muziekevenementen te bezoeken en dat dit vaak gepaard gaat met het inzetten van een muziektolk.	Before the action Muziektolk hoort erbij desire to create awareness about the music experience of d/Deaf and hard of hearing people.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Mirjam Stolk	Toen ik in maart een vertaling van een liedje op Facebook plaatste dat viral ging, hebben we deze aandacht gebruikt om de actie echt een boost te geven. Sindsdien hebben we er echt een officiële actie van gemaakt met de naam Muziektolk hoort erbij en is er naast een Facebook groep ook een pagina waarop we actief van alles posten dat gerelateerd is aan muziek tolken.	When in March a video of Mirjam went viral, she made the action into an official action.	Muziektolk hoort erbij.	Muziektolk hoort erbij.
Interview Mirjam Stolk	Naar mijn weten is er behalve Sencity en MuteSounds geen evenement dat zich echt richt op de muziekbeleving van doven en slechthorenden, dus het aanbod is vrij karig.	Sencity and MuteSounds are the only specialized events and the offer is scanty.	Sencity and MuteSounds.	Sencity and MuteSounds.

Interview Mirjam Stolk	Of het er echt toegankelijk van wordt weet ik niet, maar door andere zintuigen te prikkelen worden muziekevenementen wel een stuk interessanter denk ik. Dus misschien het gebruik van een trilvloer, Aromajockeys, hapjes en drankjes, visuals... Eigenlijk alles wat er bij Sencity al ingezet wordt kan de muziekbeleving voor doven en slechthorenden bevorderen denk ik.	Maybe not more accessible, but sensory stimulation can make ordinary music events more interesting for d/Deaf and hard of hearing people.	Making ordinary music event more accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Mirjam Stolk	Met alles waar ik nu mee bezig ben, hoop ik te bereiken dat het muziektolken meer bekendheid krijgt, waardoor het vanzelfsprekender wordt en meer ingezet wordt door en misschien zelfs gefaciliteerd gaat worden voor doven en slechthorenden.	More familiarity making sign dancing more deployed. Perhaps it is even facilitated.	Future plans: more familiarity.	Future plans: more familiarity.
Interview Mirjam Stolk	Maar wat het muziektolken betreft weet ik dat er behoefte aan is en dat het nu nog soms lastig is om te regelen dat een muziektolk zijn/haar werk kan doen. En dat zou ik graag veranderd zien.	There is a need for sign dancing and it should be easier to arrange sign dancer.	Future plans: easier to arrange.	Future plans: easier to arrange.

e. Complete coding of interview with Maria Ong

Source	Quote from interview (in Dutch)	Open coding	Axial coding	Selective coding
Interview Maria Ong	Volledig doof maar met cochleair implantaat hoor ik wel wat geluiden.	Identity of Maria.	Identity of Maria.	Identity of Maria.
Interview Maria Ong	Ik ervaar muziek anders dan mensen die kunnen horen. Ik lees en zie de muziek vanuit voorbeeld, ook voelen. Ik heb verschillende danslessen gehad zoals klassiek ballet moderne dansen, Afrikaanse dansen zumba... Moet wel ritme gevoel te hebben.	Music experience.	Music experience.	Music experience.
Interview Maria Ong	Toen ik op school zat leerde ik ook wat muziek is door noten leren lezen en met verschillende instrumenten te bespelen door goed te kijken op het muziekbord en de docente (zuster) wees dan aan en wij volgden haar gewoon met ritme mee. Ik vond best erg leuk! Ik was nog niet helemaal bewust wat de muziek in hield.	Education.	Education.	Ignorance: d/Deaf people.
Interview Maria Ong	Door gebarentolk kwam ik terecht bij het gebarenkoor, was meteen enthousiast. Ha, ik hoor gewoon bij als dove. Heerlijk om te kunnen volgen door naar de gebarentolk, schrijftolk, scherm met ondertitelen en naar dirigente met gebaren ritme te kijken.	Music experience.	Music experience.	Music experience.

Interview Maria Ong	Toen wist ik niet dat er bestaat en nu wist ik het. Velen waren verbaasd: bestaat dat echt gebarenkoor voor de doven, nog nooit van gehoord. Hoe doen ze dat werd er gevraagd. Mijn zussen hebben onze optreden gezien, vonden geweldig zo leerden ze bovenwereld beter kennen.	Reaction to gebarenkoor.	Reaction to gebarenkoor.	Ignorance: hearing people.
Interview Maria Ong	Visuele muziek met Flora Koene.	Visual music.	Existing forms of visual music.	Existing forms of visual and tactile music.
Interview Maria Ong	Vroeger op school leer ik muziek met blaasorgel, mondpiano enz... ook leren dansen.	Education.	Education.	Ignorance: d/Deaf people.
Interview Maria Ong	Ik vind prettig om naar bewegende muziek (dansen) te zien in vorm van kijken naar scherm met ondertiteling en tolk met gebaren in ritme van de muziek wat iemand zingt.	Music experience.	Music experience.	Music experience.
Interview Maria Ong	Vooraf naar vrolijke Afrikaanse dans-djembé evenementen.	Music experience.	Music experience.	Music experience.
Interview Maria Ong	Ik wil liever zelf mee doen met muziek, zoals mee doen met dansen, zingen en inleven... Op djembé trommelen dan krijg ik lekker gevoel.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.	Making ordinary music event accessible.
Interview Maria Ong	Horende muziektolk vertolkt muziek met gebaren van uit gehoor. En dove muziektolk zie voorbeeld vanuit dirigente et gebaren.	Difference hearing and d/Deaf sign dancer.	Deaf sign dancers.	Deaf sign dancers.
Interview Maria Ong	Meer doven mee betrokken met bepaalde muziek. Helaas zeiden sommige doven: 'Ik kan niet, ik ben doof ' wat ik jammer vind. En ik zei; Ik ben ook doof maar voelt de muziek hoe heerlijk dat is met djembé.	Ignorance.	Ignorance d/Deaf people.	Ignorance d/Deaf people.

Appendix G – Questions of Online Survey

The online survey was composed through the uses of Google Forms. Below you find an “offline” reproduction of the questions.

Muziekpraktijk van doven en slechthorenden

Weet jij alles over de muziekpraktijk van doven en slechthorenden in Nederland? Of heb je juist geen idee waar het over gaat? Hoe dan ook, ik hoor graag je mening!

Mijn naam is Naomi en voor de master Applied Musicology aan de Universiteit Utrecht schrijf ik een scriptie over de muziekpraktijk van doven en slechthorenden in Nederland. Het doel van mijn scriptie is het in kaart brengen van het huidige muziekaanbod voor doven en slechthorenden. Daarnaast ben ik ook erg benieuwd naar wat d/Doven, slechthorenden en horenden vinden van het aanbod.

Vandaar deze enquête! Gedurende de komende 5 à 10 minuten leg ik je graag enkele vragen voor.

Je reactie is anoniem en er zal op vertrouwelijke wijze met de gegevens worden omgegaan.

Alvast heel erg bedankt voor je medewerking!

*Vereist

1. Hoe identificeer jij jezelf? *

Markeer slechts één vakje.

- Doof
- doof
- Slechthorend
- Horend
- Ik wil deze vraag niet beantwoorden
- Anders:

Ga naar vraag 2.

Sectie 1: Visuele en tactiele muziek

De volgende vragen gaan over muziek waarbij geen geluid wordt gebruikt, oftewel geluidloze muziek.

2. Ben je op de hoogte van het bestaan van muziekvormen waarbij geen geluid wordt gebruikt?

(bijvoorbeeld visuele/zichtbare muziek of tactiele/tastbare muziek, etc.) *

Markeer slechts één vakje.

- Ja Ga naar vraag 3.
- Nee Ga naar vraag 8.

Sectie 1: Visuele en tactiele muziek

3. Hoe vaak ben je het afgelopen jaar met geluidloze muziek in aanraking gekomen? *
Markeer slechts één vakje.
- Meerdere keren per week
  - Eens per week
  - Eens per twee weken
  - Eens per maand
  - Eens per drie maanden
  - Eens per zes maanden
  - Eens per jaar
4. Met welke vormen van geluidloze muziek ben je in contact gekomen? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) *
Vink alle toepasselijke opties aan.
- Een vorm/meerdere vormen van visuele of zichtbare muziek
  - Een vorm/meerdere vormen van tactiele of tastbare muziek
  - Anders:
5. Waar kwam je in contact met die vormen van geluidloze muziek? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) *
Vink alle toepasselijke opties aan.
- Op een muziekevenement voor doven en slechthorenden
  - Op een algemeen muziekevenement
  - Via school
  - Via familie/vrienden/kennissen
  - Via belangenorganisaties voor doven, slechthorenden en/of gebarentaalgebruikers
  - Via het internet
  - Anders:
6. In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van geluidloze muziek? *
Omcirkel slechts één cijfer.
- Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden
7. In hoeverre ben je tevreden over de BESCHIKBAARHEID van geluidloze muziek? *
Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden

Ga naar vraag 9.

Sectie 1: Visuele en tactiele muziek

Voor vele mensen is muziek iets dat te maken heeft met geluid. Er bestaan echter ook vormen van muziek waar geen geluid aan te pas komt en die juist te maken hebben met zicht of tast, zoals muziek dat enkel bestaat uit gebarentaal of vibratie.

8. Heb je interesse in geluidloze muziek? *

Markeer slechts één vakje.

- Ja   Ga naar vraag 9.
 Nee   Ga naar vraag 10.

Sectie 1: Visuele en tactiele muziek

9. In hoeverre ben je geïnteresseerd in geluidloze muziek? *

Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ongeïnteresseerd   1   2   3   4   Zeer geïnteresseerd

Ga naar vraag 10.

Sectie 2: Muziekevenementen voor doven en slechthorenden

10. Heb je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement voor doven en slechthorenden bezocht? *

Markeer slechts één vakje.

- Ja   Ga naar vraag 11.
 Nee   Ga naar vraag 16.

Sectie 2: Muziekevenementen voor doven en slechthorenden

11. Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement voor doven en slechthorenden? *

Markeer slechts één vakje.

- Meerdere keren per week
 Eens per week
 Eens per twee weken
 Eens per maand
 Eens per drie maanden
 Eens per zes maanden
 Eens per jaar

12. Wat voor een soort muziekevenement(en) voor doven en slechthorenden bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) *
Vink alle toepasselijke opties aan.

- Concert met popmuziek
- Concert met klassieke muziek
- Muziekfestival met overwegend popmuziek
- Muziekfestival met overwegend klassieke muziek
- Musical
- Opera
- Dansnacht/clubnacht/uitgaansnacht
- Anders:

13. Welk(e) muziekevenement(en) voor doven en slechthorenden bezocht je het afgelopen jaar in Nederland?

.....

14. In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van de muziekevenementen voor doven en slechthorenden? *
Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden

15. In hoeverre ben je tevreden over de HOEVEELHEID van de muziekevenementen voor doven en slechthorenden? *
Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden

Ga naar vraag 18.

Sectie 2: Muziekevenementen voor doven en slechthorenden

Er bestaan in Nederland muziekevenementen die voor en door doven en slechthorenden worden georganiseerd. Vaak is de muziek niet alleen hoorbaar, maar wordt de muzikale ervaring ondersteund door andere zintuigen te prikkelen. Je zou in sommige gevallen kunnen spreken van een multi-zintuiglijke ervaring.

16. Waarom ging je NIET naar een muziekevenement voor doven en slechthorenden? *

.....

17. Zou je een muziekevenement voor doven en slechthorenden willen bezoeken? *
Markeer slechts één vakje.

- Ja   Ga naar vraag 18.
- Nee   Ga naar vraag 20.

Sectie 2: Muziekevenementen voor doven en slechthorenden

18. Hoe vaak zou je een muziekevenement voor doven en slechthorenden willen bezoeken? *
Markeer slechts één vakje.

- Meerdere keren per week
- Eens per week
- Eens per twee weken
- Eens per maand
- Eens per drie maanden
- Eens per zes maanden
- Eens per jaar

19. In hoeverre ben je geïnteresseerd in muziekevenementen voor doven en slechthorenden? *
Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ongeïnteresseerd   1   2   3   4   Zeer geïnteresseerd

Ga naar vraag 20.

Sectie 3: Algemene muziekevenementen

De volgende vragen gaan over de algemene muziekevenementen in Nederland. Het gaat hierbij niet om de muziekevenementen die specifiek voor en door doven en slechthorenden zijn georganiseerd.

20. Heb je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement bezocht? *
Markeer slechts één vakje.

Ja   Ga naar vraag 21.
Nee   Ga naar vraag 23.

Sectie 3: Algemene muziekevenementen

21. Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement? *
Markeer slechts één vakje.

- Meerdere keren per week
- Eens per week
- Eens per twee weken
- Eens per maand
- Eens per drie maanden
- Eens per zes maanden
- Eens per jaar

22. Wat voor een soort muziekevenement(en) bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen.) *

Vink alle toepasselijke opties aan.

- Concert met popmuziek
- Concert met klassieke muziek
- Muziekfestival met overwegend popmuziek
- Muziekfestival met overwegend klassieke muziek
- Musical
- Opera
- Dansnacht/clubnacht/uitgaansnacht
- Anders:

Ga naar vraag 25.

Sectie 3: Algemene muziekevenementen

23. Waarom ging je NIET naar een muziekevenement? *

.....

24. Zou je een muziekevenement willen bezoeken? *

Markeer slechts één vakje.

- Ja
- Nee

Ga naar vraag 25.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

25. Heb jij het afgelopen jaar in Nederland een algemeen muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht? *

Markeer slechts één vakje.

- Ja   Ga naar vraag 26.
- Nee   Ga naar vraag 31.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

26. Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden? *

Markeer slechts één vakje.

- Meerdere keren per week
- Eens per week
- Eens per twee weken
- Eens per maand
- Eens per drie maanden
- Eens per zes maanden
- Eens per jaar

27. Wat voor een soort muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen.) *

Vink alle toepasselijke opties aan.

- Concert met popmuziek
- Concert met klassieke muziek
- Muziekfestival met overwegend popmuziek
- Muziekfestival met overwegend klassieke muziek
- Musical
- Opera
- Dansnacht/clubnacht/uitgaansnacht
- Anders:

28. Welke muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht je het afgelopen jaar in Nederland? (maximaal drie noemen)

.....

29. In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van de muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? *

Markeer slechts één vakje.

Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden

30. In hoeverre ben je tevreden over de HOEVEELHEID van de muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? *

Markeer slechts één vakje.

Zeer ontevreden   1   2   3   4   Zeer tevreden

Ga naar vraag 32.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

31. Waarom ging je NIET naar een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden? *

.....
Ga naar vraag 32.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

Er zijn verschillende manieren waarop algemene muziekevenementen toegankelijk kunnen worden gemaakt voor doven en slechthorenden. De volgende vragen gaan over die manieren.

Vraagstelling voor de komende vragen is:

In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in...

32. Hulpmiddelen die aan te sluiten zijn op een gehoortoestel (bijvoorbeeld Phonak) *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

33. Visuals/beeldmateriaal *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

34. Boventiteling *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

35. Muziektolk/sign dancer *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

36. Lichtshow *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

37. Trilvloer *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

38. Aanraken van materialen die meetrillen met de muziek (bijvoorbeeld een ballon) *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

39. Toevoeging van bij de muziek passende geuren door een aromajockey? *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

40. Toevoeging van bij de muziek passende smaakelementen door eten en drinken? *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

41. Performance van de artiest? *

Markeer slechts één vakje.

- Zeer ongeïnteresseerd
- Ongeïnteresseerd
- Geïnteresseerd
- Zeer geïnteresseerd
- Ik weet niet wat dat is

42. Zijn er andere manieren/middelen die je zou willen toevoegen? Zo ja, vul hier je antwoord in.

.....

Ga naar vraag 43.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

43. Stel dat een (of meerdere) van de hiervoor genoemde manieren wordt toegepast bij een algemeen muziekevenement. Zou je dit muziekevenement dan bezoeken? *

Markeer slechts één vakje.

Ja   Ga naar vraag 44.
 Nee   Ga naar vraag 46.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

44. Hoe vaak zou je een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden willen bezoeken? *

Markeer slechts één vakje.

- Meerdere keren per week
- Eens per week
- Eens per twee weken
- Eens per maand
- Eens per drie maanden
- Eens per zes maanden
- Eens per jaar

45. In hoeverre ben je geïnteresseerd in muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? *
Omcirkel slechts één cijfer.

Zeer ongeïnteresseerd   1   2   3   4   Zeer geïnteresseerd

Ga naar vraag 47.

Sectie 4: Muziekevenementen die toegankelijk zijn voor doven en slechthorenden

46. Waarom zou je NIET naar een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden willen gaan? *

.....

Ga naar vraag 47.

Sectie 5: Algemene vragen

Deze vragen zijn niet verplicht.

47. Wat is je leeftijd?

.....

48. Wat is je woonplaats?

.....

Afsluiting

Deze vragen zijn niet verplicht.

49. Mocht je op de hoogte willen blijven van de uitkomst van mijn scriptie, vul dan hier je e-mailadres in.

.....

50. Ik verloot een Nationale Kunst&Cultuur Cadeaukaart of een Boekenbon ter waarde van €20,- onder de deelnemers. Als je mee wilt doen met de loting, vul dan hier (nogmaals) je e-mailadres in.

.....

Heel erg bedankt voor het invullen van deze enquête!

Appendix H - Online Survey Results Displayed in Tables

a. Identification and general questions (questions 1, 47-48)

Question 1: Hoe identificeer jij jezelf? (obligated)

Identification				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Deaf	9	5,0	5,0
	deaf	11	6,1	6,1
	Hard of hearing	36	20,0	20,0
	Hearing	117	65,0	65,0
	Other	7	3,9	3,9
	Total	180	100,0	100,0

Question 47: Wat is je leeftijd? (not obligated)

Age range				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	0 - 17	6	3,3	3,7
	18 - 24	60	33,3	36,8
	25 - 34	29	16,1	17,8
	35 - 44	19	10,6	11,7
	45 - 54	27	15,0	16,6
	55 - 64	19	10,6	11,7
	65 or older	3	1,7	1,8
	Total	163	90,6	100,0
Missing		17	9,4	
Total		180	100,0	

Age range * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Age range	0 - 17	Count	0	3	1	2	0	6
		% within Identification	0,0%	30,0%	2,9%	1,9%	0,0%	3,7%
	18 - 24	Count	2	2	8	48	0	60
		% within Identification	25,0%	20,0%	22,9%	46,6%	0,0%	36,8%
	25 - 34	Count	3	0	9	14	3	29
		% within Identification	37,5%	0,0%	25,7%	13,6%	42,9%	17,8%
	35 - 44	Count	1	1	3	11	3	19
		% within Identification	12,5%	10,0%	8,6%	10,7%	42,9%	11,7%
	45 - 54	Count	0	2	7	18	0	27
		% within Identification	0,0%	20,0%	20,0%	17,5%	0,0%	16,6%
	55 - 64	Count	2	1	7	9	0	19
		% within Identification	25,0%	10,0%	20,0%	8,7%	0,0%	11,7%
	65 or older	Count	0	1	0	1	1	3
		% within Identification	0,0%	10,0%	0,0%	1,0%	14,3%	1,8%
Total		Count	8	10	35	103	7	163
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 48: Wat is je woonplaats? (not obligated)

Residence subdivided into provinces				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Drenthe	0	0	0
	Flevoland	4	2,2	2,6
	Friesland	1	,6	,6
	Gelderland	51	28,3	32,7
	Groningen	4	2,2	2,6
	Limburg	2	1,1	1,3
	Noord-Brabant	22	12,2	14,1

	Noord-Holland	19	10,6	12,2
	Overijssel	2	1,1	1,3
	Utrecht	39	21,7	25,0
	Zeeland	0	0	0
	Zuid-Holland	10	5,6	6,4
	Other	2	1,1	1,3
	Total	156	86,7	100,0
Missing		24	13,3	
Total		180	100,0	

Residence subdivided into provinces * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Provinces	Flevoland	Count	0	0	3	1	0	4
		% within Identification	0,0%	0,0%	9,1%	1,0%	0,0%	2,6%
	Friesland	Count	0	0	0	0	1	1
		% within Identification	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	0,6%
	Gelderland	Count	0	1	6	44	0	51
		% within Identification	0,0%	9,1%	18,2%	45,4%	0,0%	32,7%
	Groningen	Count	1	1	1	1	0	4
		% within Identification	12,5%	9,1%	3,0%	1,0%	0,0%	2,6%
	Limburg	Count	1	0	1	0	0	2
		% within Identification	12,5%	0,0%	3,0%	0,0%	0,0%	1,3%
	Noord-Brabant	Count	3	2	6	8	3	22
		% within Identification	37,5%	18,2%	18,2%	8,2%	42,9%	14,1%
	Noord-Holland	Count	1	2	8	8	0	19
		% within Identification	12,5%	18,2%	24,2%	8,2%	0,0%	12,2%
	Overijssel	Count	0	1	0	1	0	2
		% within Identification	0,0%	9,1%	0,0%	1,0%	0,0%	1,3%
	Utrecht	Count	0	2	3	32	2	39
		% within Identification	0,0%	18,2%	9,1%	33,0%	28,6%	25,0%

	Zuid-Holland	Count	2	2	3	2	1	10
		% within Identification	25,0%	18,2%	9,1%	2,1%	14,3%	6,4%
	Other	Count	0	0	2	0	0	2
		% within Identification	0,0%	0,0%	6,1%	0,0%	0,0%	1,3%
Total		Count	8	11	33	97	7	156
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

b. Section 1: Visual and tactile music (questions 2-9)

Question 2: Ben je op de hoogte van het bestaan van muziekvormen waarbij geen geluid wordt gebruikt? (bijvoorbeeld visuele/zichtbare muziek of tactiele/tastbare muziek, etc.) (obligated)

Familiarity with music without sound* identification crosstabulation								
			Identification					Total
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	
Familiarity	No (go to question 8)	Count	2	6	19	77	3	107
		% within Identification	22,2%	54,5%	52,8%	65,8%	42,9%	59,4%
	Yes (go to question 3)	Count	7	5	17	40	4	73
		% within Identification	77,8%	45,5%	47,2%	34,2%	57,1%	40,6%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 3: Hoe vaak ben je het afgelopen jaar met geluidloze muziek in aanraking gekomen? (obligated)

Amount of contact with music without sound				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Several times a week	3	1,7	4,1
	Once a week	1	,6	1,4
	Once every two weeks	2	1,1	2,7
	Once a month	7	3,9	9,6
	Once every three months	6	3,3	8,2

	Once every six months	14	7,8	19,2
	Once a year	40	22,2	54,8
	Total	73	40,6	100,0
Missing		107	59,4	
Total		180	100,0	

Question 4: Met welke vormen van geluidloze muziek ben je in contact gekomen? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) (obligated)

Contact with forms of visual and tactile music				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Forms of visual music	50	27,8	70,4
	Forms of tactile music	9	5,0	12,7
	Forms of visual and tactile music	12	6,7	16,9
	Total	71	39,4	100,0
Missing		109	60,6	
Total		180	100,0	

Question 5: Waar kwam je in contact met die vormen van geluidloze muziek? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) (obligated)

Ways of contact with visual and tactile music * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Ways	At a music event for d/Deaf and hard of hearing people	4	57,1%	3	60,0%	6	35,3%	10	25,0%	3	75,0%	26	35,6%
	At an ordinary music event	1	14,3%	1	20,0%	2	11,8%	4	10,0%	1	25,0%	9	12,3%
	Via school	0	0,0%	0	0,0%	1	5,9%	7	17,5%	1	25,0%	9	12,3%
	Via family/friends/acquaintances	2	28,6%	2	40,0%	3	17,6%	2	5,0%	0	0,0%	9	12,3%
	Via interest organizations for d/Deaf	5	71,4%	3	60,0%	5	29,4%	6	15,0%	1	25,0%	20	27,4%

	people, hard of hearing people and sign language users												
	Via internet	2	28,6%	2	40,0%	6	35,3%	12	30,0%	1	25,0%	23	31,5%
	Via work	0	0,0%	0	0,0%	1	5,9%	3	7,5%	0	0,0%	4	5,5%
	Via tv	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	5,0%	0	0,0%	2	2,7%
	Other	0	0,0%	0	0,0%	1	5,9%	3	7,5%	0	0,0%	4	5,5%
	Total	7	100,0%	5	100,0%	17	100,0%	40	100,0%	4	100,0%	73	100,0%

Question 6: In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van geluidloze muziek? (obligated)

Level of satisfaction regarding the quality				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	2	1,1	2,7
	Dissatisfied	11	6,1	15,1
	Satisfied	52	28,9	71,2
	Very satisfied	8	4,4	11,0
	Total	73	40,6	100,0
Missing		107	59,4	
Total		180	100,0	

Question 7: In hoeverre ben je tevreden over de BESCHIKBAARHEID van geluidloze muziek? (obligated)

Level of satisfaction regarding the availability				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	13	7,2	17,8
	Dissatisfied	43	23,9	58,9
	Satisfied	15	8,3	20,5
	Very satisfied	2	1,1	2,7
	Total	73	40,6	100,0
Missing		107	59,4	
Total		180	100,0	

Question 8: Heb je interesse in geluidloze muziek? (obligated)

Interest in music without sound				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	No (got to question 10)	60	33,3	56,1
	Yes (go to question 9)	47	26,1	43,9
	Total	107	59,4	100,0
Missing		73	40,6	
Total		180	100,0	

Question 9: In hoeverre ben je geïnteresseerd in geluidloze muziek? (obligated)

Interest * identification crosstabulation									
			Identification						
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total	
Interest	Very uninterested	Count	0	0	1	3	0	4	
		% within Identification	0,0%	0,0%	4,2%	5,4%	0,0%	3,3%	
	Uninterested	Count	0	3	9	19	2	33	
		% within Identification	0,0%	42,9%	37,5%	25,7%	3,33%	27,5%	
	Interested	Count	6	2	7	40	2	57	
		% within Identification	66,7%	28,6%	29,2%	54,1%	3,33%	47,5%	
	Very interested	Count	3	2	7	12	2	26	
		% within Identification	33,3%	28,6%	29,2%	16,2%	3,33%	21,7%	
	Total		Count	9	7	24	74	6	120
			% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

c. Section 2: Music events for d/Deaf and hard of hearing people (questions 10-19)

Question 10: Heb je het afgelopen jaar in Nederland een muziek-evenement voor doven en slechthorenden bezocht? (obligated)

Visit to music event for d/Deaf and hard of hearing people * identification crosstabulation								
			Identification					Total
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	
Visit	No (go to question 16)	Count	6	7	25	105	3	146
		% within Identification	66,7%	63,6%	69,4%	89,7%	42,9%	81,1%
	Yes (go to question 11)	Count	3	4	11	12	4	34
		% within Identification	33,3%	36,4%	30,6%	10,3%	57,1%	18,9%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 11: Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziek-evenement voor doven en slechthorenden? (obligated)

Number of visits to music events for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Several times a week	0	0	0
	Once a week	0	0	0
	Once every two weeks	0	0	0
	Once a month	2	1,1	5,9
	Once every three months	4	2,2	11,8
	Once every six months	7	3,9	20,6
	Once a year	21	11,7	61,8
	Total	34	18,9	100,0
Missing		146	81,1	
Total		180	100,0	

Question 12: Wat voor een soort muziekevenement(en) voor doven en slechthorenden bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen) (obligated)

Visited types of music events for d/Deaf and hard of hearing people * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Visited types	Pop music concert	1	33,3%	2	50,0%	0	0,0%	3	25,0%	1	25,0%	7	20,6%
	Classical music concert	0	0,0%	1	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	2,9%
	Music festival with mostly pop music	3	100,0%	2	50,0%	7	63,6%	7	58,3%	3	75,0%	22	64,7%
	Music festival with mostly classical music	2	66,7%	1	25,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	8,8%
	Musical	0	0,0%	2	50,0%	3	27,3%	4	33,3%	0	0,0%	9	26,5%
	Opera	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Dance night/club night/night out	1	33,3%	0	0,0%	4	36,4%	3	25,0%	1	25,0%	9	26,5%
	Total	3	100,0%	4	100,0%	11	100,0%	12	100,0%	4	100,0%	34	100,0%

Question 13: Welk(e) muziekevenement(en) voor doven en slechthorenden bezocht je het afgelopen jaar in Nederland? (not obligated)

Example of visited music events for d/Deaf and hard of hearing people * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Visited music events	MuteSounds	2	100,0%	0	0,0%	3	27,3%	1	9,1%	0	0,0%	6	21,4%
	Sencity	1	50,0%	2	100,0%	7	63,6%	7	63,6%	1	50,0%	18	64,3%
	Soldaat van Oranje - The Musical	0	0,0%	0	0,0%	4	36,4%	4	36,4%	1	50,0%	9	32,1%
	Other	0	0,0%	1	50,0%	1	9,1%	1	9,1%	0	0,0%	3	10,7%
	Total	2	100,0%	2	100,0%	11	100,0%	11	100,0%	2	100,0%	28	100,0%

Question 14: In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van de muziekevenementen voor doven en Slechthorenden? (obligated)

Level of satisfaction regarding the quality				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	0	0	0
	Dissatisfied	1	,6	2,9
	Satisfied	21	11,7	61,8
	Very satisfied	12	6,7	35,3
	Total	34	18,9	100,0
Missing		146	81,1	
Total		180	100,0	

Question 15: In hoeverre ben je tevreden over de HOEVEELHEID van de muziekevenementen voor doven en slechthorenden? (obligated)

Level of satisfaction regarding the quantity				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	6	3,3	17,6
	Dissatisfied	18	10,0	52,9
	Satisfied	8	4,4	23,5
	Very satisfied	2	1,1	5,9
	Total	34	18,9	100,0
Missing		146	81,1	
Total		180	100,0	

Question 16: Waarom ging je NIET naar een muziekevenement voor doven en slechthorenden? (obligated)

Reasons not to go to a music event for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	14	7,8	9,6
	Distance	4	2,2	2,7
	Distance; not suitable for young children	1	,6	,7
	I am a hard of hearing person and I am capable of enjoying music	2	1,1	1,4
	I am a hearing person; I did not know this existed	4	2,2	2,7
	I am a hearing person; these events are not relevant for me.	2	1,1	1,4
	I am a hearing person; I prefer ordinary music events.	1	,6	,7
	I am capable of experiencing music	1	,6	,7
	I am capable of hearing	15	8,3	10,3
	I am not part of the target group	3	1,7	2,1
	I am to young (nine years old)	1	,6	,7
	I did not grow up with music	1	,6	,7
	I did not know this existed	49	27,2	33,6
	I did not receive an invitation	2	1,1	1,4
	I never thought about it	4	2,2	2,7
	I do not know when these events occur	1	,6	,7
	I do not know where these events are organized	3	1,7	2,1
	I do not like music	1	,6	,7
	I live abroad	1	,6	,7
	I never visit any music events	1	,6	,7
	I prefer other types of music	1	,6	,7
	I prefer ordinary music concerts	1	,6	,7
	I want to hear and feel the music	1	,6	,7
	I was not in the opportunity yet	6	3,3	4,1
No interest	7	3,9	4,8	
No need	8	4,4	5,5	
No reason	1	,6	,7	

	No time	2	1,1	1,4
	The music is too loud	1	,6	,7
	This does not appeal to me	5	2,8	3,4
	Too busy	2	1,1	1,4
	Too busy and too expensive	1	,6	,7
	Total	146	81,1	100,0
Missing		34	18,9	
Total		180	100,0	

Question 17: Zou je een muziekevenement voor doven en slechthorenden willen bezoeken? (obligated)

Interest in music events for d/Deaf and hard of hearing people								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Interest	No	Count	1	2	6	50	1	60
		% within Identification	16,7%	28,6%	24,0%	47,6%	33,3%	41,1%
	Yes	Count	5	5	19	55	2	86
		% within Identification	83,3%	71,4%	76,0%	52,4%	66,7%	58,9%
Total		Count	6	7	25	105	3	146
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 18: Hoe vaak zou je een muziekevenement voor doven en slechthorenden willen bezoeken? (obligated)

Desired number of visits to music events for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Several times a week	0	0	0
	Once a week	1	,6	,8
	Once every two weeks	1	,6	,8
	Once a month	5	2,8	4,2
	Once every three months	23	12,8	19,2
	Once every six months	26	14,4	21,7

	Once a year	64	35,6	53,3
	Total	120	66,7	100,0
Missing		60	33,3	
Total		180	100,0	

Question 19: In hoeverre ben je geïnteresseerd in muziekevenementen voor doven en slechthorenden? (obligated)

Degree of level of interest regarding music events for d/Deaf and hard of hearing people								
			Identification					Total
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	
Level of interest	Very uninterested	Count	0	0	0	0	0	0
		% within Identification	0	0	0	0	0	0
	Uninterested	Count	0	3	9	22	1	35
		% within Identification	0	33,3	30,0	32,8	16,7	29,2
	Interested	Count	5	3	14	34	1	57
		% within Identification	62,5	33,3	46,7	50,7	16,7	47,5
	Very interested	Count	3	3	7	11	4	28
		% within Identification	37,5	33,3	23,3	16,4	66,7	23,3
Total		Count	8	8	30	67	6	120
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

d. Section 3: Ordinary music events (questions 20-24)

Question 20: Heb je het afgelopen jaar in Nederland een muziek-evenement bezocht? (obligated)

Visit to ordinary music event * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Visit	No (go to question 23)	Count	4	4	16	16	2	42
		% within Identification	44,4%	36,4%	44,4%	13,7%	28,6%	23,3%
	Yes (go to question 21)	Count	5	7	20	101	5	138
		% within Identification	55,6%	63,6%	55,6%	86,3%	71,4%	76,7%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 21: Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziek-evenement? (obligated)

Number of visits to ordinary music events				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Several times a week	5	2,8	3,6
	Once a week	5	2,8	3,6
	Once every two weeks	16	8,9	11,6
	Once a month	33	18,3	23,9
	Once every three months	36	20,0	26,1
	Once every six months	25	13,9	18,1
	Once a year	18	10,0	13,0
	Total	138	76,7	100,0
Missing		42	23,3	
Total		180	100,0	

Question 22: Wat voor een soort muziekevenement(en) bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen.) (obligated)

Visited types of ordinary music events * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Visited types	Pop music concert	2	40,0%	1	14,3%	8	40,0%	67	67,0%	3	60,0%	81	59,1%
	Classical music concert	1	20,0%	1	14,3%	4	20,0%	37	37,0%	1	20,0%	44	32,1%
	Music festival with mostly pop music	3	60,0%	2	28,6%	12	60,0%	62	62,0%	2	40,0%	81	59,1%
	Music festival with mostly classical music	3	60,0%	0	0,0%	1	5,0%	12	12,0%	0	0,0%	16	11,7%
	Musical	1	20,0%	3	42,9%	7	35,0%	34	34,0%	3	60,0%	48	35,0%
	Opera	0	0,0%	0	0,0%	1	5,0%	21	21,0%	0	0,0%	22	16,1%
	Dance night/club night/night out	1	20,0%	2	28,6%	7	35,0%	69	69,0%	1	20,0%	80	58,4%
	Total	5	100,0%	7	100,0%	20	100,0%	100	100,0%	5	100,0%	137	100,0%

Question 23: Waarom ging je NIET naar een muziekevenement? (obligated)

Reasons not to go to an ordinary music event				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	3	1,7	7,1
	As a hard of hearing person, I am not really focused on that	1	,6	2,4
	Because I cannot bear it	2	1,1	4,8
	Due to sickness	1	,6	2,4
	I could not find a suitable event	1	,6	2,4
	I did not come my way	1	,6	2,4
	I did not grow up with music	1	,6	2,4
	I did not know this existed	1	,6	2,4
	I do not know where to go	1	,6	2,4
	I do not like music	1	,6	2,4
Music is not important for me	1	,6	2,4	

	No interest	3	1,7	7,1
	No money	1	,6	2,4
	No need	1	,6	2,4
	No opportunity yet	3	1,7	7,1
	No reason	1	,6	2,4
	No time	6	3,3	14,3
	Other interests	1	,6	2,4
	The sound is not pleasant to my ear	1	,6	2,4
	There were no sign dancers present	1	,6	2,4
	Tinnitus symptoms	1	,6	2,4
	Too busy	2	1,1	4,8
	Too expensive and no time	1	,6	2,4
	Too loud	4	2,2	9,5
	Too loud and too many drunk people	1	,6	2,4
	Too young (nine years old)	1	,6	2,4
	Total	42	23,3	100,0
Missing		138	76,7	
Total		180	100,0	

Question 24: Zou je een muziekevenement willen bezoeken? (obligated)

Interest in ordinary music events				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	No	9	5,0	21,4
	Yes	33	18,3	78,6
	Total	42	23,3	100,0
Missing		138	76,7	
Total		180	100,0	

e. Section 4: Music events that are made accessible for d/Deaf and hard of hearing people (questions 25-46)

Question 25: Heb jij het afgelopen jaar in Nederland een algemeen muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht? (obligated)

Visit to music events that are made accessible * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Visit	No (go to question 31)	Count	4	9	28	105	3	149
		% within Identification	44,4%	81,8%	77,8%	89,7%	42,9%	82,8%
	Yes (go to question 26)	Count	5	2	8	12	4	31
		% within Identification	55,6%	18,2%	22,2%	10,3%	57,1%	17,2%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 26: Hoe vaak bezocht je het afgelopen jaar in Nederland een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden? (obligated)

Number of visits to music events that are made accessible				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Several times a week	0	0	0
	Once a week	0	0	0
	Once every two weeks	0	0	0
	Once a month	0	0	0
	Once every three months	4	2,2	12,9
	Once every six months	6	3,3	19,4
	Once a year	21	11,7	67,7
	Total	31	17,2	100,0
Missing		149	82,8	
Total		180	100,0	

Question 27: Wat voor een soort muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht je? (Je kunt meerdere antwoorden invullen.) (obligated)

Visited types of music events that are made accessible * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Visited types	Pop music concert	1	20,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	16,7%	0	0,0%	4	12,9%
	Classical music concert	1	20,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	8,3%	0	0,0%	2	6,5%
	Music festival with mostly pop music	5	100,0%	0	0,0%	1	12,5%	7	58,3%	3	75,0%	16	51,6%
	Music festival with mostly classical music	2	40,0%	0	0,0%	1	12,5%	1	8,3%	0	0,0%	4	12,9%
	Musical	1	20,0%	1	50,0%	6	75,0%	4	33,3%	1	25,0%	13	41,9%
	Opera	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	8,3%	0	0,0%	1	3,2%
	Dance night/club night/night out	1	20,0%	0	0,0%	1	12,5%	2	16,7%	1	25,0%	5	16,1%
	Total	5	100,0%	2	100,0%	8	100,0%	12	100,0%	4	100,0%	31	100,0%

Question 28: Welke muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden bezocht je het afgelopen jaar in Nederland? (maximaal drie noemen) (obligated)

Example of visited music events that are made accessible * identification crosstabulation													
		Identification											
		Deaf		deaf		Hard of hearing		Hearing		Other		Total	
		Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %	Count	Column N %
Visited music events	Back to the 90s	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	4,0%
	Concert	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	4,0%
	MuteSounds	4	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	30,0%	1	33,3%	8	32,0%
	Not sure	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	4,0%
	Noordenzon	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	4,0%
	Opera	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	10,0%	0	0,0%	1	4,0%
	Sencity	0	0,0%	1	100,0%	2	28,6%	2	20,0%	1	33,3%	6	24,0%

	Soldaat van Oranje – The Musical	2	50,0%	0	0,0%	5	71,4%	4	40,0%	1	33,3%	12	48,0%
	Volle Bloei	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%
	Total	4	100,0%	1	100,0%	7	100,0%	10	100,0%	3	100,0%	25	100,0%

Question 29: In hoeverre ben je tevreden over de KWALITEIT van de muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? (obligated)

Level of satisfaction regarding the quality				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	0	0	0
	Dissatisfied	4	2,2	12,9
	Satisfied	15	8,3	48,4
	Very satisfied	12	6,7	38,7
	Total	31	17,2	100,0
Missing		149	82,8	
Total		180	100,0	

Question 30: In hoeverre ben je tevreden over de HOEVEELHEID van de muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? (obligated)

Level of satisfaction regarding the quantity				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very dissatisfied	8	4,4	25,8
	Dissatisfied	14	7,8	45,2
	Satisfied	6	3,3	19,4
	Very satisfied	3	1,7	9,7
	Total	31	17,2	100,0
Missing		149	82,8	
Total		180	100,0	

Question 31: Waarom ging je NIET naar een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden? (obligated)

Reasons not to go to a music event that is made accessible				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	15	8,3	10,1
	Because it is frustrating	1	,6	,7
	Besides Sencity, these events do not exist	1	,6	,7
	Distance	1	,6	,7
	Distance; not suitable for young children	1	,6	,7
	Due to physical problems I cannot visit these events.	1	,6	,7
	I am a hearing person	3	1,7	2,0
	I am capable of hearing	5	2,8	3,4
	I am not interested in music events	1	,6	,7
	I am not part of the target group	4	2,2	2,7
	I am too young (nine years old)	1	,6	,7
	I cannot do it	1	,6	,7
	I cannot hear the music, so I am not able to enjoy it	1	,6	,7
	I did not know this existed	39	21,7	26,2
	I did not know this existed in the Netherlands	1	,6	,7
	I did not know this existed; no need	2	1,1	1,3
	I did not receive an invitation	2	1,1	1,3
	I do not know if the event has been made accessible or not	10	5,6	6,7
	I do not know where these events are organized	2	1,1	1,3
	I do not like music	1	,6	,7
	I do not know where to find them	1	,6	,7
	I go to a concert because of the artist(s)	1	,6	,7
	I hear enough to visit any type of concert	1	,6	,7
	I hesitated because I cannot do sign language	1	,6	,7
	I never looked for it	1	,6	,7
	I never thought about it	6	3,3	4,0
I prefer normal music events	1	,6	,7	

I still can enjoy music despite severe hearing loss	1	,6	,7
I usually go to ordinary theatre and use ring line	1	,6	,7
I want to visit any type of music event	1	,6	,7
I was not in the opportunity yet	1	,6	0,7
It did not come my way	5	2,8	3,4
It does not matter to me whether the deaf and hard of hearing should have access or not	1	,6	,7
Lack of knowledge	1	,6	,7
No idea	2	1,1	1,3
No interest	5	2,8	3,4
No money	1	,6	,7
No need	3	1,7	2,0
No reason	3	1,7	2,0
No reason, because I am a hearing person	1	,6	,7
No time	5	2,8	3,4
Sickness	1	,6	,7
Such events are not really organized yet	1	,6	,7
The offer does not connect with me	1	,6	,7
This is not an option for me	1	,6	,7
Too busy	2	1,1	1,3
Too expensive	1	,6	,7
Too few options	2	1,1	1,3
Too little information and too little variation	1	,6	,7
Too loud, purely acoustic events are hard to find	1	,6	,7
Too loud; use other types of tactile sensory stimulation than only loud bass tones	1	,6	,7
Within classical music, this does not exist	1	,6	,7
Total	149	82,8	100,0
Missing	31	17,2	
Total	180	100,0	

Question 32: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in hulpmiddelen die aan te sluiten zijn op een gehoor toestel (bijvoorbeeld Phonak)? (obligated)

Tools that can be connected to a hearing aid * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	2	4	1	28	3	38
		% within Identification	22,2%	36,4%	2,8%	23,9%	42,9%	21,1%
	Uninterested	Count	5	0	5	28	2	40
		% within Identification	55,6%	0,0%	13,9%	23,9%	28,6%	22,2%
	Interested	Count	1	3	15	22	1	42
		% within Identification	11,1%	27,3%	41,7%	18,8%	14,3%	23,3%
	Very interested	Count	0	1	13	2	1	17
		% within Identification	0,0%	9,1%	36,1%	1,7%	14,3%	9,4%
	I do not know what that is	Count	1	3	2	37	0	43
		% within Identification	11,1%	27,3%	5,6%	31,6%	0,0%	23,9%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 33: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in visuals/beeldmateriaal? (obligated)

Visuals * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	1	0	0	6	0	7
		% within Identification	11,1%	0,0%	0,0%	5,1%	0,0%	3,9%
	Uninterested	Count	0	1	7	19	1	28
		% within Identification	0,0%	9,1%	19,4%	16,2%	14,3%	15,6%
	Interested	Count	1	4	16	55	2	78
		% within Identification	11,1%	36,4%	44,4%	47,0%	28,6%	43,3%
	Very interested	Count	7	2	13	29	4	55
		% within Identification	77,8%	18,2%	36,1%	24,8%	57,1%	30,6%

	I do not know what that is	Count	0	4	0	8	0	12
		% within Identification	0,0%	36,4%	0,0%	6,8%	0,0%	6,7%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 34: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in boventiteling? (obligated)

Subtitles * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	1	0	0	11	0	12
		% within Identification	11,1%	0,0%	0,0%	9,4%	0,0%	6,7%
	Uninterested	Count	0	2	4	26	0	32
		% within Identification	0,0%	18,2%	11,1%	22,2%	0,0%	17,8%
	Interested	Count	2	5	10	52	4	73
		% within Identification	22,2%	45,5%	27,8%	44,4%	57,1%	40,6%
	Very interested	Count	6	4	22	11	3	46
		% within Identification	66,7%	36,4%	61,1%	9,4%	42,9%	25,6%
	I do not know what that is	Count	0	0	0	17	0	17
		% within Identification	0,0%	0,0%	0,0%	14,5%	0,0%	9,4%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 35: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in een muziektolk/sign dancer? (obligated)

Sign dancer * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	2	2	4	15	0	23
		% within Identification	22,2%	18,2%	11,1%	12,8%	0,0%	12,8%
	Uninterested	Count	0	0	8	35	1	44

		% within Identification	0,0%	0,0%	22,2%	29,9%	14,3%	24,4%
	Interested	Count	2	3	12	37	1	55
		% within Identification	22,2%	27,3%	33,3%	31,6%	14,3%	30,6%
	Very interested	Count	5	5	10	21	5	46
		% within Identification	55,6%	45,5%	27,8%	17,9%	71,4%	25,6%
	I do not know what that is	Count	0	1	2	9	0	12
		% within Identification	0,0%	9,1%	5,6%	7,7%	0,0%	6,7%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 36: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in een lichtshow? (obligated)

Light show * identification crosstabulation									
			Identification						
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total	
Level of interest	Very uninterested	Count	0	0	2	2	0	4	
		% within Identification	0,0%	0,0%	5,6%	1,7%	0,0%	2,2%	
	Uninterested	Count	1	0	6	13	3	23	
		% within Identification	11,1%	0,0%	16,7%	11,1%	42,9%	12,8%	
	Interested	Count	1	6	18	63	1	89	
		% within Identification	11,1%	54,5%	50,0%	53,8%	14,3%	49,4%	
	Very interested	Count	7	4	10	37	3	61	
		% within Identification	77,8%	36,4%	27,8%	31,6%	42,9%	33,9%	
	I do not know what that is	Count	0	1	0	2	0	3	
		% within Identification	0,0%	9,1%	0,0%	1,7%	0,0%	1,7%	
	Total		Count	9	11	36	117	7	180
			% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 37: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in een trilvloer? (obligated)

Vibrating floor * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	0	0	3	8	0	11
		% within Identification	0,0%	0,0%	8,3%	6,8%	0,0%	6,1%
	Uninterested	Count	2	2	10	28	1	43
		% within Identification	22,2%	18,2%	27,8%	23,9%	14,3%	23,9%
	Interested	Count	2	4	13	57	3	79
		% within Identification	22,2%	36,4%	36,1%	48,7%	42,9%	43,9%
	Very interested	Count	5	3	8	20	3	39
		% within Identification	55,6%	27,3%	22,2%	17,1%	42,9%	21,7%
	I do not know what that is	Count	0	2	2	4	0	8
		% within Identification	0,0%	18,2%	5,6%	3,4%	0,0%	4,4%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 38: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in het aanraken van materialen die meetrillen met de muziek (bijvoorbeeld een ballon)? (obligated)

Tactile stimulation (for example, holding a balloon) * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	0	2	5	11	0	18
		% within Identification	0,0%	18,2%	13,9%	9,4%	0,0%	10,0%
	Uninterested	Count	2	3	14	41	3	63
		% within Identification	22,2%	27,3%	38,9%	35,0%	42,9%	35,0%
	Interested	Count	2	4	10	50	1	67
		% within Identification	22,2%	36,4%	27,8%	42,7%	14,3%	37,2%
	Very interested	Count	5	1	6	13	3	28

		% within Identification	55,6%	9,1%	16,7%	11,1%	42,9%	15,6%
	I do not know what that is	Count	0	1	1	2	0	4
		% within Identification	0,0%	9,1%	2,8%	1,7%	0,0%	2,2%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 39: In hoeverre ben je tijdens een muziekevenement geïnteresseerd in de toevoeging van bij de muziek passende geuren door een aroma jockey? (obligated)

Aroma jockey * identification crosstabulation									
			Identification						
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total	
Level of interest	Very uninterested	Count	3	2	4	12	1	22	
		% within Identification	33,3%	18,2%	11,1%	10,3%	14,3%	12,2%	
	Uninterested	Count	1	3	13	32	1	50	
		% within Identification	11,1%	27,3%	36,1%	27,4%	14,3%	27,8%	
	Interested	Count	3	5	11	44	4	67	
		% within Identification	33,3%	45,5%	30,6%	37,6%	57,1%	37,2%	
	Very interested	Count	2	0	6	17	1	26	
		% within Identification	22,2%	0,0%	16,7%	14,5%	14,3%	14,4%	
	I do not know what that is	Count	0	1	2	12	0	15	
		% within Identification	0,0%	9,1%	5,6%	10,3%	0,0%	8,3%	
	Total		Count	9	11	36	117	7	180
			% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 40: In hoeverre ben je tijdens een muziek-evenement geïnteresseerd in de toevoeging van bij de muziek passende smaakelementen door eten en drinken? (obligated)

Food jockey * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	1	1	2	11	1	16
		% within Identification	11,1%	9,1%	5,6%	9,4%	14,3%	8,9%
	Uninterested	Count	4	5	14	29	3	55
		% within Identification	44,4%	45,5%	38,9%	24,8%	42,9%	30,6%
	Interested	Count	1	3	15	48	2	69
		% within Identification	11,1%	27,3%	41,7%	41,0%	28,6%	38,3%
	Very interested	Count	2	1	3	24	1	31
		% within Identification	22,2%	9,1%	8,3%	20,5%	14,3%	17,2%
	I do not know what that is	Count	1	1	2	5	0	9
		% within Identification	11,1%	9,1%	5,6%	4,3%	0,0%	5,0%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 41: In hoeverre ben je tijdens een muziek-evenement geïnteresseerd in de performance van de artiest? (obligated)

Performance * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Level of interest	Very uninterested	Count	0	1	0	4	0	5
		% within Identification	0,0%	9,1%	0,0%	3,4%	0,0%	2,8%
	Uninterested	Count	1	2	2	10	0	15
		% within Identification	11,1%	18,2%	5,6%	8,5%	0,0%	8,3%
	Interested	Count	5	5	16	59	4	89
		% within Identification	55,6%	45,5%	44,4%	50,4%	57,1%	49,4%
	Very interested	Count	2	2	15	41	3	63
		% within Identification	22,2%	18,2%	41,7%	34,7%	14,3%	33,9%

		% within Identification	22,2%	18,2%	41,7%	35,0%	42,9%	35,0%
	I do not know what that is	Count	1	1	3	3	0	8
		% within Identification	11,1%	9,1%	8,3%	2,6%	0,0%	4,4%
Total		Count	9	11	36	117	7	180
		% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Question 42: Zijn er andere manieren/middelen die je zou willen toevoegen? Zo ja, vul hier je antwoord in. (not obligated)

Additions regarding ways of making a music event accessible for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	3	1,7	15,0
	A little more light on the dance floor makes a big difference. When clubs are interested in inclusiveness, but when there are few resources, the lyrics of a song can also be shown on a screen. If everyone suddenly starts jumping from nowhere, you also want to know what that has to do if you are deaf.	1	,6	5,0
	By offering 'simple' music, of which the volume is acceptable for hard of hearing people and where there is no 'noise' in the form of, for example, talking people.	1	,6	5,0
	I look for acoustic music in an acoustically fine room (little echo). For example, a performance with voice / guitar or piano. Small-scale. Then you have direct sound and little distortion (for me).	1	,6	5,0
	I recently saw a movie that made the music and the various instruments visible. It was so nice to watch! It also makes listening calmer for me and I could enjoy it more.	1	,6	5,0
	More deaf sign dancers.	1	,6	5,0
	More visuals, nowadays a lot is possible, more than just projections on a screen.	1	,6	5,0
	No	2	1,1	10,0
	No idea	5	2,8	25,0
	Not really but because of the possible overstimulation, not all the above-mentioned resources / additions at the same time.	1	,6	5,0
	That the public is very quiet	1	,6	5,0
	Vibrating clothing to experience the music better; to make people aware of soft emotional experiences, in which higher tones can also be felt better.	1	,6	5,0
	Waterbed that vibrates through music.	1	,6	5,0

	Total	20	11,1	100,0
Missing		160	88,9	
Total		180	100,0	

Question 43: Stel dat een (of meerdere) van de hiervoor genoemde manieren wordt toegepast bij een algemeen muziekevenement. Zou je dit muziekevenement dan bezoeken? (obligated)

Possible visit * identification crosstabulation								
			Identification					
			Deaf	deaf	Hard of hearing	Hearing	Other	Total
Visit	No (go to question 46)	Count	0	1	2	21	1	25
		% within Identification	0,0%	9,1%	5,6%	17,9%	14,3%	13,9%
	Yes (go to question 44)	Count	9	10	34	96	6	155
		% within Identification	100,0%	90,9%	94,4%	82,1%	85,7%	86,1%
Total	Count	9	11	36	117	7	180	
	% within Identification	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Question 44: Hoe vaak zou je een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden willen bezoeken? (obligated)

Desired number of visits to music events for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Once a week	1	,6	,6
	Once every two weeks	5	2,8	3,2
	Once a month	14	7,8	9,0
	Once every three months	27	15,0	17,4
	Once every six months	45	25,0	29,0
	Once a year	63	35,0	40,6
	Total	155	86,1	100,0
Missing	25	13,9		
Total	180	100,0		

Question 45: In hoeverre ben je geïnteresseerd in muziekevenementen die toegankelijk zijn gemaakt voor doven en slechthorenden? (obligated)

Level of interest regarding music events for d/Deaf and hard of hearing people				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Very uninterested	8	4,4	5,2
	Uninterested	35	19,4	22,6
	Interested	81	45,0	52,3
	Very interested	31	17,2	20,0
	Total	155	86,1	100,0
Missing		25	13,9	
Total		180	100,0	

Question 46: Waarom zou je NIET naar een muziekevenement dat toegankelijk is gemaakt voor doven en slechthorenden willen gaan? (obligated)

Reasons not to go to a music event that is made accessible				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-	3	1,7	12,0
	As a hearing person, I would not feel at home there.	1	,6	4,0
	I am a hearing person.	1	,6	4,0
	I am capable of hearing.	4	2,2	16,0
	I am not interested in music events.	1	,6	4,0
	I do not like music.	1	,6	4,0
	I do to a concert because of the artist(s).	1	,6	4,0
	I go to a concert because of the artist(s) and not because of a target group.	1	,6	4,0
	I go when there are nice people and if the event interests me.	1	,6	4,0
	I want to hear the music.	1	,6	4,0
	I would like to go but then I need all the resources for the complete experience.	1	,6	4,0
	Music experience is personal.	1	,6	4,0
	No interest.	1	,6	4,0

	No need.	2	1,1	8,0
	No time	1	,6	4,0
	No time.	2	1,1	8,0
	Physical problems.	1	,6	4,0
	The music will be too loud.	1	,6	4,0
	Total	25	13,9	100,0
Missing		155	86,1	
Total		180	100,0	